

גליון מד, שנת ה'תשע"ט
אב

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"י

תורה ודעה עיתון

הוצאה לאור: מוסד הרבנות הראשית לישראל
הדפוס: מוסד הרבנות הראשית לישראל

תוכן הענינים

הועידה הארצית השלישית

- הגאון רבי מנחם מנדל טוביאס שליט"א א
הגאון רבי יואל שוורץ שליט"א יד
הגאון רבי יצחק ברנד שליט"א יז
הרב יהונתן יוסף הי"ו כג
הרב בצלאל גנז כה
הרב יואל ברמן כה
הרב מאיר גולדמינץ ט
הרב יהודה אפשטיין טה

גליון חודש אב

- עמנואל - בירת השומרון החרדית מ
השיבנו ה' אל"ך מו
המדריך למטייל בארץ ישראל מט
לעזובת נפש תושיע נד
תהליך הברור בעיצומו נה
עיונים בדרכי העבודה ס

פסק מועצת גדולי התורה

בכנסיה הגדולה של אגודת ישראל
במארינבאר שנת תרצ"ז

את הצביון הנכון של הלאום והיא חותרת בה תחת קיומה. ישוב יהודי כזה אינו יכול להיקרא בשם מדינה יהודית.

החלטות מועצת גדולי התורה בשאלת ארץ ישראל

ו. מועצת גדולי התורה מצהירה שגבולות ארצנו הקדושה נקבעו ע"י השי"ת בורא שמים וארץ בתורתו הקדושה לכל הדורות, ובלתי אפשרי משום כך שעם ישראל מצדו יביע שינוי ועמדה שהיא בנושא זה.

א. ארצנו הקדושה ניתנה לנו מאת ארון העולם כברית ובשבועה, שנשמור בה את התורה ואת המצוה ונחיה בה חיי תורה, העם היהודי קשור משום כך עם כל נימי לבבו ונשמתו עם ארצנו הקדושה לעולם ולנצח נצחים.

ז. מועצת גדולי התורה מצהירה שעפ"י דת תורה כל מו"מ והחלטה בנוגע לגורלה של ארץ ישראל נחלת העם כולו, אי אפשר שתתנהל מבלי שיתוף של ביאת כח החוקית של היהדות החרדית, מו"מ שכזה מאחורי גבו של היהדות החרדית מתנגד לצדק ויושר.

ב. אחרי אשר מפני חטאינו גלינו מארצנו, הבטיח לנו הקב"ה ע"י נביאיו שהוא יגאל אותנו ע"י משיחו הולך תמים, האמונה ביעוד זה היא אחת העיקרים של האמונה הישראלית שכל יהודי מחויב בה.

ח. מועצת גדולי התורה פונה לכל יהודי העולם בקריאה חמה ונלהבת לבוא בשעה חמורה ומכרעת זו לעזרת אגודת ישראל בעבודת הבנין שלה בארץ הקודש עפ"י רוח התורה והאמונה, ולעזור לה במלחמתה להצלת קדושת ארץ ישראל וטהרתה, ובהתאבקותה לחיזוק הישוב החרדי, בהתאמתו להטביע את חותם התורה והאמונה על כל ארה"ק.

ג. זכותו של העם היהודי על ארצנו הקדושה, מושרש בתורה ובנביאים שליחי ה'.

עיני כל ישראל נשואות אל ארץ הקודש, ארץ שכל פיות פונים אליה, בתקוה שאור חדש על ציון יאיר והיה ה' למלך על כל הארץ. ■

ד. קיום מדינה יהודית היא אפשרית, רק אם המדינה מכירה את חוקי התורה בתור החוקה היסודית שלה, ושהנהלתה היא עפ"י התורה.

ה. מדינה יהודית המסרבת להכיר בהתורה כחוקתה, מתכחשת למקור ישראל ושוללת

[*] מתוך אגרות ר' חיים עזר סי' תתל"ט. ושם נכתב: החלטות אלו נקראו בכנסיה הגדולה השלישית במארינבאר, בחדש אלול תרצ"ז, ע"י הגאון ר' זלמן סורוצקין זצ"ל אב"ד לוצק. החלטות אלו הובאו בנינו לישון ניכרים במקורות שונים בתקופה ההיא, אך התוכן בהם שווה.

יו"ל ע"י אגודת קדושת ציון

התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש

לשאלות בכל ענין, להצטרפות לקבוצת השליחה, ולכל ענין אחר, ניתן לפנות אלינו בדרכים הבאות:

דבר העורך

הרב יהודה אפשטיין

קוראים יקרים,

היהדות החרדית בארץ הקודש. **אכן, קיים ציבור של דורשי ה' על טהרת הקודש בקרב היהדות החרדית!** זה לא ענין של מספרים בלבד, זה ענין הרבה יותר פנימי ועמוק. אכן קיים ציבור – לא יחידים, לא בני משפחה כזו או אחרת, לא איזו חסידות מיוחדת, לא ישיבה ספציפית – אלא ציבור שלם, אשר המכנה המשותף לו הוא דרישת ציון על טהרת הקודש, והציבור הזה מקיף את היהדות החרדית על כל גווניה! מדובר באברכים ובחורי ישיבות, בעלי בתים ואנשי מעשה מהזרם המרכזי [מיינסטרים בלע"ז] של הציבור החרדי, אנשים שכל אחד פוגש בישיבה, בכולל, בעבודה ובחדר המדרגות.

הם הגיעו עם להט בעיניים ועם אוזניים כרויות לשמוע את דבר ה'

לא ניתן לגמד את מה שקרה ולכמת אותו במספרים. היה כאן, כאמור, משהו עמוק הרבה יותר. הכמיתה לחיי אומה מתוקנים, לחיבור אמתי לארץ קודשנו, לגישה יהודית שורשית היונקת מהתנ"ך וממקורות חז"ל לפני כל דבר אחר – כל התופעות הללו הצליחו לחלחל עמוק לכל שדרות הציבור, והתוצאות מתחילות להיראות בשטח

זכינו בוועידה האחרונה, שהתקיימה בסוף חודש אייר בירושלים, למה שלא זכינו לו עד כה. באמת, היה זה צריך להיות מובן מאליו, שהיהדות החרדית תבוא בהמוניה לציין את ניסי ה' ולהביע את השאיפה לכינון ממלכת התורה בארץ הקודש. אולם אבק של עשרות שנים כבר נערם על-גבי אותן אמתות פשוטות, עד שקננה כבר תחושה, שהמובן מאליו כבר אינו כה מובן ואילו ההזוי והבלתי מתקבל על הדעת הוא הסברה הפשוטה. והנה, זכינו לנער את האבק, להקיץ נרדמים ולעורר ישנים, ללבות את הגחלת שהיתה מעומעמת זה עשרות שנים. ועבור מי שעדיין סבור, כי אנחנו מחדשים דבר שלא היה, ושאינן דרכה של 'קדושת ציון' מושרשת עמוק במורשתם של רבותינו מאורי הדורות – הבאנו במדור 'דעת תורה' את החלטות הכנסיה הגדולה של אגודת ישראל במארינבאד, שם ברור מללו גדולי ישראל מהו היחס הנכון לתקומת ישראל בארצו בדרונן, ומה צריכה להיות מגמתם של יראי ה' בשעה הרת-גורל זו.

משמעותה של הצלחת הוועידה

פשוט, כל-כך אמיתי, כל-כך יפה.

לא ניתן לגמד את מה שקרה ולכמת אותו במספרים. היה כאן, כאמור, משהו עמוק הרבה יותר. הכמיתה לחיי אומה מתוקנים, לחיבור אמתי

לא מדובר רק בעליה נוספת במספר המשתתפים, לא מדובר רק בהצלחה ארגונית כזו או אחרת, מדובר ברגע מכונן בתולדות

כעת לקרוא את הדברים ולנסות, לכל הפחות, לחוש את הרוממות שהייתה באותו מעמד. מי שנכח בוועידה יורה נחת אף הוא בראותו את הדברים כתובים ומסודרים.

אמנם, בשל השינוי במתכונת העלון והעבודה היתרה שנצרכה בעבורו, הגענו לשתי מסקנות. האחת – שלא נצליח להוציא את העלון אלא לקראת סוף החודש, מה שיקשה מאד על הוצאתו של גליון מנחם אב בזמן, ובמיוחד לאור החשיבות של ענייני החורבן שיבואו לפני ט' באב. המסקנה השניה – שהעלון גדול בהרבה ממה שחשבנו שיהיה. שתי המסקנות יחדיו הולידו להחלטה הבלתי נמנעת לכלול בעלון זה גם את חודש מנחם אב ולהרחיבו למתכונת כפולה, של 64 עמודים. אנו מקווים להבנה מצד הקוראים לנוכח האילווצים, ומצפים בחודש אלול לחזור למתכונת החודשית הרגילה. מכאן נעבור לסקירת המאמרים – תחילה נאומי הועידה, ואחריהם – המאמרים הקשורים לחודש מנחם אב.

סקירת נאומי הועידה

משאו של הגאון רבי יואל שוורץ היה מתובל כדרכו בפנינים שונות ובהם רמזים לתאריכים בהם התחוללו הנסים והנפלאות של דורנו. עם זאת, לא נמנע הגאון מלהעמידנו על כך שלא המדרש עיקר, אלא המעשה, וכדרכו בקודש תבע מהאגודה לפעול בתחומי המעש הגשמי ולא להסתפק בעשיה הרוחנית בה אנו עוסקים כיום.

הגאון רבי יצחק ברנד בעומק עיונו וחדירתו לנבכי סוגיות הש"ס שטח בפני הציבור את חידושו בהלכות ברכת המזון, ולפיו בברכה השניה יש לברך על הארץ שהנחיל ה' לנו, ולא רק לאבותינו. אין כל ספק, שברכת המזון של כל אחד מאתנו תראה אחרת אחר קריאת דברי הגאון הרב ברנד [גם למי שימשיך לברך את הנוסח הרגיל].

שנאמר בעל-פה בעיקר במקומות בהם הענין עלול היה להיות מובן לא נכון או במקרה שהנאום עצמו העלה את הדברים על הכתב בצורה מאורגנת לצורך כתיבה.

לארץ קודשנו, לגישה יהודית שורשית היונקת מהתנ"ך וממקורות חז"ל לפני כל דבר אחר – כל התופעות הללו הצליחו לחלחל עמוק לכל שדרות הציבור, והתוצאות מתחילות להיראות בשטח. ואם עד כה סבר מישוה, ש'קדושת ציון' היא תופעה חולפת, וכפי שיש כל מיני עלונים שמדברים על נושאים כאלו ואחרים, אז הנה יש עוד אחד – כיום ברור לכולם, שיש כאן תופעה אחרת לחלוטין. ולא לחינם ישנם בשוליים הסהרוריים של הציבור החרדי אנשים שקורעים את העלונים בחמת זעם, משום שהם יודעים, כי אין להם כל יכולת להתמודד עם המילה הכתובה.

אכן, ציבור אנחנו! קהל שלם של יראי ה' הדבקים בארץ קדשנו מתוך הבנה, כי היא המחברת אותנו לכורא עולם, מתוך הבנה כי בה, ודווקא בה, ניתן לקיים את התורה בצורתה המקורית. ועל כל אחד שאזר אומץ והגיע לוועידה, ישנם לא מעט שעדיין חוששים להיראות ברכים, וישנם לא מעט שעדיין נמצאים באמצע הדרך. כאשר מחשבים את כולם, מגיעים לאלפים רבים, אם לא רבבות, שהצלחנו לנגוע בנקודה הפנימית ביותר שלהם. וכאשר שואלים את השאלה הנצחית – 'מה אתם מציעים למעשה?' – ניתן להצביע על ההישג הזה כהישג גדול מכל הישג 'מעשי', מכל ישוב שהיינו מקימים ומכל הפגנה שהיינו מצליחים לארגן. התודעה קודמת לכל, ואכן זכינו ליצור תודעה, אשר ללא ספק תוליד מכחה מעשים רבים.

מתכונת גליון זה

בגליון זה ראינו לעצמנו חובה לחרוג מהסדר הרגיל ולהביא בפני קהל הקוראים את הנאומים שנאמרו בוועידה. השתדלנו לשמר את הלשון המקורית, למעט מקומות הכרחיים הנובעים מהפעל המובן שבין המילה הנאמרת לזו הכתובה [*]. מי שלא זכה להיות בוועידה יוכל

[*] כתוצאה מכך עשויות להיות חריגות לשוניות וסגנוניות אשר בדרך-כלל אנו נמנעים מזה בעלון, ואף זאת כתוצאה מההפרש שבין כתיבה לדיבור. שינוי מהנוסח

כל צורת החיים אליה הורגלנו בתחומים רבים, הן כלפי פנים והן כלפי חוץ. הרב גנו העמיד את הקהלה על כך שמדובר בזכות ואתגר ולא בנטל וסכנה שיש לברוח ממנה, כפי שישנם הטועים לחשוב במבט שטחי.

הרב יואל ברמן, המרכז את הפעילות בתחום העליה לבני חו"ל, סקר בפני הקהלה את פעילות האגודה בתחום זה ואת פעילות הארגון שהקים - 'אוירא דארץ ישראל'. ארגון זה מסייע לבני חו"ל הרוצים לעלות לארץ במסירת מידע חיוני אודות מקומות זולים בהם ניתן להתישב במסגרת חרדית, עזרה נקודתית בנושאי חינוך, פרנסה וכדומה, אשר הם גורליים עבור העולים, וכן תמיכה ועידוד בכל המובנים לאותם גיבורי כח העוזבים את סיר הבשר שבארצות המערב העשירות ובאים לדור בארץ אשר בחר בה ה'.

חבר מועצת עיריית ירושלים הרב יהונתן יוסף אף הוא כיבד אותנו בנוכחותו ונשא דברים נרגשים על חיבת הארץ ועל החיוב למסור את הנפש עליה. בדבריו העלה הן את החשיבות של כיבוש הארץ מידי האויב מבחוץ והן את החיוב להלחם על קדושתה של הארץ כנגד האויב שמבפנים, המנסה לכרסם בכל הקדוש והיקר ולהפוך אותנו לעם ככל העמים, היל"ת.

בכינוס הובאה גם ברכתו של הגאון רבי עובדיה בן הגאון הגדול רבי יעקב יוסף זצוק"ל, אשר סיפר בחום על חיבתם הנפלאה לארץ קודשינו של אביו וסבו הגדולים, עם שאר גדולי ישראל, ואת גודל שמחתם והודאתם לה' על אשר חנן אותנו בגודל ניסיו בנחלתו הטוהרה ובארצו החמודה.

כמו"כ הובאה ברכתו של הגאון רבי מרדכי שריקי ראש מכון רמח"ל, אשר תומך באגודה כבר שנים רבות ואשר נבצר ממנו מלהשתתף בועידה בשל עלייתו לציון הרמח"ל בטבריה לרגל יום פטירתו. הגאון הרב שריקי ביאר בטוב טעם ודעת את חשיבותה של ארץ-ישראל ואת מהות הגאולה על-פי תורת הסוד באופן המפליא ומעורר את הלבבות אף של אלו הרחוקים מתורת הנסתר.

הגאון רבי מנחם מנדל טוביאס, אסיר ציון לשעבר, דיבר בשפת הלב והעמידנו על חשיבותה של מצות ישוב הארץ כדבר פשוט לדעת כל הפוסקים. הוא אף הפתיע באומרו, שהלכה למעשה כשבא נידון בהלכות כתובות ואשה רוצה לעלות לארץ, אף האדמו"ר מסאטמר יודה שדין הגמרא שריר וקיים גם בימינו והיא יכולה לכפות את בעלה על כך. מלבד זאת, מביא הגאון הרב טוביאס עדויות חשובות על גדולי התורה והחסידות שהללו את ה' ויצאו מגדרם בעת הנס הגדול של כיבוש ירושלים בששת הימים.

הרב מאיר גולדמינץ מסר שיעור מאלף בסוגיית שלוש השבועות שבמסכת כתובות, ומתוך ירידה לשורשי הדברים ולימוד הפוסקים בהקשרם העלה בידו משנה סדורה ומאירה, אשר מעניקה נופך אחר לגמרי לסוגיה ולמסתעף ממנה. מבחינה מתודולוגית, החידוש העיקרי בדבריו הוא שאותה סוגיה בסוף כתובות אינה סוגיה שעלינו לתרץ כדי להחליץ מהראיות של היוזאל משה' לשיטתו, אלא סוגיה זו היא המסייעת הגדולה לשיטתנו אנו!

הרב משה פישר, מנחה האירוע, עורר את הלבבות לחובת ההודיה לה' וההכרה בניסים הגדולים שעשה לנו בדורות האחרונים תוך שהוא עומד על יסוד ההתבטלות כלפי ה' והנהגתו והנכונות לפעול במסגרת הגאולה בדרך הטבע כרעיון המאפיין יותר מכל את מהותה של האגודה.

בנאומו של כותב השורות הללו באה לידי ביטוי הדרישה הברורה לכינון ממלכת התורה בארץ הקודש כאשר בית חיינו ותפארתנו מתנוסס לתפארה בראש ההרים, והגויים כולם כורעים ברך לפני ה' מלך ישראל וגואלו.

הרב בצלאל גנו, אשר מדי שנה מפליא את הקהלה בעומק דברותיו, התרכז הפעם בנייתוח מצבה של היהדות החרדית כיום והשינויים שחלו במעמדה מאז קום המדינה. הפיכתה של היהדות החרדית מקבוצה שולית ונדרפת הנלחמת על קיומה לקבוצה גדולה ומשמעותית אשר הפיכתה לרוב במדינה אינה אלא שאלה של זמן מחייבת כל אחד ואחד מאתנו למחשבה מחדשת אודות

בקשר לסוגיה, אך לעת עתה בגליון זה נסתפק במאמר זה, המנתח את המציאות בקצרה ומסמך את הדרך בה עלינו לדרוך.

בשנים הקודמות התרענו בתקופה זו על התופעה המבישה שמתרחשת אחר ט' באב, ובה רבים מבני היהדות הנאמנה טסים לנופש בחו"ל, עוזבים את ארץ ה' ומחבקים חיק נכריה מתוך קלות דעת בלתי נסבלת וזלזול בארץ חמדה. הפעם נתיחס לצד החיובי, כאשר הרב שמואל קרלינסקי במאמרו המתוק מדבש מעניק נופך וחיות למצות הטיוול בארץ-ישראל עם מקורות החל מהתנ"ך וכלה בפוסקי זמננו, כאשר כמו תמיד הוא מעטר אותם בציצים ופרחים מרהיבים ביופיים. אינו דומה היוצא לטיוול מתוך שגרה של 'בין הזמנים' ומתוך כך ש'צריך לשבור את השגרה', ו'צריך לרענן את המצברים' וכיוצא בכך [מבלי לזלזל בצרכים טבעיים אלו] לבין מי שקורא ומפנים את מאמרו של הרב קרלינסקי ויוצא לטיוול בארץ ה' מתוך שמחה של מצוה וחמדה של אוהב למושא אהבתו.

עלון זה, כאמור, שונה הוא בסגנונו משאר העלונים, ובעלון הבא אנו מתעתדים לחזור למתכונת הרגילה. אולם ביחס לאגודה ופעילותה, יש כאן אכן מפנה שישיע לאורך זמן, והוא שמעטה נשקיע מלבד בעלון גם רבות בפעילות מעשית - אם בעשיה למען התישבות חרדית ברחבי הארץ, אם בארגון טיולים למקומות חשובים ואם בפעילות נוספת לפי יכולותינו. זאת, מלבד השיעורים שמתקיימים מדי יום חמישי ושבכוונתנו להרחיב גם אותם. על-כן מתבקש הציבור להיות קשוב לדבר האגודה וליטול חלק אישי איש לפי עניינו בפעילות החשובה, ועל-ידי כך להביא יותר ויותר אנשים.

בברכה,

העורך.

סקירת המאמרים שאינם קשורים לוועידה

במאמרו של הרב דוד שלום הרץ ניתן להתחבר לתחושת האבלות והיתמות שבחורבן, תוך התמקדות במה שחסר לנו באמת בימים אלו. כל מי שיקרא את המאמר יקבל צורת הסתכלות מלאה ועוצמתית על מציאות החורבן, המורכבת משכל ורגש יחדיו.

הרב אבא שלמה גולדברג מעמיד אותנו על חשיבותו של המקדש בדווקא והיות חורבנו הסיבה לאבלות, עד שאף לו יצויר כי משיח יבוא היום - הרי שכל עוד לא נבנה הבית, אנחנו עדיין אבלים. מתוך צפיה והשתוקקות זו לבנין הבית הגדול, מזדקרות לעינינו במלוא עוצמתן החרפה והבזיון של קיום השיקוף המדאיב את לבנו בהר בית ה', והלב סוער והומה מתוך תשוקה להריסתו של אותו שיקוף ולבנית בית ה' במקום אשר בחר.

הרב אליהו ברים ממשיך להוביל אותנו במסילת ציון לעבר עבודת ה' מאהבה כמהלך ברה-שגה, אשר מעניק לעובד יציבות ושמחה כאחת. בדרך הוא מסלק כדרכו מכשולים שונים בדמות מוסכמות שנתקבעו בתודעה ולא תמיד היו נכונות לכל המצבים. כך אנו למדים הפעם, למשל, שהיסוריים והסבל שהם מנת חלקו של השב בתשובה - אינם הכרחיים במקרה של תשובה מאהבה. במהלך הדברים ניתן לחוש כיצד ההימצאות שלנו כאן בארץ קדשנו משפיעה על כל מהלך העבודה של היחיד, מלבד השינוי העצום שחל במצבו של הכלל.

מאמרו של כותב השורות מתיחס לשיח האקטואלי שהיינו עדים לו בחודשים האחרונים אודות מדינת הלכה והשלכותיה. בעלון הקודם של חודש אייר כבר נכתב על הענין, אולם אז היה זה בעקבות משפט או שנים שנאמרו, בעוד שכעת אנו מצויים כבר עמוק בתוך הויכוח, אחר שחבר כנסת מסוים העלה את הנידון לכותרות ובעקבותיו הלכה כל המערכת הפוליטית, איש איש בדרכו. אגודת 'קדושת ציון' מתכוונת להוציא לאור חוברת מקיפה ובה דעת רבותינו מאורי הדורות

דברי פתיחה לוועידה

הרב משה פישר

"ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה. ושמתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" (דברים ד כ-ו).

אגודת 'קדושת ציון' קמה כדי לרענן את הלב של כל יהודי, ובפרט אנשי המעלה בני התורה המסולאים בפז, לשים לבבינו על דרכינו ולהבין מה ה' אלהינו שואל מעמנו כדי שנהיה באמת עם חכם ונבון, כדי שנסתכל סביבנו ונראה נכוחה את יד ה' הגדולה ונבין מה מטרתנו כאן דווקא בדור הזה.

עבור מה שידד הקב"ה כל מערכות תבל במאה השנים האחרונות, בשביל מה הביא הקב"ה את עולמו לתוך מערכות של תמורות אדירות שאינן חדלות מלהתחלף עד ימינו אנו ועד רגעים אלו ממש? כל מי ששם לבבו על דרכיו, כל מי שרק פוקח עיניים, עומד ומשתאה נוכח ידו הגדולה של ה' וזרועו הנטויה, איך הקב"ה בתוך שנים ספורות קיבץ עם שהיה מפורד ומפורד בין העמים משך אלפיים שנה, היתכן שהקב"ה מנער את כל העולם מן הקצה אל הקצה ואנחנו עמו וצאן מרעיתו נעצום עיניים? אנחנו נגיד - 'זה לא נוגע לנו' - 'זה ביטול תורה??'. 'זה פוליטיקה??'. 'בשביל מי עשה ה' את כל זה אם לא למען שמו המחולל בגויים בעצם היותנו עמו ונחלתו לחרפה למשל ולשנינה

ברשות הרבנים החשובים, ברשות כל דורשי ציון היקרים איש איש לפי מעלתו וכבודו, ברשות כל מי שמוסרים את עצמם ואת נפשם למען ארץ-ישראל.

אני מתכבד לפתוח את הועידה השנתית הרביעית^[*] של אגודת 'קדושת ציון' בסימן 'יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם', בסימן של הודיה לקב"ה על כל הניסים והנפלאות שזכינו לראות בעינינו ממש בשבוע ה' ציון בחדו הגדול ובנפלאותיו כי גברו עלינו.

ישנה שאלה אחת מובנית בכל פעילות האגודה שמציקה לרבים מאתנו, ואולי אף לכולנו - מהי בעצם אגודת 'קדושת ציון', מהי מטרתה המדויקת ולאן היא חותרת?

ישנם כיום ארגונים רבים לקידומן של כל מיני מצוות - עניית אמן, השגחה פרטית, ברכת האורח וכו', אך אגודת 'קדושת ציון' איננה כזו, לא במהות ולא באופי. היא איננה חברה למען מצוות יישוב ארץ-ישראל וגם לא למען מצות התודאה לה'. היא מצות יישוב ארץ-ישראל וגם לא למען מצות ההודאה לה'. היא שונה בתכלית, כי היא קמה בשביל כל המצוות גם יחד, בשביל קיום התורה כולה.

[*] מדובר אמנם בוועידה השלישית שפתוחה לקהל הרחב, אמנם שנה קודם לכן - במלאות שנה להקמת האגודה - ערכנו ועידה מצומצמת לחברים ללא כל פרסום כלפי חוץ, גם לא בעלון, כך שאם מחשיבים אף את אותה ועידה הרי שזוהי הועידה הרביעית.

לעשות חזקיהו משיח, וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך - לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך - תעשהו משיח? לכך נסתתם! ואנחנו שבדורנו ממש אירעו כל הניסים האלו, כל התהליך המופלא הזה שהחל בתלמידי הגר"א והבעש"ט, התהליך בו ארץ הקודש החלה לתת פירותיה ולהאיר פניה לבניה, ומאיךך השואה האיזומה וסופה המר של הגלות המרה, והניסים האדירים אין ספור בתש"ח ובכל המלחמות, והשחרור ההזוי שנכפה עלינו בששת הימים שאף אחד לא חלם ששם ישראל יצא מזה בלי ה'ריים' של קברים רח"ל - "הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו. השמע עם קול אהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי" (דברים ז טז-טז)?

עד כדי כך, שאמר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל^[*], שכשם שמזכירים יציאת מצרים פעמיים בכל יום, כך יש להזכיר ניסים אלו בכל יום שחרית וערבית! ובגליוני 'קדושת ציון' הארכנו בדעת רובא דרובא של גדולי ישראל על ששת הימים ועל הניסים שמאז ועד עתה.

ולכן קמה וגם ניצבה אגודת 'קדושת ציון' כדי לומר לקב"ה - אנחנו עמך וצאן מרעיתך באש ובמים, אנחנו לא מכתובים לקב"ה איך להנהיג את עולמו - מה כן טוב ומה לא טוב, אנחנו אומרים שירה לפניו על כל הניסים והנפלאות שעשה עמנו וגם על הצורה שהוא יתברך בחר

בין שיני הזאבים? וחז"ל הרי למדונו, שכל מה שקורה בעולם - זה בשביל ישראל.

והקב"ה אומר ביד עבדו ישעיהו - "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו" - ואומר המכילתא, לפי שכל העולם שלך ואין לך עם אלא ישראל, ולמה? בשביל שתהלתי יספרו - "ספרו בגויים את כבודו בכל העמים נפלאותיו", "להודיע לבני האדם גבורותיו...". זוהי הרי מטרת הבריאה - בשביל שיהיה עם שיכיר את ה' ויספר שמו בכל הארץ [על הפסוק יאדם אין לעבוד את האדמה" - אומרים חז"ל - ואין מכיר בטובתך של גשמים, ורק כשהכיר בטובתך והתפלל ידרו הגשמים וצמחו עשבי השדה].

ומה נאמר אנחנו, גאולי ה' אשר גאלנו מיד צר ומארצות קבצנו, ממזרח וממערב מצפון ומים, אנחנו אשר אבותינו ואלו אשר חיים עמנו היום אשר תעו במדבר בישימון דרך ועיר מושב לא מצאו, אנחנו ואבותינו אשר צעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם הצילם והדריכנו בדרך ישרה ללכת אל עיר מושב, ולא זו בלבד, אלא הביאנו אל נחלתנו, אל גאון יעקב אשר אהב סלה. איך נתעלם? איך נעצום עיניים? ואיך לא נודה לקב"ה על חסדו ועל נפלאותיו לבני האדם?? איך נכפור בטובותיו של מקום ונעצום את עינינו ונכריז קבל עם ועדה, שלא ה' פעל כל זאת? באיזו עזות מצח נבוא לפניו ונאמר - זה לא אתה, זה 'הסטרא אחרא' כביכול??

אומרת הגמ' (סוכה דף טז.) - "למרבה המשרה ולשלום אין קץ וגו'" - אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא בציפורי: מפני מה כל מ"ם שבאמצע תיבה פתוח, וזה תסום? ביקש הקדוש ברוך הוא

כל מי ששם לבנו על דרכיו, כל מי שרק פוקח עיניים, עומד ומשתאה נוכח ירו הגדולה של ה' וזורעו הנטויה, איך הקב"ה בתוך שנים ספורות קיבץ עם שהיה מפוזר ומפורד בין העמים מושך אלפיים שנה, היתכן שהקב"ה מנער את כל העולם מן הקצה אל הקצה ואנחנו עמו וצאן מרעיתו נעצום עיניים? אנחנו נגיד - 'זה לא נובע לנו' - 'זה ביטול תורה???' 'זה פוליטיקה???' 'בשביל מי עשה ה' את כל זה אם לא למען שמו המחולל בגויים בעצם היותנו עמו ונחלתו אחרת למשך ולשנינה בין שיני הזאבים? וחז"ל הרי למדונו, שכל מה שקורה בעולם - זה בשביל ישראל'

[*] קובץ עניינים עמ' לו-לח.

חז"ל אומרים ששלושה דברים מאסו ישראל ואינם רואים סימן ברכה עד שיבקשו שלושתם. זה דורש ביקוש! 'ציון היא דורש אין לה' - מכלל דבעיא דרישה! והדברים האלו חייבים להיות בדרישה אמיתית, בהכרה עמוקה שלנו שאנו באמת רוצים את הנהגת ה' בעולם, אנחנו באמת רוצים שינוי, ומתוך כך שנדרוש את זה באמת, זה יגיע בסוף.

מתוך הסתכלות והשקפה זו פועלת אגודת 'קדושת ציון' בדרך המסורה לנו מרבותינו מדור דור וביתר שאת מרבינו הגר"א, שערך משנה סדורה על כל סדרי הגאולה לכל פרטיה ותקופותיה, ואחריו הנצי"ב, החפץ חיים, האמרי אמת, הרב מפוניבז', ר' יחזקאל לוינשטיין ועוד - כל גדולי ישראל וראשי הישיבות המרכזיים בדורות האחרונים, שיש ממש תיעודים ברורים על שיחות שאמרו ודברים שכתבו בשבח הגאולה ובשבח ארץ-ישראל. 'אורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום' - שנזכה בקרוב ל'זמלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים', וראו כל בשר ■ יחדיו כי פי ה' דבר'.

לעשות את זה, ורק מי שכל מגמתו ושאיפתו הוא לעשות רצונו יתברך ולהתבטל לפניו מסוגל ויכול לפתוח את כל המקורות החל מדברי הנביאים ועד גדולי הדורות האחרונים ולהיווכח שלא חידשנו דבר, הכל בכתב מיד ה' נולהתבטל לפניו - אין פירושו לעצום את העיניים ולהיות שוטה, להתבטל לפניו זה לחקור ולדרוש באמת מה רצונו ולבטל רצונך מפני רצונו...]. רק אחד כזה יכול לראות עין בעין את ישועת ה' בשוב ה' ציון. אבל כמו שהקב"ה הכתיב לנו איך זה צריך להראות - אם היינו בגדר של 'זכו' אז היינו זוכים ל'עם ענני שמיא' - ל'אחישה', אבל כשלא זוכים, זה בצורה של 'בעתה' - של 'עני ורוכב על חמור', וזה לא אומר שזה לא גאולה, גם אז 'צדיק ונושע הוא'. גם במצב של גאולה המלוכשת בדרך הטבע, אהבת ה' לעמו ישראל בעינה עומדת כאב לכן. גם במצב כזה זכינו בחסדי ה' עלינו וברחמיו המרובים לניסים מופלאים למעלה מדרך הטבע, ורק ע"י ההכרה שנכיר, וממילא השירה וההודיה לקב"ה נזכה להמשך תהליך הגאולה המופלא הזה ולביאת המשיח במהרה בימינו אמן.

אנחנו לא מכתובים לקב"ה
איך להנהיג את עולמו - מה
כן טוב ומה לא טוב, אנחנו
אומרים שירה לפניו על כל
הניסים והנפלאות שעשה
עמנו וגם על הצורה שהוא
יתברך בחר לעשות את
זה, ורק מי שכל מגמתו
ושאיפתו הוא לעשות
רצונו יתברך ולהתבטל
לפניו מסוגל ויכול לפתוח
את כל המקורות החל
מדברי הנביאים ועד
גדולי הדורות האחרונים
ולהיווכח שלא חידשנו
דבר, הכל בכתב מיד ה'

הבהרה חשובה!

בוועידה האחרונה חולקו ונמכרו חומרי קריאה שונים על-ידי אנשים וגופים שונים בנושאים שקשורים יותר ושקשורים פחות לענייני האגודה. עלינו להבהיר בזאת, כי כל אותם עלונים, מאמרים, ספרים ושאר כתבים לא יצאו מתחת ידי האגודה ואין לה כל אחריות על הכתוב בה. זאת, למעט חוברת 'שב דנהמתא' והספר 'קריית ארבע' אשר הוצאו לאור על-ידי מכון 'דעת תורה' שעל-ידי אגודת 'קדושת ציון', וכן כתוב במפורש בשער שלהם. כל חומר אחר, גם אם נעשה בו שימוש בשמה של האגודה - אינו קשור אליה כלל.

מטאו של הגאון רבי מנחם מנדל טוביאס שליט"א

ברשות כל הקהל הקדוש הזה.

אנחנו נציג את זה הלכתית, מצות ישוב

ארץ-ישראל הקדושה - ידוע לכם הרמב"ן, הרמב"ם. קודם כל צריך לדעת שהרמב"ם הקדוש סיכן בנפשו הקדושה והטהורה לעלות לארץ-ישראל כמו שהיה לנו בחו"ל השערי תשובה בשם החיד"א הקדוש שהחיד"א ראה בותיקן את פרוש הרמב"ם על ראש השנה ושם הוא מביא בהקדמה שירדתי לספינה היה ד' אייר ועמד עלי נחשול שבים ואחר-כך ה' הציל אותו, הוא עלה לארץ הקודש וקבע שני ימים - יום אחד הוא קבע צום והתבודדות וחשבון הנפש מה אומנתו של אדם בעולם הזה - הרמב"ם הקדוש אחר שכבר כתב

את הספרים הקדושים שלו עשה חשבון הנפש אם הוא עושה לשם שמים את המצוות והמעשים טובים, ויום אחד הוא קבע להלל והודאה לה' יתברך ומשלוח מנות איש לרעהו על שזיכהו ה' יתברך לחונן את עפר ארץ הקודש והוא עשה זאת אחר שהגיע לחרון עיר האבות. ההלכות שבכתובות קיא - כל ההלכות של ארץ-ישראל - הרמב"ם הקדוש כתב את זה גם, רק הוא לא מונה בתרי"ג. אז "מדבר שקר תרחק" זה מצוה מהתורה - מי יכול להגיד אחרת? הרמב"ם הקדוש לא מונה את זה, מי שבקיא

במוני המצוות יודע שצריך הרבה לימוד של מוני המצוות הקדושות שזה לימוד מונח בעוונותינו הרבים בישיבות - אני בדקתי בהרבה ישיבות ליטאיות וספרדיות וחסידיות,

ומעטים בודדים גמרו את ספר המצוות של הרמב"ם. אז הוא לא מונה את "מדבר שקר תרחק" בתרי"ג. הסמ"ג אכן מונה זאת, אז מה נאמר - ש"מדבר שקר תרחק" זה מדרבנן? זה דאורייתא! והרמב"ם הקדוש בספר השורשים שהתולדות הקדוש לא מפסיק להביא את זה, מביא שיש איזה אלף ושבע מאות ציונים חוץ מהתרי"ג שזה מהתורה הקדושה. הוא אומר שם שהמהלך ארבע אמות בארץ-ישראל יש לו חלק לעולם הבא, ויש מהראשונים שמדייקים שכשרמב"ם מזכיר עולם הבא אנחנו לא מביין את

זה גם אלף שנים מה שהוא הבין בקודשו כשאמר "עולם הבא", והוא מביא שמי שמהלך ארבע אמות בא"י יש לו עולם הבא. בשו"ע אבן העזר יש שאלה - אם האשה רוצה לעלות לארץ הקודש והבעל לא רוצה, יש לו פרנסה וכו', אז כל אחד יודע את הגמרא הקדושה בכתובות וזה נפסק באבן העזר להלכה בסימן ע"ו, שהאשה כופה את הבעל לעלות לארץ-ישראל. ואין על זה שום חולק. אומר שם הפתחי תשובה - הוא מביא תשובת מעיל צדקה - הנה אתה רואה שכולם מודים בזה, וכולם מודים במצות ישוב

אשכח, שאעורר אהבת א"י כי על-ידי כך מקיימים את המצוה הקדושה של ישוב א"י – זאת אומרת שבלי אהבת המולדת, שחושבים שזה משהו פסול, אבל זה משהו קדוש ביותר – האהבה לא"י, אז השל"ה אומר שאני אעורר את זה כל יום.

אלו שהפגינו בחוץ לא גמרו את ספר המצוות

הקדוש של הרמב"ם. אנחנו בארץ קודש הקודשים, זה ספר המצוות של הרמב"ם הקדוש, שספר המצוות זה חוקת מדינת ישראל עם קדושים וזולת זה אין שום חוקים, הכל בטלים ומבוטלים, אנחנו תחת חסותה של התורה הקדושה. ובעונותינו הרבים, הרבה לא למדו – אלו שמפגינים – לא יודעים איזו מצוה איזו עבירה, בלי טעם בלי שכל רחמנא ליצלן. כל יהודי צריך לדעת שאנחנו נמצאים בפלטרין של מלך. מור"ר הקדוש ר' יואליש מסאטמר זק"ל כותב בסה"ק ויואל משה בסימן קלג הוא מביא שמה סיכום של 13 כללים, מה שהוא כותב – שהיה מותר או לא נעזב את זה – הוא

אומר שם שיהודי שמקיים מצוה בארץ הקודש – כולנו התפללנו היום כאן מנחה בא"י – המצוה הזו אין ערוך אליה בחו"ל. זה אליבא דכו"ע אף אחד לא חולק על זה. אמרתי את זה לגאון רבי בן-ציון יעקובוביץ' מחסידי סאטמר המקורבים, אז הוא אמר לי אתה לא צריך להגיד לי את זה כי אני שמעתי את זה מפי קדשו, שהוא אמר שאלו היהודים ששומרי תורה ומצוות ושומרים מצוות התלויות בארץ – יהי חלקי עמהם. והוא כותב על עצמו איך יש לי חלק במצוה הקדושה, לפחות שיהיה לי חלק משהו במצוה, שאני גר בחו"ל ואני רוצה לזכות במצוה הקדושה הזה אז אני משתדל עם כל כוחי ונפשי לעזור ליהודי שמחתן ילדים בא"י, אז אני משתדל לעזור לו בכל כוחי ונפשי, הוא היה יהודי אמתי רבנו הקדוש ר' יואליש.

יש לי עוד הרבה לספר מה שזכיתי לראות איך שהשתתף בצערם של ישראל ובצערה של א"י

ארץ-ישראל – זה אליבא דכולי עלמא. גם אלו שהלכו בדרך של סאטמר מודים בהלכה הזו, זו הלכה מפורשת בשולחן ערוך. מור"ח זצ"ל אחרי המלחמה היה בחו"ל וחמותי ע"ה אמרה שהיא רוצה לעלות לארץ-ישראל, הוא אמר אני כבר

כאן תעזבי אותי, הוא היה כבר אדם מבוגר, היא הייתה אשה חזקה צדקת, אז היא הלכה לר' איצקל מפעשווארסק מסאטמר באותה שיטה והיא אמרה לו אני רוצה לעלות ובעלי לא רוצה, הוא אמר לקראו לו וקראו לו, הוא אמר לו בא נפתח את הגמרא בכתובות – זו הלכה מפורשת וגם הרב"ה ר' יואליש מסאטמר נוהג ככה לפסוק, אם היא רוצה אז אין מנוס צריך לעלות והוא עלה לארץ הקודש, ארץ קודש הקודשים. אז רואים שיש מצות ישוב א"י. יש פוסקים שמביאים שזו מצוה תמידית זו מצוה שכל רגע ורגע אני מקיים את המצוה הקדושה הזו, אם אני מכוון לפחות בא נגיד פעם ביום בפעם בשבוע פעם

בחודש – כדאי לאדם להזכיר לעצמו אני גר בארץ קודש הקודשים זה קשה אמנם לעשות מבחינה פרקטית, יש תשובת הריב"ש – רבי יצחק בר ששת שמביא שיהודי שבא מחו"ל – הוא מבין יותר את הקדושה של א"י מיהודי שנולד או שהוא גר כאן הרבה שנים, זה טבעי שנדרמים החושים, אז ממילא יש הלכה, אבל מצוה צריך כוונה, צריך הבנה. שאלתי את מור אבי הקדוש, הוא אמר לי שאדם חייב לעורר את האהבה לא"י על-ידי מאמרי חז"ל שהוא מוצא ברש"י הקדוש או בגמרא או במדרשים או בעלונים יש היום עלונים של א"י שמביאים מאמרים של א"י יש עלונים שבבני ברק היה מופיע כל פעם חלק של שבת של א"י כל שבוע היה מוצא משהו, אז צריך לעיין בזה כדי לעורר את האהבה לארץ קודש הקודשים. מצאתי אח"כ שהשל"ה הקדוש מביא שהוא גם בא מחו"ל שהאהבה לא"י מתישנת אז יש לו תפלה שהוא כותב שיתפלל כל יום שלא

ובעוונותינו ספר המצוות מאד מאד מאד מוזנח, לא יודעים את זה לא לומדים את זה, אני לקחתי ילד, עשרות שנים אני מתעסק להנחיל לנוער את ספר החינוך הקדוש את התרי"ג מצוות, וילד בן 6 גמר את כל ספר המצוות לרמב"ם, ילדים בני 8 גמרו את ספר החינוך מאות ילדים ברוך ה' צריך לחזק את הלימוד הקדוש הזה. הרמב"ם הקדוש עשה כותב התשובה שהוא עשה את ספר המצוות כהקדמה ליד החזקה, ובעוונותינו נשתכחה תורה מישראל כמו שהחתם סופר כותב במכתב הקדוש שיעצתי לר' שבתי פרנקל להדפיס את זה והוא הדפיס את זה בהתחלה של ספר המצוות - יש שם מכתב של החתם סופר הקדוש, שהרבה טובה נאבדה מרוב חכמי ישראל שאין הספר הזה מצוי בכלל בידיהם. באירופה היה יקר המציאות למצוא את ספר המצוות.

בענין ההודאה שמודים

מי שזוכר כמו מחר בבוקר אז התחילה המלחמה כבר ה' זיכה אותי שהייתי בארץ הקודש והיה מתח גדול בין ה' אייר לכ"ו אייר. אי אפשר לתאר את זה לנוער כי בעוונותינו השכיחו את זה בכח מעשה שטן הצליח. ומי שזוכר את הנסים הגדולים שהיו - זה לא היה מצוי כמו שהיום יש נסים ברוך ה' על ימין ושמאל, שלחו טילים ולא התפוצצו, אז היה יותר נדיר, היו נסים גדולים אבל זה היה נדיר. אז יש מצוה ביראים הקדוש מבעלי התוספות, הוא היה אחד ממוני המצוות שר' אהרלה רוט זק"ל היה שט בין מוני המצוות והבעלזר רב זי"ע ועכ"א גם הוא היה שט בין מוני המצוות, אז הוא מביא - "הוא תהלתך והוא אהיך" שעל כל חסד צריך להודות לה' יתברך, ובפרט על נס דרבים שהיה לנו, והיו כאלו שאמרו שבגלל שנצחו יהודים לא יראי שמים אפיקורסים... אז יש תשובה של החתם סופר שהברטיסלבים והפרוטסטנטים נלחמו אחד נגד

שהיה נורא ואיום איך שהתפלל על ארץ קודש הקודשים וכאב לו כל דבר בארץ ישראל. הוא רצה שילכו בדרך התורה כמו כל יהודי שמניח תפלין שרוצה שילכו בדרך התורה הקדושה.

יש לי בבית מהקוצק'ר רבי' זכר קדוש לברכה - מהשושלת של קוצק הדפיסו כמה דברי תורה, קבלתי את זה מתנה מצאצא שלו בן 90 - הוא מביא שם מאחד, מהנכד אולי, ששמע מאביו הקדוש ש"ארץ ישראל תבנה עליי רחוקים מהתורה הקדושה מפורשי ישראל, ודבר זה יטעו בזה גדולי ישראל ולא יגלו להם". יש לי זה בבית כתוב. שיעלימו מהם את זה. הראו לי מה שכתב לפני 100 שנה, לא יודע כמה בדיוק. אומרים שהיה גאון עצום וקדוש עליון - רואים שככה זה מן השמים שארץ ישראל נבנית ברוך ה' בצעדי ענק. צריך לזכור שאנו נמצאים בפלטריין של מלך. כשיהודי הולך ברחוב וזוכר אני בארץ ישראל - הוא מקיים מצות עשה מן התורה. אם החפץ חיים כך אמר שצריך מדי פעם להזכיר את המצוה, בלי זה זה לא יוצא - צריך לזכור וירשתם אותה וישבתם בה ואני מודה לך ה' שאני יושב בארץ הקודש.

יהודי חייב במצות קידוש ה' צלמתי כאן מספר המצוות של הרמב"ם הקדוש, אקרא רק שתי שורות לא להלאות אתכם - "המצוה התשיעית - המצוה שנצטוינו על קידוש ה' והוא אומרו ונקדשתי בתוך בני ישראל, וענין מצוה זו שאנו מצוים לפרסם דת אמת זו ברבים. כל יהודי חייב לפרסם את המצוות של ה' יתברך ברבים. ושלא נירא בכך מהזיק שום מזיק. ואפילו אנס עריץ יאנוס אותנו לכפור בו יתעלה אז נמסור את עצמנו למוות בהחלט ולא נתן לו לחשוב שכפרנו. וזוהי מצות קידוש ה' שנצטוו בו כל בני ישראל גם איש ואשה וילדים יש בזה דיון גם מביאים מהגמרא שגם ילדים מצווים על קידוש ה'.

לגונן על עם ישראל, אחר כך בהמשך הוא אומר גם שהוא הולך להגן על עם ישראל, והוא צריך לחשוב כדי לקדש שם שמים בלבד, אז אם הוא חושב שיהיו מליון ליטאים צדיקים ומליון חסידיים צדיקים ומליון ספרדים צדיקים וחמש מליון דתיים לאומיים צדיקים אז הכל טוב

ויפה שיהיה כפול ומכופל, אבל המטרה בלבד להיות לקדש שם שמים בלבד וכל החיים שיהודי חי עלי אדמות הוא צריך לכוון כך וכך כותב רבנו בחיי על מצות פריה ורביה אם הוא לא כיוון כך הוא חסר, הוא קבר באדמה את עבודת הקודש שלו הוא חסר את הנשמה של המצוה. כשכבשו את ירושלים האדמו"ר מבוהוש הקדוש זק"ל בשעה 5 לפנות התקשר לאדמו"ר מויז'ניץ, הוא הבין ברוח קדשו שלמרות שהוא זקן מופלג הוא כבר לא ישן אז הוא העזי לצלצל אליו. באמת הוא לא ישן, והוא הכותל המערבי ברוך הוא וברוך שמו, אז התחילו לרקוד בטלפון, ברוך הוא וברוך שמו ברוך הוא וברוך שמו חזרה לידיה, ואחר כך כשהוא נסע היה נראה כמו עלפון בכזו קדושה וטהרה כשהגיע לכותל המערבי הקדוש. וצריכים לחזק את המצוות הקדושת האלו הקב"ה יעזור כתוב שארץ ישראל מאריכה ימים אני הייתי אלון במדע בפיויקה ובמתמטיקה ואנטומיה בחוץ לארץ לפני שעצרו אותי, בסטטיסטיקה בכני ברק עצמה יש 37 יהודים מעל 100 ויש 770 מעל 90 ו-5000 מעל 80, וגם בירושלים - אני לא זוכר בדיוק את המספרים שם. בלי עין הרע מאריכים ימים ושנים טובות ב"ה וצריך לכוון את המצוה הקדושה ואת כל התרי"ג מצוות, שכולכם יהיה לכם נחת מהילדים ופרנסה טובה ב"ה ונזכה ב"ה לראות את גאולת ציון וירושלים במהרה בימינו אמן. ■

השני - שתי כתות של נוצרים - והחתם סופר היה גר בעיר ונלחמו והוא אמר שהוא פחד שלא יהרגו את היהודים שם, ובסוף זה הלך עם העבודה זרה שלו וזה עם העבודה זרה שלו ואחד מהם ניצח, ואמרו שהעבודה זרה שלו נצחה. אז החתם סופר ניגש לפני העמוד ואמר הלל הגדול והלל המצרי והודו לה' על הנס הגדול שהקב"ה הציל אותם ולא היה שום חשש - מה פתאום שיחשדו ביהודי עם זקן שמניח תפילין, שעבודה זרה שלו או עבודה זרה שלו - זה הכל שטויות והבלים. כולם מבינים שאנו מודים להקב"ה, כל יהודי פשוט ולא פשוט דבוק בה' יתברך ואם הוא אומר הלל הוא מודה לה' יתברך, מה פתאום שיעלה על הדעת אחרת, לאיפה נעלמה כל ההודאה של הימים הקדושים הללו, שמעתי מהכנסת מרדכי הקהה"ט זק"ל שהוא חשב שבארץ ירקדו יומם ולילה, ומעשה שטן הצליח ומשכיחים את הנסים הגדולים שהיו בעוונותינו הרבים.

כשכבשו את ירושלים
האדמו"ר מבוהוש הקדוש
זק"ל בשעה 5 לפנות
בוקר התקשר לאדמו"ר
מויז'ניץ, הוא הבין ברוח
קדשו שלמרות שהוא זקן
מופלג הוא כבר לא ישן
אז הוא העזי לצלצל אליו.
באמת הוא לא ישן, והוא
אמר לו כשכבשו את הכותל
המערבי ברוך הוא וברוך
שמו, אז התחילו לרקוד
בטלפון, ברוך הוא וברוך
שמו ברוך הוא וברוך שמו
האמא חזרה לידיה, ואחר
כך כשהוא נסע היה נראה
כמו עלפון בכזו קדושה
וטהרה כשהגיע לכותל
המערבי הקדוש

יש עוד הלכה שנשכחה בעוונותינו, שנשאלים בחורים - אתה הולך לצבא? לא הולך. אבל אלו שכן הולכים - למדת הלכות חייל ברמב"ם הקדוש? יש כזה דבר הלכות חייל, יש כמה שידעים כמה שלא יודעים יש פרק ד ו ז ח בהלכות מלכים ומלחמותיהם אז כל יהודי חייב ללמוד את זה כדי לראות איך היה נראה במלכות בית דוד הקדוש ובעזרת ה' כשתבוא הגאולה הגדולה ידע מה הוא חייב לעשות, מה החובה שלו, יש שם הלכה שכל יהודי חייב לדעת אפילו שהוא לא חייל, שהרבה פעמים מכבדים אותי בשומרון לדרוש, והרמב"ם הקדוש כותב מה המוטיבציה של החייל, והוא כותב שהוא צריך לשכוח מאשתו וילדיו כשהוא הולך לקרב, והוא אומר שם שהוא צריך לזכור שהוא הולך על יחוד ה', הוא לא מזכיר בהתחלה

משאו של הגאון רבי יואל שוורץ שליט"א

למערתכם'. כשיצאו מהמערה, ר' אלעזר עדיין שורף. מה ככה את השריפות? שבת. ראו יהודי זקן הולך עם הדסים, שאלו אותו מה זה – כבוד שבת, למה שנים? אחד כנגד 'זכור' ואחד כנגד 'שמור'. אנחנו צריכים לעשות חשבון נפש. לפני חמש שנים כלל ישראל חילל שבת. עכשיו עושים הפגנות נגד האירוויזיון שמחללים שבת. איפה היינו כשבל"ג בעומר הדליקו מדורות קרוב מאד למוצאי שבת וכולם חיללו שבת – המשטרה, אגד וכו'. איפה היינו? "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור".

כל התהליכים האלו הם תהליכים של תשובה. מלחמת העולם השנייה באה לזעזע את כל העולם וגם את עם ישראל. בשנת ת"ש כתב אחד ממנהיגי הציונות ספר, וכך כתב – "עם ישראל עומד לפני סכנת כליה שאף אחד לא העלה על הדעת שהקב"ה יעניש אותנו בצורה כזו. כולם בורחים מהיהדות". מלחמת העולם השנייה התחילה את תהליך התשובה. מתי המשיך התהליך בכל עוצמתו? במלחמת ששת הימים. יהודי רוסיה קמו לתחיה, ישיבות של בעלי תשובה קמו, אמנם זה לא היה תלמידים מהארץ, יושבי חו"ל באו לארץ לראות את הנסים הגדולים ונשארו. קמו ישיבות שלא היו כמותם עד אז. כמעט כל התלמידים בלי רקע

התכנסנו הערב לקיים מצוה דאורייתא. ר' אלחנן וסרמן אומר שזהו חיוב של תורה – "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור" – לזכור את ההיסטוריה כדי להבין את ההווה ואת ההנהגה של הקב"ה. זה חלק ממצוות האמונה לחיות ולראות את הקב"ה בכל פינה ופינה. שימו לב לתאריך – כ"ו אייר – סיום מלחמת העולם השנייה!^[*] זה המשך. מה פרוש הדבר? המלחמה נגמרה בב' סיון, יום המיוחס. זה יום שמתחילים בו עבודת יוה"כ"פ. יש כאן שרשרת של מאורעות – מלחמת העולם השנייה, מלחמת ששת הימים ומלחמת יום הכיפורים. וגם היום – בהפטרה של שבוע זה שקראנו בפרשת בחקתי כדאי לשים לב מה כתוב – אם לא ישמרו שבת,

אי אפשר להנהיג את א"י והיו שריפות. זה מה שקורה, עכשיו זה לא סתם. "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור".

השרפות התחילו במדורות בל"ג בעומר. למה? ר' שמעון ובנו כשיצאו מהמערה – בכל מקום שרפו ואמרו – 'עוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה'. אמרה להם בת קול – 'חזרו

[*] הכוונה לסיום המלחמה באירופה, כפי שהרב מבאר בהמשך דבריו.

זהב פרוים. זה גם של הקב"ה, אבל זה כבר נתן לנו. שואל ר' חיים שמואלביץ' - הוא רשע? הוא משוגע! אפשר לרגע אחד בלי שמש? זו החוצפה הכי גדולה! להמעיט את חסדי ה' ולהשוות את השמש לזהב פרוים. לכן חשוב מה שעושים כאן שמודים על חסדי ה', אבל זה לא מספיק.

זה ברור שצריך לעשות, אני מדבר מה שאני מרגיש. אנחנו סופרים לעומר. הרמב"ם אומר שזה דאורייתא. למה דאורייתא, הרי אין לנו בעוונותינו היום קרבן העומר? הכנה למתן תורה! כל יום ויום צריך לעשות חשבון כמה התקדמת. כך מסביר ר' אהרן קוטלר את הקושיה של בעל החינוך, הרי כל אחד כאשר הוא עומד לקבל דבר גדול, הוא סופר אחורה - 49, 48 וכו'. כל אחד זוכר איך ספר לחתונה שלו, לבר-מצוה שלו. למה כאן סופרים ההפך? 1, 2, 3? הוא נותן משל - אם אומרים לכן אדם - תקבל בעוד 50 יום בנין של 50 קומות, הוא יספור באמת אחורה - 49, 48 וכו'. אבל אם יגידו לנו שעליו לבנות בנין בן 50 קומות, הוא יעשה כל יום חשבון כמה התקדם. לכן אומר המהר"ל, שהספירה כנגד 48 מידות שהתורה נקנית בהם, ודרך ארץ שקדמה לתורה זה 49!

מה זה עשייה? לא די לנו לדבר. רבותי, כואב לי מאד הלב על זה. למה הציונים הצליחו? כי הם בנו! אם רק נדבר ולא נדע לארגן דברים מעשיים, תכליתיים, לא רק רוחניות!... אנחנו סופרים לעומר, מה זה לעומר? מה פתאום לעומר אם זה הכנה למתן תורה? אם אין קמח אין תורה - זה אומר הקב"ה. לעומר! צריך כל הזמן לזכור שיש עומר בעולם. צריך גם לדאוג לגשמיות. זה היה חידוש של הגר"א. הגר"א לא הביא את התלמידים שלו לפה רק לרוחניות. זה היה השינוי הגדול. מי עשה את המהפכה הגדולה

יהודי קודם. ישיבות של בעלי תשובה - מי הביא את זה? - מלחמת ששת הימים והנסים הגדולים. מלחמת יום הכיפורים - זה ההמשך, אז התחילו ישיבות של בעלי תשובה ישראלים.

כך כל התהליכים האלו רק באים להגיד לנו לחזור בתשובה. זה הפרוש של "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור" - כל המטרה היא להחזיר אותנו בתשובה. כך גם עכשיו, על הבחירות החליטו היום בכ"ה אייר, ומתי יתקיימו? י"ז אלול - תחילת שמונה ימים שהקב"ה בורא עולמות ומחריבן כדי להכין את הסוף. מלחמת העולם השנייה הסתיימה בשני תאריכים - באירופה בכ"ו אייר, ובין ככ"ד אלול - סוף אותם שמונה ימים. המרגלים מתו בי"ז אלול - זה לא סתם ככה. כל זה בא ללמד אותנו להתבונן מה הקב"ה רוצה מאתנו כאן.

איני רוצה להאריך, אני רוצה רק מילה אחת לומר - קדושת ציון' לדעתי מחטיאה את המטרה. תסלחו לי שאני אומר לכם ככה. זה יפה מאד להסביר ולחתור ולשורר לקב"ה - זה יפה מאד. בלי הכרת הטוב אין כלום. יהודי מתחיל את הבוקר עם 'מורה אני'. בלי זה אין כלום. כך עבודת ה' של היהודי. ר' חיים שמואלביץ' היה אומר את הגמרא בסנהדרין, גמרא חריפה ביותר. הגמרא מביאה שם אנשים שחטאו, ולא סתם, עבירות חמורות ביותר, הם חטאו כדי להרגיז את הקב"ה. שאלו אותם - עד כדי כך יש לכם יצר הרע גדול? אמרו - מה פתאום? אנחנו רק רוצים להרגיז את הקב"ה. בא יהויקים, מסתכל על רשימת העבירות הגדולות, ואומר - אה, הם לא מכירים את המקצוע. מה נשאר? כלום אינם צריכים אלא לאורו? את השמש? שיקח את השמש, לא נברך "יוצר המאורות". מה תעשה בלי שמש? יש לנו

מי עשה את המהפכה הגדולה בכלל ישראל? הגר"א. כמה? הוא שלח את התלמידים שלו לכאן. הם הקימו צבא אפילו, מי שיוצג, היה להם 'נוודריה', שבלעדיה אי אפשר היה להתקיים פה בגלל הערבים שעשו צרות צרורות. הם הקימו יחידה צבאית, 'נוודריה' קראו לה, הלכה למעשה. רבותי, אנחנו צריכים ללמוד בבחינת 'מאויבי תחמנני'

רגיל. גם אם יהיה רב'ה חסידי ששוקל קילו אחד ורב רגיל ששוקל עשרה קילו בכל זאת יכריע הרב'ה החסידי את הכף עם קילו אחד. מדוע? כי רב'ה חסידי נותן גם קוגל ורב רגיל נותן רק מוסר. זה צריך לזכור, לא די במוסר, צריך גם לעשות מעשים.

ה' יעזור שנזכה כולנו לראות בבנין ירושלים, ואני רק אומר מילה אחת - רבותי, תדעו, אתם לא באתחלתא דגאולה, אתם בגאולה עצמה. מדוע? כך אומר ר' עקיבא, ר' עקיבא הרי נאמן עלינו, כך הוא אומר - שכשירושלים תהיה מלאה בזקנות וזקנות ילדים וילדות משחקים ברחובותיה - זו נחמה. כך אומר ר' עקיבא! תדעו לכם - לפני כמה שנים עשו חגיגה, שכל מי שחגג יום הולדת 100 בא, ארבע מאות איש מירושלמים לבד שחגגו 100! וכתוב "ירושלים... ברחובותיה" - אתם לא יודעים מה זה חסד של הקב"ה. אתמול לא יכולתי לישון כי הנכדה שלי נתקעה באוטובוס - צעירה - הגיעה ב-1:00 בלילה. היא בכלל לא נבהלה. האוטובוס שלה הגיע ב-1:00 בלילה, אני לא ישנתי, אבל מה כתוב - "ומשחקים ברחובותיה". אין כזה דבר בעולם, שילדים יכולים ללכת אפילו בערב... סיפר לי יהודי שבא מרוסיה מה היתה ההפתעה הראשונה שלו. אמרו לו - תשלח את הבת שלך, זה היה 8:00 בערב, ואני אתן לה משהו.... "מה, ב-8:00 בערב הבת שלי תצא מהבית?" זה היה שכן ממול... לא, רבותי, אנחנו לא יודעים, זו שעה גדולה מאד, אבל הקב"ה דורש מעשים, לא די רק מחשבות, בלי זה אין כלום, אם לא נודה לה' על חסדיו, לא נתבונן כמה אנחנו חייבים, אז לא עשינו כלום. אבל, צריך לדעת - הלכה למעשה, צריך להיות למעשה, כמו שאמרנו, רבי'ה נותן גם קוגל, לא מספיק רק לתת מוסר, צריך קמח, חשוב מאד לזכור את ספירת העומר - אם אנחנו נזכה לעשות בתי חרושת שלומדים שם תורה ונותנים שם גם פרנסה ליהודים, אז עשינו את השינוי הגדול של כלל ישראל.

בכלל ישראל? הגר"א. במה? הוא שלח את התלמידים שלו לכאן. הם הקימו צבא אפילו, מי שיודע, היה להם 'גאורדיה', שבלעדיה אי אפשר היה להתקיים פה בגלל הערבים שעשו צרות צרורות. הם הקימו יחידה צבאית, 'גאורדיה' קראו לזה, הלכה למעשה. רבותי, אנחנו צריכים ללמוד בכחינת 'מאויבי תחכמני'. למה ההסתדרות, מפא"י שלטו כאן בכיפה? הם בנו! תסתכלו בנתניה - שם בנה הרבי מקלויזנבורג את לניאדו, שם אני לימדתי, בנתניה, היחס ליהודי חרדי היה שם שונה לטובה. למה? בנינו. עשינו מעשה הלכה למעשה. זה צריך לחשוב, 'קדושת ציון' צריכה לדעת - לא באנו רק לדבר, באנו גם ללמוד איך לעשות. זה צריך לזכור. החתם סופר אמר שמי שאומר שאין לו זמן לעסוק בישוב הארץ זה כמו שאומר - 'אין לי זמן לניהול תפילין כי אני צריך ללמוד'. רבותי, קדושת ארץ-ישראל כל-כך גדולה, שכל דבר חשוב מאד. אני קורא מעל בימה זו - רבותי, צריך להתארגן כולנו לחשוב איך עושים דברים מעשיים. להתחיל עם דברים קטנים, לאסוף כסף לבנות שיכונים, לא יודע, זה בחלק הפרקטי, זה לא המקצוע שלי, אני לא מבין בזה, אבל אם נתחיל לחשוב בכיוון הזה... צריך לזכור את העומר, אתה רוצה להתקדם למתן תורה - זה לא די. אם לא תספור לעומר... זה נכון שיש ר' שמעון ברי-יוחאי שהוא סובר שיש עוד עומר, יש עומר לגולגולת - המן, הוא אומר שאם רק נעסוק בתורה... אבל החתם סופר אומר שכל זמן שאנו בגלות העומר זה המן - שאין אלא תורה. אבל בא"י יש עומר לגולגולת - לא רק של המן אלא גם של קרבן העומר, התבואה. אנחנו צריכים לזכור את הספירה, סופרים למתן תורה, אבל צריך לזכור גם שאם אין קמח אין תורה. אני חושב ש'קדושת ציון' אינה יכולה להסתפק רק בדברים רוחניים, אלא היא צריכה לחשוב גם על דברים גשמיים כמו שהרבי מקלויזנבורג עשה את הבית חולים שלו והוא הצליח לשנות שם הרבה מאד דברים, כך אנחנו צריכים לחשוב איך אנחנו יכולים לעשות דברים מעשיים.

אסיים בסיפור ששמעתי. שאלו את הרב אברמסקי - מה ההבדל בין רב'ה חסידי לרב

משאו של הגאון רבי יצחק ברנד שליט"א

ברור מהותה של ברכת הארץ שבברכת המזון

וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְכוּ'. ולא למימרא שלא ברכו אותם עד שבא דוד ושלמה, דהא דריש להו כולהו מקרא, אלא הם תקנו המטבע לפי מה שניתוסף טובה לישראל, דוודאי קודם הכיבוש ובנין הארץ לא אמרו כמו אחר הכיבוש והבנין, כמו שאין אנו אומרים מטבע שטבעו דוד ושלמה, שאנו מבקשים להחזיר המלכות ולבנות הבית, והם היו מבקשים להמשיך שלות הארץ והמלכות והבית".

וב"ה בבית יוסף (ש"ס ס' קפ) וז"ל: "מ"ש ומשה רבינו תקנה לישראל כשירד להם המן וכו'. גם זה בפרק שלשה שאכלו (ברכות ט"ז). כתב הרשב"א (דף מה ט"ז ד"ה ס"ה) הא דאמרינן משה תקן להם ברכת הזון, יהושע תקן להם ברכת הארץ וכו', קשיא לי והא קיימא לן בסמוך דברכות אלו מדאורייתא נינהו. וי"ל דמטבען הוא שטבעו להן, דאי מדאורייתא אם רצה לאמרה באיזו מטבע שירצה אומרה, ואתו משה ויהושע ודוד ותקנו להם מטבע לכל אחת ואחת בזמנה. וכדאמרינן בפרק כיצד מברכין (דף מ"ג ט"ז) סלקא דעתך אמינא כי אמרה בלשון חול יצא היכא דאמרה כי היכי דתקיננו לה רבנן [נאבל כי לא אמרה כי היכי דתקיננו לה רבנן] לא יצא קמ"ל, דאלמא המטבע הוא שטבעו רבנן. ובודאי דקודם כיבוש הארץ ובנין ירושלים לא היו אומרים כמטבע שאמרו לאחר כיבוש ובנין, וכמו שאין אנו

מצאנו, שנוסח ברכת המזון משתנה לפי התקופות, כמ"ש במסכת ברכות (ס"ג) - "אמר רב נחמן: משה תקן לישראל ברכת הזון, בשעה שירד להם מן. יהושע תקן להם ברכת הארץ, כיון שנכנסו לארץ. דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים, דוד תקן 'עַל יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ', ושלמה תקן 'עַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ'. הטוב והמטיב ביבנה תקנה, כנגד הרוגי ביתר. דאמר רב מתנא: אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב, הטוב - שלא הסריחו, והמטיב - שניתנו לקבורה".

וכתב הרא"ש (ברכות פ"ק ז סימן כ"ב, דף מה ט"ז): "אמר רב נחמן משה תיקן להם ברכת הזון, בשעה שירד להם המן. יהושע תיקן להם ברכת הארץ, בשעה שנכנסו לארץ. דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים, דוד תיקן 'עַל יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ', ושלמה תיקן 'עַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שְׁנִקְרָא שְׁמֶךָ עָלָיו'. ולא בעי למימר שלא ברכו אותה ברכה עד דוד ושלמה, דהא לקמן דרשינן כולהו מקרא, אלא דוד ושלמה תקנו המטבע לפי מה שנתוסף טובה לישראל".

וב"ב הטור (א"ח ס' קפ): "שלישית בונה ירושלים, ודוד ושלמה תקנה, דוד תקן 'עַל יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ', ושלמה תיקן

השבועה מייחסים לאבות, אבל את עצם הנתונה מייחסים לנו.

ולפיכך צריך עיון לכאורה כיצד אנו אומרים - "על שהנחלת לאבותינו", ואיננו מזכירים 'שנתת לנו' או 'שהנחלת לנו'.

והרי אפילו על יציאת מצרים, שהייתה זמן רב קודם, על כרחנו יש לומר שהיא מתיחסת גם אלינו, כמו שאומרים בהגדה של פסח - "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר (שמות יג ט) - 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים'. לא את אבותינו בלבד גאל הקדוש ברוך הוא, אלא אף אתנו גאל עמם, שנאמר (דברים יג) - 'ואתנו הוציא משם, למען הביא אתנו, לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותנו'. לפיכך אנתנו חייבים להודות וכו' למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו'.

ובפסוק זה מבואר גם כן, שנתינת הארץ מיוחסת גם אלינו, ולא רק לאבותינו.

ועליבין יש לומר, שנוסח זה של 'על שהנחלת לאבותינו' תוקן אחר גלות ישראל מארץ-ישראל, כשלא הייתה ארץ-ישראל ביד ישראל, וממילא לא היה מקום לומר "שהנחלת לנו". והרי כתבו הרא"ש והרשב"א, שכל נוסח ברכת המזון צריך לתקן לפי הזמן, וממילא מובן, שאחרי שלקחו מאתנו את ארץ-ישראל, שינו את הנוסח שהיה מקודם - 'שהנחלת לנו' - לנוסח 'שהנחלת לאבותינו', וכמו ששינו את נוסח ברכת ירושלים אחרי החורבן.

וכך מצאתי באלשיך הקדוש (דברים ח י, פרשת טק), וז"ל: "ואז וברכת את ה' כו'. והוא, כי הנה יהושע תקן ברכת הארץ (ברכות מה), אך לא כנוסח אשר היא לנו עתה, כי עתה אנו אומרים 'נודה לך וכו' על שהנחלת לאבותינו ארץ כו', אך יהושע לא תקן כי אם 'נודה לך על שהנחלת לנו'. וזהו

אומרים באותו מטבע שתקנו דוד ושלמה, שאנו מבקשים להחזיר המלכות ולבנות הבית, והם היו מבקשים להעמיד המלכות ולהעמיד בני הבית ולהמשיך שלות הארץ. וכן כתב ג"כ הרא"ש (פי"ט) וכתבו רבינו בסיומן קפח". עכ"ל הבי'.

שהנחלת לאבותינו ארץ המדה

יש לעיין בנוסח שאנו אומרים בברכה השניה - "נודה לך ה' אלהינו על שהנחלת לאבותינו ארץ המדה טובה ורחבה". מה הכוונה במילה "לאבותינו" - האם הכוונה לאברהם, יצחק ויעקב, או לאבותינו שחיו בזמן יהושע.

והנה ממה שכתב הרא"ש, שבזמן משה רבינו לא אמרו את אותו נוסח קודם כיבוש כמו שאמרו אחר הכיבוש, יוצא שקודם הכיבוש היו אומרים נוסח שמשמעו שהקב"ה יזכנו לכבוש, ואילו אחר הכיבוש אמרו הודאה על הכיבוש.

ולפי זה מוכרח, שמה שאומרים היום 'לאבותינו' - אין הכוונה לאברהם יצחק ויעקב, אלא לזמן יהושע.

הנה לכאורה היו צריכים במשך זמן השופטים ובית ראשון ושני לומר לשון 'הנחלת לנו', ולא 'לאבותינו'.

ובזמן יהושע בוודאי אמרו 'שהנחלת לנו', ואם כן גם בדרורות הבאים אמרו נוסח זה.

וכן הוא בפשטות לשון הפסוק (דברים ח י) - "וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך", ולא כתוב "אשר נתן לאבותיך".

וכן במצוות קריאת ביכורים אומרים (דברים יג ג - פרשת כי תבוא) - "וברכת את ה' אלהיך אשר יהיה ביימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו". אין אומרים "לתת להם", אלא "לתת לנו". ואמנם את

וכן לדעת התוספות בברכות שם, ולפיהם הספק אם נשים מחויבות מדאורייתא בברכת המזון הוא מצד שאינן בברית ותורה, אין כלל נידון מצד זה שלא נחלו, והן ודאי מחויבות מדאורייתא מצד זה שעם ישראל נחלו בכללותם, וממילא ניתן ללמוד גם לזמננו.

ופשוטו הדבר, שגם לפי הסוברים שנשים אינן מחויבות מדאורייתא, הן הרי אומרות 'על שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאִבְוֹתֵינוּ', אף שאין להן חלק בירושת הארץ, אלא שעל כרחק הכוונה היא על כללות ישראל, ולפי זה לשון 'וְלָנוּ' אינו מזיק, אף אם נאמר שאין לזה צורך.

ויותר מזה מצאנו בגר"א (אדרת אליהו, דברים יא כג. פתחת רחם) שכתב, שיהושע תיקן ברכת הארץ ביום שעברו את הירדן, אף שעדיין לא כבשו את הארץ. וז"ל: 'וְהָיָה כִּי יֵבִיאָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ. אמרו בספרי אין 'וְהָיָה' אלא מיד. ביום ראשון שעברו את הירדן הלכו ששים מיל להר גריזים ונשאו עמהם את האבנים וכיון שבאו שמה אמרו את הברכות ואת הקללות ובנו את המזבח וסדו אותו בסיד וכתבו כל התורה בשבעים לשון וקפלו את האבנים והקריבו עולות ושלמים ואכלו וברכו ברכת המזון.

ובגמרא (סוטה י"ז ט"א) נמצא ט"ס וברכו וקללו, כי הברכות והקללות היו קודם המזבח והקרכת הקרבנות, וצ"ל וברכו פ"י ברכת המזון, לכן אמרו וברכו כי יהושע תיקן להם ברכת הארץ באותו היום". עכ"ל הגר"א.

ובאמת כך משמע בלשון הגמרא, שיהושע תיקן ברכת הארץ משנכנסו לארץ, ומשמע שתיקן מיד כשנכנסו אף שעדיין לא כבשו ולא חלקו, ולפי דרכנו למדנו, שאין הלשון 'שהנחלת' מתיחסת בדווקא לחילוק נחלות, וממילא גם היום יש מקום לברך 'שֶׁהִנְחַלְתָּ לָנוּ'.

שמזהיר ואומר לישראל - עשה באופן ש'וְאֶכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטְּבֵה' אֲשֶׁר נָתַן לָךְ, שיהיה זה הנוסח שלך ולא שתאמר 'שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאִבְוֹתֵינוּ'. והוא, שלא תגרום לגלות מארצך. ועל ידי מה תהיה גורם דבר זה שתאמר 'אשר נתן לך', הלא הוא, כי השמר לך פן תשכח כו', שבמה שלא תשכח את ה' לא תגלה מארצך".

ולפי דבריו יוצא, שהיום, אחר שהקב"ה נתן לנו בחזרה את ארץ-ישראל, צריך להחזיר את הנוסח 'שֶׁהִנְחַלְתָּ לָנוּ'. ומי שאינו רוצה לגמרי לשנות מהנהוג יכול גם להמשיך לומר 'לְאִבְוֹתֵינוּ', אלא שיש להוסיף גם לשון 'לָנוּ', והיינו לומר 'שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאִבְוֹתֵינוּ וְלָנוּ'.

האם צריך חיזוק נחלות?

אמנם עדיין יש לעיין בדבר, שהרי ניתן לטעון, כי הנוסח 'שֶׁהִנְחַלְתָּ' אמור רק בעת חילוק נחלות, והרי בגמרא (ברכות ג.) מסתפקים האם נשים מחויבות בברכת המזון מן התורה, וכתב רש"י שהספק קיים מכיון שאין להן נחלה. ולפי זה, ניתן לומר שבדורנו, אף שנכבשה הארץ, מכל מקום לא היה חילוק נחלות, וכל אחד אמנם יכול לקנות קרקע אבל לא על-ידי חילוק נחלות, וממילא אולי יש לומר, שאין זה ככלל "שֶׁהִנְחַלְתָּ לָנוּ", ואין מקום למה שהעלינו מקודם, שצורך להוסיף את המילה "לָנוּ".

אולם באמת זהו רק ספק בגמרא, ודעת ראשונים רבים וכן דעת כמה גאונים, שנשים חייבות בוודאי בברכת המזון, ע"י בזה בביה"ל (ס' קפו ד"ב ח"א מדרשן), וממילא הלשון 'שהנחלת' אין משמעה בדווקא שכל אחד מקבל נחלה, אלא מדובר על כללות עם ישראל, ודבר זה שייך גם למציאות של היום.

נראה לומר, שמי שאומר שהיום לא הקב"ה נתן לנו את ארץ-ישראל, אלא ח"ו הציונים בנוחם ועוצם ידם כבשו את הארץ, או השטן כבש את זה, או כל הסבר אחר, ואינו מתייחס לנתינת הארץ שהקב"ה נתן לנו בגלל השבעה שנשבע לאבותינו - אותו אדם לא יצא ידי חובתו ברכת המזון!

ודומה הדבר למי שכופר ביציאת מצרים, שאומר, למשל, שעם ישראל בכלל לא יצאו ממצרים, או שאומר שלא הקב"ה הוציא אותנו ממצרים...

יצא ידי חובת מצוות סיפור יציאת מצרים. זאת, משום שאין זה אלא פטומי מילי בעלמא בלי אמונה, שהוא בכלל לא מאמין במה שאומר. ולא מהני כאן שהוא שוגג או מוטעה, סוף סוף אינו מאמין בזה. וממילא יוצא, שאם אח"כ בליל פסח הסבירו לו שהקב"ה הוציאנו ממצרים, והתבונן והבין שזה באמת כך, צריך לחזור ולספר ביציאת מצרים, כי בפעם הראשונה לא יצא ידי חובתו.

כך בנידון שלנו - כיון שישנו חיוב להודות להקב"ה גם על הארץ אשר נתן לנו בדורנו, שזה פשוט הפסוק (דברים טו) - "וּבְרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר נָתַן לְךָ", ואנו מחויבים להכיר שהקב"ה נתן לנו כעת את הארץ, הרי שמי שאינו מאמין בזה לא יצא ידי חובת ברכת המזון.

טענות שלא הקב"ה נתן לנו את הארץ דקיים ברית האבות, והפירכות עליהן

ישנם הטוענים, שלא יתכן לומר שהקב"ה עוזר לרשעים. אך זו אינה טענה.

הקב"ה הוציאנו ממצרים על אף שהיו במ"ט שערי טומאה, וכן נאמר ביציאת מצרים, שהקב"ה עזר למען כבוד שמו ולא בזכותנו, כמ"ש ביחזקאל (כ ו-י) - "בַּיּוֹם הַהוּא נִשְׂאֲתִי יְדֵי הָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ אֲשֶׁר תִּרְתִּי לָהֶם זִבַת חֶלֶב וְדִבַּשׁ צְבִי הִיא לְכֹל הָאֲרָצוֹת. וְאָמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שְׁקוּצֵי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אֵל תִּטְמְאוּ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וַיִּמְרוּ בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמַע אֵלַי אִישׁ אֶת שְׁקוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לִשְׁפָף חַמְתִּי עֲלֵיהֶם לְכָלֹת אֲפִי בָהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם. וְאָעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִמָּה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְאֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָבֵאֵם אֶל הַמְּדִבָּר."

וכן נכנסו לארץ-ישראל בזמן יהושע למען כבוד שמו ולא בזכותם, כמו שנאמר (דברים טו ט) - "לֹא בְצַדִּיקְתְּךָ וּבִישׁוֹר לְבָבְךָ אֶתָּה בָּא לְרִשֶׁת אֶת אֲרָצָם פִּי בְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישָׁם מִפְּנֵיךָ וְלְמַעַן הָקִים אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב."

ובלשון הרשב"א שהובאה בכ"י משמע, שתיקן אחר הכיבוש, ומכל מקום משמע שהיה זה לפני החילוק, ומה שיש צד שנשים פטורות משום שאין להן חלק בארץ היינו על שם העתיד, אבל עצם הברכה שייכת כבר מקודם, וממילא יש מקום לברך גם על הכיבוש, אף בלי חילוק.

כוונה נוספת בזה

אמנם יש לדעת, כי לפעמים משתמשים בלשון 'נִתְּתָה לְאַבְרָהָם' גם במקום שעדיין הארץ בדינו, כמו שמצאנו אצל שלמה המלך (מלכים ב טו) - "לְמַעַן יֵרְאוּךָ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִתְּתָה לְאַבְרָהָם."

וכן בנחמיה (ט לז-ט) - "הִנֵּה אֲנַחְנוּ הַיּוֹם עֹבְדִים וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר נִתְּתָה לְאַבְרָהָם לְאָכַל אֶת פְּרִיָּהּ וְאֶת טוֹבָהּ הִנֵּה אֲנַחְנוּ עֹבְדִים עָלֶיהָ. וְתִבְוֹאֲתָה מִרְכָּבָה לְמַלְכִים אֲשֶׁר נִתְּתָה עָלֵינוּ בְּחַטֹּאוֹתֵינוּ וְעַל גְּוִיַּתֵּנוּ מְשָׁלִים וּבְבִקְמַתְנוּ פְּרָצוֹנִם וּבְצָרָה גְּדוֹלָה אֲנַחְנוּ."

אולם נראה, שבמקום בו קיים חשש שיתפרש הכתוב באופן שהנתינה היא רק לאבותינו ולא לנו, אז קיים צורך גדול יותר להדגיש את הענין, כמו שמצינו ביציאת מצרים, שצריך להדגיש שגם אותנו הוציא משם, וכפי שמובא בהגדה.

דינו של הכופר בכך שהקב"ה נתן לנו את הארץ

ונראה לומר, שמי שאומר שהיום לא הקב"ה נתן לנו את ארץ-ישראל, אלא ח"ו הציונים בכוחם ועוצם ידם כבשו את הארץ, או השטן כבש את זה, או כל הסבר אחר, ואינו מתיחס לנתינת הארץ שהקב"ה נתן לנו בגלל השבועה שנשבע לאבותינו - אותו אדם לא יצא ידי חובתו ברכת המזון!

ודומה הדבר למי שכופר ביציאת מצרים, שאומר, למשל, שעם ישראל בכלל לא יצאו ממצרים, או שאומר שלא הקב"ה הוציא אותנו ממצרים, אלא עם ישראל בכח עצמם יצאו ואין לזה שייכות להקב"ה, ובכל זאת הוא אומר את כל נוסח ההגדה של פסח - נראה פשוט, שלא

גלויות מתחיל לפני ביאת המשיח, ומכיון שכעת הקב"ה עוזר לעם ישראל לתת להם את הארץ לקיים ברית האבות, אנו מחויבים להאמין בזה (וע"ע במאמר 'לא תסור את ידך, ובגאולה', ובמאמר 'צוואת הדטון כי י' חי בקרבכם').

וממילא נראה, שאף מי שאומר את הנוסח הרגיל 'שהנחלת לאבותינו' ועל-כּל-פנים מאמין שכעת הקב"ה נתן לנו את ארץ ישראל – אפשר לומר, שזה כלול בתוך הברכה הזאת. אבל מי שאינו מאמין בזה כלל, ואומר שלא הקב"ה הביא אותנו כעת לא"י לקיים את השבועה לאבות, ושאסור להודות להקב"ה על זה – ויש שמוסיפים לומר, שכל מי שמודה להקב"ה על נתינת הארץ בדורנו הוא בכלל אפיקורס, ומה שאומרים בנוסח 'שהנחלת לאבותינו' – הכוונה היא רק בזמן יהושע, אבל לא בדורנו – נראה שבמקרים האלו לא יצאו כלל ידי חובת ברכת המזון, כלומר שלא יצאו ידי חובת הברכה השניה, שהיא עיקר ברכת המזון [ברכת הארץ הרי מפורשת בפסוק, ואילו ברכת הזן וברכת ירושלים לומדים רק מן הדרש, ואף שהכל מדאורייתא, עי' בנצי"ב בהרבה מקומות, כגון ויקרא יג מה]. ועיקר הברכה בזמן שהקב"ה נתן לנו את א"י היא להודות על התקופה שהאדם נמצא בה, ואין זה מספיק שהוא מודה על מה שהיה בדורות הקודמים וכופר במה שיש כעת. וכמו שמדויק מלשון הפסוק (דברים ח י) – 'אֲשֶׁר נָתַן לָךְ', וכמ"ש באלשיך הנ"ל.

ועל-מנת להדגיש עיקר זה, נראה להוסיף בנוסח הברכה "שהנחלת לאבותינו ולנו". ואין מקום כאן לטעון ולומר, שאסור לשנות את הנוסח שתקנו חז"ל, שהרי מבואר בכל הראשונים, שיש חיוב לשנות את הברכה לפי הענין.

ברכה מעין שלוש

דבר זה נכון גם ביחס לברכת מעין שלוש, שיש לומר: 'ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו ולנו לאכל מפריה ולשבוע מטובה...'.
כא

וגם בגאולה האחרונה נאמר עקרון זה, כמבואר הכל בפסוקים מפורשים ביחזקאל (כז-מז) – 'וידעתם כי אני ה' בהביאי אתכם אל ארצתי ישראל אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאבותיכם. וזכרתם שם את דרכיכם ואת כל עלילותיכם אשר נטמאתם בהם ונקטתם בפניכם בכל רעותיכם אשר עשיתם. וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם למען שמי לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל נאם א-דני ה'". [וע"ע ביחזקאל טז נט-סא – "כי כה אמר א-דני ה' [ועשית] ועשיתי אותך כפֶּאֶשֶׁר עשית אשר בזית אלה להפך ברית. וזכרתי אני את בריתי אותך בימי ענורך והקמותי לך ברית עולם. וזכרת את דרכיך ונכלמת בקהתך את אחותיך הגדלות ממך אל הקטנות ממך ונתתי אתהן לך לקנות ולא מבריתך". וז"ל תרגום יונתן לפסוק סא – "ותדכרין ית אורחתיך ותתכנעון כקרבותיך ית מדינך דרבבן מניך עם דעךך מניך ומקרית יתהון לידך לאשתמעא ואת לא עבדת ית אורייתא". וז"ל רש"י שם – "וזכרת – בהטיב לך, רעה דרכיך הרעי' ונכלמת מפני על שגמלתי לי רעה ואני גומלך טובה. בקחתך את אחותיך – כשתכבשי לירש את מקומות אשר סביבותיך הקטנות והגדולות. לבנות – לפרוורים לך משועבדים לך, כמו סדום ובנותיה וכפרנהא. ולא מבריתך – ולא משמרך את הברית אשר כרתי אתך אלא בחסדי וברחמי שאני שומר את בריתי". ומונח שם בפסוקים, שדרגת היהודים הכובשים את א"י היא כשל אנשי סדום, וראה גם סוף פרק לו, ובמאמר 'גילוי יחוד ה' במלחמת ששת הימים'].

ובן מה שטוענים, שרק משיח יכול להביא אותנו לא"י ולכבוש את א"י – טענה זו צע"ג, שהרי בסדר הברכות של שמונה עשרה מבואר, שא"ת צמח דודי נמצא אחרי קיבוץ גליות ואחרי בנין בית המקדש, כמבואר במס' מגילה (ח-ת). וכך היתה דעת רוב גדולי ישראל בכנסיה הגדולה תרצ"ז במרינבד, שהסכימו על הקמת המדינה, בהסכמת גדול הפוסקים באותו דור הג"ר חיים עזר גרודזינסקי וצ"ל (עי' תשובות והכנות (ח"ב סי' קמ) מכהאן ר' משה שטרנבוך שליט"א, ועי' במאמר 'שיעור מן הברית' הלוי והחולקים עליו בענין המדינה)]. ואם כן יוצא, שקיבוץ

שלש? - אמר ליה: אפירי דעץ - על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוץ מטובה" - זה נוסח שנתקן מאחרי החורבן (וי"ב ב'אלטר קדוש). וממילא כעת, שזכינו לבוא לארץ-ישראל, והקב"ה נתן לנו את הארץ, אף שלא בשלימות, יש לחזור לנוסח המקורי כמו שנאמר בתורה ומה שנהגו בימי יהושע בן נון, ולומר "לָנו". וכדי שלא לשנות ממה שכבר אומרים, יש לומר שניהם - "לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ".

אין צריך לומר, שכל זה אינו מכשיר את הרשע

כל מה שכתבנו לא בא להכשיר שום פסולת שיש במדינה, וכן בצבא היום, שיש בו מצבים של 'יהרג ואל יעבור', כמו בפעילות משותפת של תערוכת בנים ובנות (וע"פ צמחמ"ר לא יסיה כלי גבר על אשה).

מסקנה לענין ברכת המזון

בזמן יהושע בן נון בוודאי אמרו את הנוסח על פי מה שכתוב בתורה (דברים טו ז) - "על הָאָרֶץ הטובה אֲשֶׁר נתַן לָךְ", שהרי לא כתוב "נתַן לְאֲבוֹתֶיךָ". ממילא אמרו "על אֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה שֶׁהִנְחַלְתָּ לָנוּ". וכן בכל משך ימי השופטים ובית ראשון, ובפשטות הוא הדין בכל משך ימי בית שני. ומה שכתוב בגמרא (ברכות דף מד.) הנוסח "הִנְחַלְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ", כמ"ש: "אמר ליה אביי לרב דימי: מאי ניהו ברכה אחת מעין

הוספה

יש להוסיף, שבתשב"ץ (ספר תשב"ץ קטן סי' טכג) הנוסח הוא כך: "על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת והורשת לאבותינו לתתה לנו לאכול מפריה ולשבוץ מטובה". ובסידור רבינו סעדיה גאון כתוב - "כי הנחלתנו ארץ חמדה טובה ורחבה".

ההזדמנות

פרוייקט בוטיק לאנ"ש

בעמנואל

דירות 3/4/5 חדרים מול נוף מרהיב במיקום מושלם במרכז הישוב

החל מ- 640,000 ₪

2 בניינים • 8 דירות בניינין • 2 דירות בקומה • ליווי בנקאי ונרבות בנקאית מלאה מחשקל הראשון • אכלוס בתוך 24 חודשים

הותבה באישור ועדת קבלה חסיידית -

אליעזר בילר 054-844-6671 יוסף לוריא 052-717-9499

חולצת את חולצת יוטה' מספר קורבני הו"ח
Bolur - Bolur & Co. Law Office

נאומו של הרב יהונתן יוסף הי"ו

חבר מועצת עיה"ק ירושלים תובב"א
בן הגאון רבי יעקב יוסף זצוק"ל

"י-ה יושיעך מעצת מרגלים" וכלב שהלך להתפלל בקברי אבות - אותם אנשים שעומדים בחוץ חלקם לא הולכים לבקר במערת המכפלה למה? כי כבשו אותה יהודים שלא בדיוק חושבים כמוהם. התורה מעידה על כלב שהלך לקברי אבות, והם אומרים לא - בגלל שמישהו כבש את זה אז אנחנו לא נלך לשם. ההגיון שלהם פסול, ההגיון שלהם לא עמד במבחן המציאות, כולנו ראינו שמי שלא שמע לגאון מוילנא ולגדולי ישראל שדבקו בארץ ישראל נשאר שם וגם קבר אין לו.

ר' נתן צבי פינקל
הסבא מסלבודקא זכה באחרית ימיו לעלות לארץ ישראל הייתה גזרה של לימודי חול בשייכות ובשנת תרפ"ה הוא עולה לארץ ישראל. הוא עולה ומתישב בחברון. ביום הראשון הוא הולך להתפלל במערת המכפלה. הוא מגיע למערת המכפלה ואשתו מחכה בבית היא אומרת כמה זמן לוקח תפילה שעה שעה וחצי שעתיים, בא נניח ששאלו אותו אחר כך שאלות בהלכה, דברי תורה, שלוש שעות בן אדם לא חוזר הביתה, יהודי מבוגר. ואז היא שולחת את תלמידי הישיבה לחפש אותו הם מוצאים אותו בדרך לירושלים מפנה אבנים מזיז אותם לצדדים ומסקל את האבנים מהדרך לירושלים. הם שאולים אותו רבי יש לך הרבה תלמידים צעירים, אתה רוצה לנקות, אתה רוצה לסדר את חברון, את הדרך לירושלים, מצוה גדולה בסדר גמור - תקרא לבחורים. אז הוא אמר להם - נאמר - אשרי קולטתו מחיים - אני זכיתי לעלות ואסור לדבר לשון הרע גם על הדרכים בארץ ישראל.

אני מגיע משיבת מועצת העיר והצביעו שם על מצעד התועבה. אנחנו צריכים לדעת שיש כאן גם דברים כאלו ועם כל אהבתנו לארץ ישראל הרצון שלנו האמתי הוא לשנות את ההתנהגות כאן לשנות את התמונה בתוך המסגרת שנקראת מדינת ישראל. זכיתי להצביע נגד, וכשניסו לשכנע אותי לצאת החוצה אמרתי להם - "מחר יש אזכרה לסבא שלי מצד אמא, יהודי קדוש וטהור רבי עמרם אזולאי, הוא היהודי האחרון שיצא מהעיר העתיקה בתש"ח. סבתא שלי הייתה אז בהריון של

אמא שלי והבריטים הזמינו אמבולנס, אמרו אשה בהריון - לפני שתתחיל הלוחמה בין היהודים לאויביהם אז יוציאו את האישה וכך גם הוציאו את סבא רבי עמרם אזולאי ואחר חצי שנה נולדה אמא שלי וקראו לה נצחיה - לנעוץ את הנצחון במלחמת השחרור, הנצחון הזה הוא לא בשר ודם כולם יודעים היינו מעטים מול רבים הנצחון הזה הוא נצחון של הקב"ה. כך קראו לה וכך גם זכיתי לקרוא לילדה שלי. ואנחנו צריכים לזכור את הדבר הזה, שגם כיום כשיש דברים לא טובים אנחנו יכולים לשנות את זה לא בגלל כוחי ועוצם ידי אלא בגלל שאנחנו מרבים קדושה בארץ ישראל.

החתם סופר מביא על חטא העגל, שהעונש על חטא העגל היה 3000 הרוגים. לעומת זאת, החטא על מאיסה בארץ חמדה, על הדבקות בגולה שלא הייתה אלא מדבר, הוא 'במדבר הזה יפלו פגריכם'. עונש מוות לכולם מלבד אלו שלא היו שותפים - יהושע וכלב. יהושע שקיבל ברכה מגדול הדור -

שיהיה "והבדילנו מן הטועים", כדי שנדע שכל ארץ ישראל שייכת לעם ישראל.

אני אסיים בסיפור קטן, הוא לא דברי תורה, הוא סיפור היסטורי, אבל הוא סיפור שמחזק את הדברים הקודמים שאמרנו. כשקמה מדינת ישראל ב-1948 נסו כינוס גדול בותיקן. כל אותם כמרים

וראשי כמורה עובדי עבודה זרה אמרו – איך זה יכול להיות? איך יכול להיות שקמה מדינה יהודית, הרי עם ישראל הרג את ישו, וכמי שהרג את ישו הוא אמור להיות נרדף עד סוף כל הדורות. זו האמונה שלהם והנה קמה מדינה, הקב"ה זוקף את קומת ישראל. אז הם עשו כינוס לדון מה לעשות, האמונה שלנו עומדת לפני קריסה. אז הם הוציאו החלטה, שנכון שחזרו לארץ ישראל – למשהו שנקרא ארץ ישראל, אבל זה לא ארץ ישראל האמתית כי לא חזרו למזרח ירושלים, לא חזרו לכותל המערבי לא חזרו להר הבית לא חזרו למערת המכפלה לא חזרו

לקבר יוסף לא חזרו לכל המקומות שהם ערש התנ"ך. ואז אחרי 19 שנה, גם כן כופים עלינו הר כגיגית. הערבים כופים עלינו, מדינת ישראל לא רצתה לצאת למלחמה, ומי שמעיין בספרי ההיסטוריה הצבאית רואה שגם לא רצו לכבוש את ירושלים. הכריחו אותנו! ואז עושים עוד כינוס בותיקן. ואז התשובה הייתה שאנחנו לא עם ישראל המקורי, שאין בדיחה גדולה מזאת, ואז חלק התחילו לנקות אותנו שלא הרגנו את ישו או כן הרגנו את ישו ונאמרו כל מיני תירוצים אבל הקמתה של מדינת ישראל היא סתירת לחי גדולה מאד לנצרות. מי שרוצה למצוא בזה צד של קדושה יכול לראות מה הסטרא אחרא אומרת מה אויבי ישראל אומרים, וככל שצד הקדושה גדול – כך צד הסטרא אחרא גדול. וככל שההתנגדות יותר גדולה – כך הצד החיובי יותר גדול. בעזרת ה' נזכה, שכל עם ישראל יעלה לארץ ישראל, יסתים קיבוץ הגלויות, יבוא משיח צדקנו, יגאל אותנו גם פיזית וגם את אותם שעומדים בחוץ מהגלות הרוחנית שהם נמצאים בה, שהם יפקחו עיניים ולא יהיו כמו אותם נוצרים.

כפי שאנו רואים בגמרא במסכת כתובות דף קיב: בסיפור עם רבי חנינא שם רש"י אומר שהיה משהו ומתקן ממשולי העיר מפני חיבת הארץ. ואני אומר – גם אנחנו כחברי מועצת העיר ירושלים, כחברי הנהלת העיר ירושלים, נמצא אתנו פה אריה קינג, יהודי שעליו אמר הרב מאזוז – "אריה

קינג מחזק את השבת, אריה קינג עמוד לפני המחנה". אני אומר – אנחנו כחברי הנהלת העיר חייבים לקחת את המורשת הזאת מהסבא מסלבודקה שהיה מזוי את האבנים מצד הדרך, ולא רצה שידברו לשון הרע על ארץ ישראל. אז ירושלים היא העיר הקדושה ביותר ואנחנו נשתדל להרבות קדושה בירושלים ולהרבות ישיבות ובתי כנסת ומקוואות למרות שיש מלחמה גדולה נגד זה ולמרות שלפעמים זה לא פופולרי, יש אנשים שבאים ואומרים – למה שאנחנו נבנה מקוה בשכונה שנראה להם שלא כולם שומרים תורה ומצוות. הם לא ידועים, שיש המון אנשים שנראה

שהם לא שומרים תורה ומצוות. אני אומר לכם – יש המון עובדי עיריה שלא נראה שהם שומרים תורה ומצוות, יש להם במשרד תפילין, נשותיהם שומרות טהרת משפחה וככה כשמרבים קדושה בירושלים, כשישוכים בארץ ישראל ומחזקים אותה, כשנמצאים בה – זה הדבר שמעורר את ערותא דלתא שמעוררת את ערותא דלעילא. ראינו שכל החגים עתידים להתבטל לעתיד לבוא חוץ מחנוכה ופורים. למה? כי בחנוכה ופורים דווקא עם ישראל הוא שהתחיל בגאולה. פסח – הקב"ה גאל אותנו, סוכות – גם, שבועות – הקב"ה כפה עלינו הר כגיגית. אבל פורים וחנוכה זה מעשה ידי אדם וגם ההתישבות שלנו בארץ ישראל זה מעשה ידי אדם וגם גאולת הקרקעות שאריה קינג הוא אחד מהגודלים שלה זה גם כן מעשה שמזרו את הגאולה – עוד בית ועוד אדמה, וככה נהגו גדולי ישראל, הסבא מסלבודקה הלך לגור בחברון, ועוד לפני זה אנחנו רואים שיוסף הצדיק צוה לקבור אותו דווקא בשכם והאבות הקדושים נקברו דווקא בחברון כדי

נאומו של הרב בעצאל גנז מה למעשה?

מיעוט קטן וחלש, ההגדרה הייתה אולי יותר קלה. המשימה המרכזית וכמעט היחידה של ציבור היראים הייתה הישרדות וקיום אפשרות מעשית ממש כפשוטו לשמר את חיינו בדרך התורה, ושמירת ילדינו, שימשיכו בדרך שהותוותה מאז. שמחנו על כל פרוטה ומחווה שהרשויות זרקו לעברנו, ולא התבלטנו ולא נסחפנו לדילמות הרות גורל שיש בהן כדי להשפיע על כלל הציבור, אלא אם כן הדברים נגעו לאורחות חיינו הפרטיים ממש.

כהיום המצב הוא ממש הפוך לקצה השני. היהדות החרדית מוצאת את עצמה כנתח דומיננטי בעם היושב בציון, גם אם היא רחוקה עדיין מלהיות רוב. וככל שעובר הזמן, אנחנו נהיים יותר ויותר לחלק בלתי נפרד מכל מה שקורה, אולי למרות רצונם של רבים מאתנו.

כאנקדוטה אזכיר תובנה שהתעוררתי אליה לאחרונה. לאחר הסכב האחרון בחזית הדרום, שוחחתי עם חבר על המצב, ותוך כדי הדברים הוא אמר - 'ראה את אולת ידה של הממשלה... וכיצא בדברים כאלו. ענית לו, כי לא יאריך הזמן, ואנו נצטרך לקבל את ההחלטות הכבדות מה עדיף לעשות עם כל השיקולים הנתונים. ספרתי לו על מה שחשבתי בחורף האחרון בעת הלוייתיה של דרדתי ע"ה. בחורף האחרון נפטרה דודה שלי, אשה

כבוד רבני האגודה וההנהלה וקהל נכבד ויקר. **אנו** מתאספים כאן בשלישית עם המסר של אגודת 'קדושת ציון', אותו אנו מפיצים כבר כמה שנים. נראה, שאנו בנקודת זמן בו עלינו לערוך איזושהי התבוננות לאן ממשיכה דרכנו, ומהן מטרתינו המעשיות. האם אנו מסתפקים רק בהחדרת הרעיון - שגם זה חשוב כשלעצמו, ויש בו כדי להשפיע על תפיסת המציאות של מה שקורה מסביבנו - או שמא יש לנו גם מה לומר לענין מעשה.

אמנם לא זכיתי להיות משורי המאה המחלקים את העלון בבתי הכנסיות, אבל אני מחלק לכמה וכמה בני תורה ותלמידי חכמים מכל החוגים, ואני מקבל מהם פידבקים טובים מאד. רבים מרגישים, שנאמרים פה דברים, שגם הם הרגישו בליבם ולא יכלו להגדיר זאת בפיהם.

אבל כמה וכמה שאלו אותי - נו, ובכן השתכנענו מעצם הטיעונים. אבל מה אתם רוצים למעשה? השאלה היא חשובה ומשמעותית מאד.

היהדות החרדית נמצאת כיום במצב, בו היא מתקשה מאד להגדיר מבחינה השקפתית את המציאות, בתוכה היא צריכה להתנהל.

בעבר, בוודאי בגלות אצל אומות העולם וגם לפני 70 שנה בעת קום המדינה, כשהיינו

כל זאת, בשעה שכל ילד יודע - או אמור לדעת - שגם במצבים הקשים ביותר היום אין לזה שום השוואה בשום דמיון פרוע למצב שבו היינו בגלות. גם בגשם וגם ברוח. בגשם מעולם לא היה מצב טוב יותר לעם ישראל מאז החורבן. בארץ שהייתה שממה וחרבה כפשוטו התקבצו כ־7,000 יהודים כ"י, כמחצית מהעם היהודי הידוע כיום. והערים החריבות מלאות צאן אדם. הארץ מבונה על כל טוב, נותנת פיירותיה בעין יפה לבניה כפי שלא נתנה כל ימי השמה, בדרך כלל אף אחד אינו רעב ללחם ואף אחד אינו הולך ללא נעליים, גם לא עם נעליים של אחיו. כמובן, עדיין לא הגענו לתיקון השלם, ויהודים פרטיים צריכים לישועה בעה"י, אבל אנו מדברים על דרך כלל. העיתונות החרדית מלאה מפרסומות על נסיעות וחופשים בכל מקום, אתרי הנופש ושדות התעופה מלאים בציבור החרדי. נכון, לא כולם, אבל זה מצב קיים ורגיל.

גם במצב הבטחוני, הקב"ה נתן בידינו אפשרויות וכלים להגן על עצמנו ולהלחם עם צרינו, כלים שלא נתנו לאבותינו בגלותם, יחד עם ניסים גדולים וגלויים שלא בערך לניסים הנסתרים שליוונו בגלות. שם הנס תמיד היה שלא הצליחו לכלות את כולם, ופה מלווים אותנו ניסים של 'חיים כולכם היום'. כאמור, גם פה כל זמן שלא בא משיח עדיין לא שקטנו, רק לאחרונה ממש נהרגו ארבעה אנשים ממתקפת הטילים בדרום, ה"י. אבל כפי שכבר אמרו, בכל מאה שנות הסכסוך עם הערבים נהרגו פחות יהודים מיומיים בקיץ תש"ד באושוויץ ה"י.

ברוח, הישיבות מלאות כפי שלא היו מעולם. המדינה הציונית היא מחזיקת התורה הגדולה בעולם, אין מונע חיצוני מאף אחד לשבת

שהיתה קרובה לגיל 90, מהמשפחות הירושלמיות הותיקות שעלו לארץ מתלמידי הגר"א. יש לה בלעה"ר קרוב ל-700 צאצאים. אחד האחים שלה לפני ששים שנה קצת ירד מהדרך, באותם שנים זה היה מאד מצוי. הוא נהיה אישיות מאד מוכרת ומכובדת באקדמיה כאן. הוא קצת יותר צעיר ממנה. לו יש ארבעה צאצאים - בן שמעולם לא נישא, בת שהתחתנה והתגרשה ולה יש בן ובת. זוהי תמונת מצב! התהליך הזה מתקדם כל הזמן. בחינוך היסודי בשנים הראשונות רוב התלמידים ממשפחות שומרי שבת, לא רק חרדים, אבל כולם. מרכז הכובד של ההשפעה עובר ליהדות החרדית, וממילא האחריות בכל השאלות - להלחם או לא וכיצא בכך, עובר אלינו. תגובתו הייתה - 'ה' ישמור וישלח את המשיח לפני שנגיע למציאות זו!'. עניתי לו, שככל הנראה הקב"ה מוביל ומכוון בדיוק לשם לכתחילה, וזה לא עוד צרה שמשיח יבוא בתפקיד 'מצייל' ממנה.

כדיום אנו מעורבים כמעט בכל התחומים והשאלות שעולות ונוגעות למצב הישוב, יש לנו מה לומר כמעט בכל נושא, ואנו גם נמצאים בצומת ההכרעות במדינה. ממליכים ממשלות או מפילים, קובעים בחירות, שרים וסגניהם, יו"ר וועדות החשובות בשלטון, ראשי ערים, בתי חולים, ארגוני חסד והצלה לכל הציבור וכו' וכו'.

לעומת זאת, כל אימת שישנו וויכוח כל שהוא על זכויותיו של הציבור החרדי או כשקורה משהו שלא מתאים למסגרת הרוחנית או הגשמית, מיד נשלפות הסיסמאות העתיקות - 'גלות בין יהודים', 'אנטישמיות', 'שנאת ישראל', ובממשלה הקודמת, שהייתה קשה מאד לציבור החרדי עד השוואות לצאר ניקולאי הגענו.

לעומת זאת, כל אימת שישנו וויכוח כל שהוא על זכויותיו של הציבור החרדי או כשקורה משהו שלא מתאים למסגרת הרוחנית או הגשמית, מיד נשלפות הסיסמאות העתיקות - 'גלות בין יהודים', 'אנטישמיות', 'שנאת ישראל', ובממשלה הקודמת, שהייתה קשה מאד לציבור החרדי עד השוואות לצאר ניקולאי הגענו.

שיש גם צד שני, של צעירים רבים וגם אברכים צעירים, שלא יודעים בדיוק בשביל מה הם קמים מדי בקר. כל אחד וודאי נתקל בתופעה - אם יצא לו פעם לחזור לביתו לפנות בקר בשעה 2:00 או 3:00 - של עשרות בחורים בכל צומת רמזורים המחכים לטרמפ למחוז חפצם, ולחילופין של שעות בוקר מאוחרות בשטיבלאך, המלאים בצעירים כאלו, שאין להם שום דבר מסוים לעשות היום. המחנכים מעידים על מצבים קשים מאד של צעירים שנגררים לכל מיני מקומות ע"י הטכנולוגיה - טיולים בעולם וכו' וכו'.

תשאלו, מה זה קשור ל'קדושת ציון'?

זה קשור מאד. ב'קדושת ציון' מנחילים את התפיסה, ולפיה עם ישראל חזר לארצו ויש לו כאן תפקיד. לא עוד כמו במצב של הגלות, בה כדברי החת"ס הוספת ישוב היא חורבן, אלא יש לכלל תפקיד לבנות את הארץ ולהפריחה בבניין של חיי עם ע"פ התורה. לא רק תפקיד של לימוד תורה כמו שהיה בגלות, בה אי אפשר להביא את כוונת התורה לעשיה בפועל, ומאחר ואף פעם לא היה המצב בעם ישראל שכולם אך ורק ישובו ולמדו, כמו שרואים בברכות יעקב ומשה - שרק חלק מאד מסוים קבל שליחות של עיסוק בתורה בלבד, וכל השאר שליחותם היה בבניין הגשמי והבטחוני של א"י, כמו שהארכנו כבר במאמרים שהתפרסמו ב'קדושת ציון' במדור 'הצעה לסדר'; ומאחר והמציאות היא שאסור אף פעם להתעלם מהמציאות - אם המסר לצעירים הוא, שכל מי שלא מצא את שלוות נפשו ע"י שקיעות מוחלטת בתורה ותו לא ובלימוד של תורתם של ראשי הישיבות בדווקא, הרי שלמעשה הוא איכד את עיקר ותכלית בריאתו בעוה"ז, ומכאן והלאה הוא רק בריה בדיעבד, שיש אמנם לסייע לו מדין 'לא תעמוד על דם רצח' ו'ואהבת לרעך כמוך', אבל בפועל הוא כישלון. ובאמת חבל על בזבוז בריאתו.

מה אנו מצפים שתהיה התוצאה?

אחד המסרים של 'קדושת ציון' הוא שבא"י בפרט, לכל יהודי יש מטרה, גם אם הוא אינו ממלא את כל עולמו רק בלימוד תורה ותכלית בריאתו היא קיום חיים של עם על כל תפקידיו פה בא"י. אדם כזה הוא בריאה של לכתחילה! ■

וללמוד ככל שכלו חפץ. תלמודי תורה ובתי יעקב מפוזרים לכל רחבי הארץ.

כל זה גורם בלכול גדול בצורת החשיבה החרדית. מה היחס שלנו לכל זה? מצד אחד, השפה הרשמית בה מתבטאים מעצבי ההשקפה והעיתונות היא כמאז, שאנו עדיין בגלות כמו בגטו אצל יהודים, ושהמציאות של המדינה הזו היא מציאות שנעה בין הטוענים שהכל מעשה שטן או דמיון או משהו בר חלוף, מעין תחנה נוספת בגלות חלילה, ולא משהו שיתפתח ממנו דבר טוב.

אבל יותר ויותר אנשים מאיתנו מבינים בתוך תוכם את הסתירה הפנימית שבדברים, כפי שכבר הזכרנו. צריך להיות למדן גדול כדי לישב את הסתירה, כאשר הגדרת המדינה היא גלות בין יהודים ופעולה למען חיזוקה ובטחונה נחשבת כהתגרות באומות וסיכון הכלל, ובאותו הזמן לכהן כיו"ר של הוועדה החשובה והמשפיעה ביותר במדינה, שרכה ובאישורה עובר כל הכסף לביסוסה של המדינה למערכת הביטחון שנלחמת באותם גויים שאסור להתגרות בהם, להתישבות ברחבי השטחים שנכבשו מהאומות כביכול, לחינוך כפרני וכל דבר האסור, וכל זה תוך הסבר, שאם זה למען החינוך החרדי והישיבות - הרי זה מותר.

אדרבה, לכאורה השיטה שטוענת שמאחר ומציאות המדינה היא כפירה בתורה ועבירה על השבועות, ולכן אין להכיר בה כלל ולא להשתתף במוסדותיה ולא ליהנות מכספה - שיטה זו היא הרבה יותר מובנת ועקבית.

לתוך הבלבול ואי-הסדר המחשבתי הזה מנסה 'קדושת ציון' להכנס ולשנות את כיווני החשיבה.

האמת, שהתפיסה אותה רוצה 'קדושת ציון' להנחיל חובקת נושאים רבים ונוגעת לתחומים רבים בהתנהלות הציבור החרדי, גם ברוח וגם בגשם. גם בבעיה הגדולה של הדיור וגם ביחסי עבודה ושכנים בתוך המגזר וכו'. לא נוכל להתמקד כאן על הכל, אבל ניגע על קצה המזלג בנושא אחד, שהוא מהבעיות הקריטיות ביותר שעומדות בפנינו כרגע, והוא נושא החינוך.

מצד אחד, כפי שכבר הזכרנו, הישיבות ובתי החינוך מלאים ופורחים. מצד שני, כולם יודעים

נאומו של הרב יואל ברמן

קהל נכבד,

בשנים האחרונות אני זוכה לרכז פעילויות שונות בקרב ציבור בני התורה דוברי האנגלית, הקשורות ליישוב ארץ ישראל. הפעילות מתחלקת לכמה וכמה חלקים.

ראשית, מצות הדירור. בעוד שבעיה זו משפיעה, כידוע לכולנו, גם על חרדים ישראלים, הרי שאלו בכל מקרה נשארים כאן בארץ ישראל. לעומת זאת, ישנם רבים מבני חוץ-לארץ, אשר היו מעוניינים להתיישב כאן, ועשויים לשקול זאת בחיוב רק אם ימצאו קהילות מתאימות, שבהן מחירי הדירור הם ברי-השגה. בעוד שבעבר היוו קרית ספר, ביתר, בית שמש וכדומה פתרון אפשרי, הרי שעלית המחירים שם הפכה מקומות אלו לבלתי רלוונטיים עבור רבים. לאור זאת, אני פועל לקידום קהילות הפריפריה הזולה יותר כאופציה, שם יש קהילות יפות שבהן כמה משפחות של חרדים דוברי-אנגלית כבר משולבות.

פעילות נוספת - יצירת מאגר של מתנדבים חרדים דוברי-אנגלית מהקהילות השונות ברחבי הארץ, שמוכנים לתרום מזמנם לספק מידע וייעוץ לבני חו"ל בעלי מנטליות דומה. דוברי-אנגלית שיש ביכולתם לקבל פניות בטלפון או בדוא"ל

מאנשים אחרים ממקום מוצאם בחו"ל, או מאלה שמתעסקים באותו מקצוע, או מבני חו"ל אחרים, שיש להם שאלות על הקהילה שלהם כאן בארץ, שאלות הנוגעות לתלמודי תורה ובתי ספר, בתי כנסת, הזדמנויות פרנסה וכו' - כל מי שיכול לעזור מתבקש להצטרף למאמץ זה. אפילו מספר דקות מועט של עצה והדרכה 'מבפנים' עשויות להיות קריטיות בגדי להעניק למשפחה חרדית מחו"ל את העצה, התמיכה וההכוונה הדרושים להם כדי להפוך את ארץ ישראל לבייתם הקבוע.

שלישית - אין זה סוד כי ישיבת ויישוב ארץ ישראל - בין מצד המצווה שבהם ובין מצד ההיבטים האישיים והטכניים - כלל אינה נושא לדיון בעולם הישיבות ובמגזר החרדי, לא כאן בארץ ישראל וגם לא בחו"ל. עובדה מצערת זו עומדת בניגוד קוטבי לעובדה, כי ערכה של ארץ ישראל תמיד היה נשגב בעיני רבים מגדולי התורה, כולל רבים שאף זכו לכוא ולהתיישב כאן בעצמם.

בכדי להעביר מסר, ולפיו ישוב ארץ ישראל אכן שייך לערכים שלנו - והוא גם דבר שאפשרי לעשותו כיום - אנחנו מכינים עלון תקופתי, המציג מאמצים של חרדים מבני חו"ל לחיות, להתיישב ולבנות בארץ ישראל. לשם כך, אנו מבקשים,

שיקראו על כך - על עצמם ו/או על אחרים, כולל בתחומי לימוד התורה, חינוך, פרנסה, עבודה עצמית, קירוב, בניית קהילה וכו'. דבר זה יכול לגרום לכך, שארץ ישראל תחזור להיות נושא מרכזי בעולמו של היהודי, כפי שהיה כמעט לאורך כל ההיסטוריה של החרדים לדבר ה'.

שאלו שזכו לכך ישתפו אותנו במאמצים שלהם, בין גדולים ובין קטנים, כדי שנוכל לפרסמם, ויחדיו נשפיע לטובה על הציבור החרדי ועולם הישיבות מבני חו"ל.

חשיפה לחרדים ולבני ישיבות כמנונו, שחיים בארץ ישראל, תשפיע לטובה על אותם אלו

בציר ענבים על טהרת הקודש

בבציר. מדובר בעבודה קלה ומהנה [ואוכלים מן התורה ענבים מתוקים ומעימים!]. העבודה החווייתית מתאימה לבחורים, לאברכים, ולמשפחות עם ילדים שיכולים לבקר גם בחוות צאן חדשה [עם רועים יהודים] הנמצאת כ-200 מטר מן הכרם. נתחיל בבציר מיד אחרי תפילת שחרית כותיקין. ישנה גם אפשרות להגיע גם בלילה ולערוך 'משמר' של לימוד תורה בפני קדם או במיצד עד שעת התפילה.

כמו-כן יתאפשר לבוצרים לקנות ענבים של טבל לעשיית יין ביתי. הכמות מוגבלת, הן לכל בוצר והן בכלל, וכל הקודם זוכה. יתכן והאגודה תדאג להכנת כמות של יין מחלק מהבציר, ובמקרה זה - הבוצרים יזכו לקדימות בהזמנת בקבוקים במחיר שווה.

גם השנה לקראת סוף הקיץ, א"ה, יבוצר חברנו הרב אפרים סיגל את כרם היין שלו שביישוב פני קדם, סמוך ליישוב מיצד שבנוש עצינו. בשנה זו יחול הבציר לפני ראש חודש אלול. תאריך מדויק ייקבע רק קרוב לזמן הבציר, ותבוא עליו הודעה ברשימת התפוצה של 'קדושת ציון', כמו גם בקו בטלפוני ובכל אמצעי הקשר שיעמדו לרשותנו. כמורכן ניתן יהיה להתקשר אחרי מ"ו באב לברר פרטים במספר המופיע למטה.

הכרם בן שמונה שנים. מגדלים בו ענבי קברנה סובינוון משובחים, והוא ניטע ועובד כל הזמן אך ורק ע"י יהודים, וכן כל העבודות - כולל השימוש במרקטור - הכל נעשה על-ידי יהודים. הציבור הרחב מוזמן לבוא ולהשתתף

לקבלת פרטים מדויקים נא להתקשר אחרי מ"ו באב לאפרים - 0544-676613

אופטובוס של אגד - קו 365 - יוצא מירושלים כ"7:07 מבניני האומה ומגיע לפני קדם כ"8:08.

נשתדל לארגן נסיעה יותר מוקדמת באמצעות רכבים פרטיים.

פרטים יפורסמו ברשימת התפוצה של האגודה ובקו הטלפוני.

מי שמעוניין לעבוד כמשך 3 שעות או יותר יזכה לבקבוק יין ובש מבציר תשע"ז.

ניתן לקנות ענבים של טבל לעשיית יין ביתי. יתכן ונוכה אף להכין יין מיוחד של 'קדושת ציון'!

משיאו של הרב מאיר גולדמינץ

אם תעירו ואם תעוררו

סוגיה זו מהווה את הבסיס לשיטת האדמו"ר מסאטמר בספרו 'ויאל משה', על-פיו יש להתנגד עקרונית להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל לפני בא המשיח. לדעתו,

כל פעולה המקרבת את הגאולה אסורה. לדבריו, ליחידים מותר לעלות לארץ ישראל, אך להוביל מהלך של 'קיצוץ גליות' כפי שנעשה במאתיים השנים האחרונות - אסור, משום שזו מוגדרת כ'עליה בחומה'. וממילא ודאי, שהמאבק מול הבריטים והערבים למען הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל הוא מאבק אסור מטעם מרידה באומות. ומעל הכל רובץ איסור דחיקת הקץ.

לדעת ה'ויאל משה',

מכיוון שעם ישראל עבר על השבועות - לכן הקב"ה התיר את בשרנו כצבאות וכאיילות השדה בשואה האיומה.

אמנם יש להקשות על סוף דבריו, שאם אכן התרחשה השואה מחמת שעברנו על שלוש השבועות, מדוע אם כן דווקא אלו שנשארו בגלות ולא עברו על השבועות נהרגו, ואילו אלו שעלו לציזון, נותרו לפליטה?

וצריך לומר לפי שיטתו, ש"כיון שניתן רשות למשחית, אינו מבחין בין צדיקים לרשעים" (ס"ג פ"א ע"ב).

"השבועתי אתכם בנות ירושלים כצבאות או באילות השדה, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ".

מפסוק זה, המופיע

בשיר השירים בנוסחאות שונות שלוש פעמים, דורשת הגמרא במסכת כתובות (דף ק"א.) את שלוש השבועות: "ג' שבועות הללו למה? אחת שלא יעלו ישראל בחומה נפרש"י "יחד ביד חזקה", ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקב"ה את האומות העולם שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מידי". מכיוון שבכל שבועה יש כפל לשון - "אם תעירו ואם תעוררו" - דורשת הגמרא שישנן שש שבועות: "שש שבועות הללו למה? תלתא - הא

דארמן. אינך: שלא יגלו את הקץ, ושלא ירחיקו את הקץ, ושלא יגלו את הסוד לאומות העולם" נפרש רש"י - "שלא יגלו את הקץ - נביאים שביניהם. ושלא ירחיקו את הקץ - בעונם ל"א שלא ידחקו גרסינן לשון דוחק שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי. ושלא יגלו את הסוד - אמרי לה סוד העבור ואמרי לה סוד טעמי התורה".

ממשיכה

הגמרא - "כצבאות או באילות השדה- אמר רבי אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל, אם אתם מקיימין את השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה".

מעיני הבריות, בזמן שמורחקים אנו ממקום השכינה - טבעי הדבר שנעשה הכל על-מנת לעורר את אהבתו של הקב"ה אלינו שוב. הרי אותה אהבה כה חסרה לנו כעת. ומי לא ירצה שהקב"ה יאהב אותנו! ?

אולם הקב"ה השביעי אותנו, שלא נעורר את אותה אהבה. אהבת עולמים ישנה בין הקב"ה לעם ישראל, אך כעת היא רדומה, מוסתרת וחבויה. "אני ישנה ולבי ער". רוצים אנו שתהיה גלויה, רוצים אנו להעיר אותה מן השינה, ומה פשוט יותר מלעשות פעולות כדי לעורר ולגלות את אותה אהבה? אך הושבענו שלא לעשות זאת. "השבעתי אתכם... אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ". עד בא הזמן, עד שיחפוץ הבורא, עלינו להימנע מלעורר את אהבתו אלינו.

מהי הדרך לעורר את אהבת ה' אלינו [שהושבענו, שלא לכת בה]? דורשת הגמרא - "שלא יעלו בחומה, שלא ימרדו באומות, ושלא ידחקו את הקץ". מגלה לנו כאן הגמרא, שהדברים הללו - עליה בחומה, מרידה באומות ודחיקת הקץ - הם הדברים הטובים ביותר שניתן לעשות על-מנת לעורר את אהבת ה' יתברך לעמו ישראל. הדברים

הללו הם האהובים והרצויים ביותר לפני המקום, ולכן מבינה הגמרא, שעשיית הדברים הללו מעוררת את ה' לאהוב אותנו. דברים אלו - ודאי שיגרמו לעורר רוח במרום, שיהמו רחמיו של הקב"ה על עמו אהובו. וכדי שהדבר לא יקרה טרם זמנו, כדי שהגלות תהיה לנו כפרה גמורה ותיקון גמור, הושבענו שלא לעשותם: לא לעלות בחומה, לא לדחוק את הקץ ולא למרוד באומות, כדי שלא תתעורר אהבת ה' אלינו, ומיד יגאלנו.

תשובות רבות נאמרו על שיטתו זו של האדמו"ר מסאטמר. המשותף לכולן, שסוגית שלוש השבועות היא 'טענה' נגד תהליך שיבת ציון והתמיכה בישובה, ואנו נזקקים 'להשיב' על טענה זו. בדברים דלהלן רציני להתבונן בסוגיה זו פעם נוספת, וללמוד אותה מתחילתה, אולי יאיר ה' עינינו לגלות בה נפלאות, ולהבין שסוגית שלוש השבועות איננה טענה נגד האוחזים בפעולה מעשית למען הגאולה, אלא אדרבא - דווקא סוגיה זו מחזקת את הצורך לפעול כעת למען גאולתן של ישראל.

תשובות רבות נאמרו על שיטתו זו של האדמו"ר מסאטמר. המשותף לכולן, שסוגית שלוש השבועות היא 'טענה' נגד תהליך שיבת ציון והתמיכה בישובה, ואנו נזקקים 'להשיב' על טענה זו. בדברים דלהלן רציני להתבונן בסוגיה זו פעם נוספת, וללמוד אותה מתחילתה, אולי יאיר ה' עינינו לגלות בה נפלאות, ולהבין שסוגית שלוש השבועות איננה טענה נגד האוחזים בפעולה מעשית למען הגאולה, אלא אדרבא - דווקא סוגיה זו מחזקת את הצורך לפעול כעת למען גאולתן של ישראל.

שלוש השבועות נלמדות, לאמור, מן הפסוק "השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה, אם תעירו ואם תעוררו את האלה עד שתחפץ".

ונשאלת השאלה, על איזו אהבה מדובר כאן?

כמובן, מדובר על האהבה שבין עם ישראל לקב"ה. הן באהבה זו עוסק שיר השירים, כידוע לכל!

ומה כתוב בפסוק זה? דורשת הגמרא, שעם ישראל הושבע, שבזמן הגלות, כשהבנים מורחקים מעל שולחן אביהם - לא יעוררו את האהבה הקיימת בין עם ישראל לקב"ה.

טבעי הדבר, שבזמן הגלות, כאשר עם ישראל סובל מאורעות וצרות ואהבת ה' אותנו אינה ניכרת תמיד, אלא היא מסותרת ומכוסה

אהבת ה' בצורה חלקית ונעשה מה שביכולתנו - נעלה לארץ כיחידים מבלי להשתהות אף לרגע.

עליה בחומה! מרידה באומות! דחיקת הקץ!
אין דברים טובים מאלה! אין דברים נפלאים
מאלה! אין דברים יותר אהובים לפני המקום
מאלה! לכן דווקא אלו מעוררים את אהבתו! אך,
לצערנו, הושבענו שלא לעורר את
אותה אהבה שבין ה' לבניו.

לא לנצח קיימת שבועה זו,
הן הפסוק עצמו הגביל אותה
בזמן. "אם תעירו ואם תעוררו
את האהבה **עד שתחפץ**". 'עד
שתחפץ' הושבענו שלא לעוררה,
אך משהגיעה העת המוגדרת כאן
כ'תחפץ', הגיעה השעה להעיר
ולעורר את אותה אהבה גנוזה
ורדומה.

מהי עת ה'תחפץ'? עת
ה'תחפץ' היא העת בה הקב"ה
קורא לבניו - 'בני, הגיע זמן
גאולתכם'. כבר לא עת גלות
היא העת הזו, הגיע הזמן בו אני
גואל אתכם. הגיעה השעה שבה
אהבתי, שהיתה עד כה ישנה אף
שהלב ער, האהבה לא רק של ליבי
אלא של כל כולי - מוכנה כעת להתעורר. הנכס
מוזמנים לעורר אותה. 'התעוררי! התעוררי! כי
בא אורך, קומי אורי'. 'עד שתחפץ' הושבעתם
שלא לעורר את האהבה, אך כעת אתם מוזמנים
ומצויים לעוררה.

וכבר היה לעולמים, בתחילת תקופת בית
שני, שפקד ה' את עמו, וקיבלנו את בשורתו מפיו
של כורש - 'מי בכם מכל עמו, ה' אלהיו עמו ויעל'
(דברי הימים 3 לו כג), וסימן היה זה משמים, שהגיעה
עת ה'תחפץ'.

לעת כזו, צריך לעורר את האהבה שהיתה
רדומה שבעים שנה.

עומדים ר' יהודה ור' זירא בבבל, וכך רבי
יצחק די ליאון בעמח"ס 'מגילת אסתר' על ספר
המצוות להרמב"ם במקום גלותו, ואומרים: ודאי
שאנו רוצים לעלות בחומה. ממש משתוקקים אנו
לדחוק את הקץ. מצפות ומייחלות עינינו לרגע
בו נוכל למרוד באומות. הן זוהי הדרך להעיר
ולעורר את אהבת ה' אלינו, וכך
היא באה לידי ביטוי! איזה יהודי
לא ירצה שה' יבטא את אהבתו
לעם ישראל? אבל מה נעשה...?
הושבענו להימנע מכך. הושבענו
להיות רחוקים מעל שולחן אבינו,
ולהמתין. להמתין, עד שיחפץ
ה' לגואלנו, ולא לורו את אהבתו
אלינו טרם זמנה.

בהתאם לכך, ר' זירא עצמו,
על-אף שסבר שהציבור הושבע
שלא לעלות לארץ 'יחד ביד
חזקה' - עלה לארץ בתור יחיד.
על הציבור חלה השבועה, אך על
היחידים אין היא חלה, ור' זירא
לא נמנע מלעשות את מה שעכ"פ
היה בידו.

ועלייתו זו של ר' זירא
מלאה היתה בקשיים ובסכנות.
מספרת הגמרא (כחצית ק"ב), שר'
זירא הגיע לנהר, ולא היתה דרך
לעבור אותו. מה עשה? הלך על

חבל רעוע, וסיכן נפשו. לא היה לו פנאי להמתין
לדרך מעבר טובה יותר. על פיו דובבות המילים
'דוכתא דמשה ואהרן לא זכו, אנא מי יימר
דזכינא לה?'! - אם לא אזדרו למרות הסכנה, מי
אמר שאזכה אני להיכנס למקום אליו משה ואהרן
לא זכו להיכנס?

אכן! ר' זירא, בעל השבועות! הוא זה שהבין
מה גדולה של ארץ ישראל! הוא זה שהבין
שהתוכן המתאים לביטוי 'לעורר את האהבה'
הוא עליה בחומה, מרידה באומות ודחיקת הקץ.
הוא זה שהבין, שאם הושבענו שלא לעורר את
האהבה בצורתה המלאה, לפחות נזכה לבטא את

עליהם אומר ריש לקיש את דבריו המזעזעים:
אילו היו עולים כולם בימי עזרא, היתה השכינה שורה בבית שני במלואו. על אותם שלא עלו, הביטוי חריף אף יותר - "אהא, סנינא לכו!".

כלומר, בגלל אלו שלא עלו בתחילת בית שני, אולי כי חששו להיות מושפעים לרעה מרמתם הרוחנית של העולים - לא שרתה בו השכינה במלואה. גם אם היו אלו תלמידי חכמים ומרביצי תורה, מי מהם שלא עלה ארצה, גרם לשכינה להתעכב מלשרות בבית שני. ומאידך, אותה השראה חלקית של השכינה שמכל מקום היתה, בזכות מי באה? בזכות אלו שאכן עלו ארצה, גם אותם שהיו ממזרים ונתנינים, מחללי שבתות ונושאי נוכריות.

מי מהם אהוב יותר על הקב"ה?

המילים "אהא סנינא לכו" ונתנות תשובה כואבת.

בשעה שה' פוקד את עמו, הרי שהעלייה לארץ ישראל היא הנקודה המרכזית. העוסק בה מעורר את אהבת ה' אלינו, ומי שאינו עוסק בה - כביכול מוותר על אהבת ה' לעמו ישראל.

עד שקבלנו סימן משמיים דרך כורש כי פקד ה' את עמו, על עם ישראל היה מוטל להימנע מלעלות בחומה. אך כשמגיעה השעה - "אם חומה היא". זועק ריש לקיש - מדוע לא עליהם בחומה!?

בהמשך אותה גמרא במסכת יומא דף ט:,, מובא כי ר' יוחנן חולק על ריש לקיש, וחשוב להתבונן מה שורש מחלוקתם.

כיצד מעוררים את האהבה? הגמרא עצמה הגדירה זאת! אותה הדרך בה הושבענו שלא לעורר את האהבה טרם זמנה - כעת היא היא הדרך לעורר אותה. עליה בחומה, מרידה באומות ודחיקת הקץ. שלושת הדברים הללו, שעד כה הושבענו שלא לעשותם, הם אלו שכעת אנו מצווים לבצעם, כדי לעורר את אהבת ה' אלינו שיחיש את גאולתנו ופדות נפשנו.

לכאבנו כי רב, בזמן כורש, החמיץ עם ישראל את השעה. מספרת הגמרא במסכת יומא (דף ט:): 'ריש לקיש היה סחי בירדנא. אתא רבה בר בר חנה ירב ליה ידא. א"ל, אהא סנינא לכו! דכתיב "אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף, ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז" - אם עשיתם עצמכם בחומה, ועליהם כולכם בימי עזרא, נמשלתם ככסף שאין הרקב שולט בו, עכשיו שעליהם כדלתות, נמשלתם כארז שהרקב שולט בו".'

מדי טענת ריש לקיש? הטענה היא שעם ישראל 'לא עשה עצמו בחומה' - לא עלו כולם יחד ביד חזקה. לא עוררו את אהבת ה' כפי שה' מעוניין שיעוררו את אהבתו, על ידי עליה בחומה. ואי העליה בחומה אז, גרמה להחמצה הגדולה של בית שני, שנמנעה השכינה מלשוב ולשרות בו, ולבסוף חרב. **ולכשנתבונן** בדברים, הזעקה תגבר עוד יותר.

הן יודעים אנו מי עלה לארץ בזמן עזרא. גמרא מפורשת היא: "עשרה יוחסים עלו מבבל... לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה" (קהילין טז:). כל הממזרים עלו ארצה. על אותם עולים מסופר בכתובים מה היו מעשיהם - השוק היה פתוח בשבת, יהודים דרכו גתות בשבת, הביאו סחורה לשוק ואף נשאו נשים נוכריות.

כדי לתקן זאת, כדי שאת בית שני יבנה מלך מעם ישראל, לא היה די בעליית כולם לארץ, היה צריך גם למרוד בכורש, ולהקים את מלכות ישראל^[*].

"השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באיילות השדה, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ". עד שתחפץ הושבענו שלא לעורר את האהבה, כשתחפץ צריך וראוי לעורר את האהבה.

אומר ריש לקיש, הנה בזמן כורש הגיעה עת ה'תחפץ'. ממילא כעת לא רק שאין 'איסור' מחמת השבועות, אלא חיוב יש 'לקיים' אותן. כששומעים אנו מפיו של כורש שהגיעה עת הגאולה, מוטל עלינו לעלות בחומה. ומכיוון שלא עשינו זאת, החמצנו את השעה, ובית שני לא היה מושלם.

עונה לו ר' יוחנן - בעת ה'תחפץ', לא די לעלות בחומה. צריך גם למרוד באומות. בנוסף לעלייתם של כל ישראל לארץ ישראל, כשישנם מספיק יהודים בארץ כדי החזקת מלכות, צריך גם שימרדו במלכות פרס, ויקימו את מלכות ישראל. ומאחר ובעת הקמת בית שני היה בארץ שלטון זר - על-כן לא שרתה בו השכינה במלואה.

מכל מקום למדים אנו, שלא כל העיתים שווים. 'עד שתחפץ' אנו מושבעים שלא לעלות בחומה, שלא למרוד באומות ושלא לדחוק את הקץ, אך 'כשתחפץ' הקב"ה רוצה שנעורר את

[*] נשאלתי, מדוע רבן יוחנן בן זכאי לא נהג כך, אלא קיבל את עול מלכות רומי תמורת 'בנה וחכמיה'?

התשובה פשוטה: בעת ה'תחפץ', בעת שפוקד ה' את עמו, כמו בתחילת בית שני, סובר ר' יוחנן שיש למרוד באומות. אך בעת החורבן, בעת שפעל רבן יוחנן בן זכאי, צריך להציל מה שאפשר להציל.

זה גם ההבדל בין הנהגת יהושע בן נון להנהגת ירמיהו הנביא.

יהושע בן נון עסק בכיבוש הארץ, בעת גאולתם של ישראל. וירמיהו הנביא אמר להיכנע למלך בבל, בעת שנגזרה גזירת חורבן.

אומר ר' יוחנן, שגם אם היו עולים כולם, עדיין לא היתה השכינה שורה בבית שני.

מדוע?

"דכתוב יפת אהים ליפת וישכן באהלי שם - אף על גב דיפת אהים ליפת, אין השכינה שורה אלא באהלי שם".

ופרש רש"י (ספ דף ג.) - **"אעפ"י** שיפת אהים ליפת. שזכו פרסיים לבנות בית שני, אין שכינה שורה אלא במקדש ראשון, שבנה שלמה שבא מזרעו של שם".

וקשה, היאך רש"י כותב שכורש בנה בית שני? הרי יהודים בנו אותו, כמפורש במקראות! יתירה מזאת, אף כאשר הגויים בקשו להשתתף בבניה, השיבו להם היהודים עולי הגולה - "לא לכם ולנו לבנות בית לאהינו!" (מל"א ז. ג.).

נמצא בהכרח, כי הכוונה בדברי הגמרא ש"פרסיים בנו בית שני" היא שהם היו השלטון שתחתיו נבנה בית שני.

ועל כך אומר ר' יוחנן, שגם אם היו עולים כולם בימי כורש, עדיין השכינה היתה נמנעת מלשרות בו כראוי, כיוון שהשכינה שורה במלואה רק כאשר המלך הוא מבני שם, כמו שנאמר "וישכון באהלי שם". ובתחילת בית שני **טרם** קמה מלכות ישראל, השלטון היה פרסי, והתקיים בנו הכתוב "יפת אהים ליפת".

היוצא מן הדברים, שלדעת ריש לקיש החיסרון בתחילת בית שני היה שלא עשינו עצמנו 'כחומה' ולא עלינו כולנו, ולדעת ר' יוחנן החסרון היה שהשלטון היה פרסי, וטרם קמה מלכות ישראל.

כיצד ניתן היה לתקן זאת?

לדעת ריש לקיש התשובה פשוטה: עלייה לארץ של כל העם.

זוהי לשונו של ריש לקיש - "אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו".

לדעת ר' יוחנן התשובה קשה יותר לביצוע.

והדברים ניכרים במציאות. לא רק סימני גאולה יש כאן, אלא שלבים של הגאולה עצמה. בעת העליות הראשונות לארץ ישראל, כאשר עדיין רק 'הניצנים נראו בארץ', צריכים היינו סימנים לדעת האם עליות אלו הן תחילת קיבוץ הגלויות, שעליו דברו הנביאים, או שמא דבר חולף

הוא, בדומה לעליות אחרות במשך שנות הגלות, שלא התפתחו לדבר משמעותי. ואכן, קיבלנו סימן. דורשת הגמרא במסכת סנהדרין דף צח. - "ואמר רבי אבא, אין לך קץ מגולה מזה. שנאמר ואתם הרי ישראל, ענפכם תתנו ופריכם תשרי לעמי ישראל, כי קרבו לבא", ופרש"י שם - "כשארץ ישראל תתן פריה בעין יפה, אז יקרב הקץ, ואין לך קץ מגולה מזה". והדברים הופיעו במציאות - במקביל לעליות הראשונות לארץ, ארץ ישראל - שבמשך שנות הגלות הייתה שוממה - החלה לתת פרותיה בעין יפה, וזהו סימן שקרב הקץ, סימן לכך, שהניצנים הראשונים של העליה לארץ, אינם דבר החולף, אלא תחילת שיבת נדחי ישראל לארצם. סימן לכך, שעם ישראל קרב לבוא.

כאמור, לזה נזקקנו בשעה שהיה ספק. אך כעת, אחרי שחלק ניכר מעם ישראל כבר נמצא בארץ, איננו צריכים לסימנים: הן זוהי תחילתה של הגאולה בעצמה! כשהתנבאו הנביאים על הגאולה, ראשית דבר הם הגדירו אותה כקיבוץ גלויות, וכך קבעה אף התורה עצמה - "ושב ה' אליך את שבותך... וקבצך" (דברים ל ג). כאשר ה' מקבץ נדחי ישראל, הרי שקיבוץ הגלויות אינו רק סימן לכך שהגאולה קרבה, אלא זו הגאולה בעצמה. אתחלתא דגאולה היא קיבוץ גלויות [זוה הפסוק שממנו למד הרמב"ם, שהגאולה כתובה בנבואת משה רבנו].

בזמן עזרא, האות משמים לכך שהגיעה העת היה הכרזת כורש. לאחר מכן החל קיבוץ

אהבתו אלינו. הדבר נעשה על ידי עליה בחומה ומרידה באומות. מאחר ופקד ה' את עמו, הוא קם ומרחם על ציון, חפץ לחננה, בא מועד והגיע הקץ.

זכה דורנו, ששוב נשמעה הקריאה ה'אית - "מי בכם מכל עמו, ה' אהיו עמו ויעל". אמנם שמו של הגוי שאמר זאת לא היה כורש אלא בלפור, וכן הניסוח המדויק של המילים היה שונה מעט, אך המהות היא אותה מהות. כבר צפה זאת הרמב"ן בשיר השירים בכתבו, שעתידי הקב"ה לגאלנו ברשיון האומות כגאולת כורש בזמנו, וכן כתב הרד"ק בפרושו בתהילים קמו ג, ובמלכים א ח מט.

לרשיון זה מהאומות זכינו בחזקת שלוש פעמים - לראשונה בהצהרת בלפור, כאמור, בשניה בהחלטת האומות בסאן רמו על הקמת בית לאומי לעם ישראל בארץ ישראל, ובשלישית בהחלטת האומות בי"ז כסלו התש"ח*] - הוא התאריך המכונה כ"ט בנובמבר, אז הוחלט על הקמת מדינת ישראל. שלוש פעמים, שלוש פקידות, שלושה שחזורים של הכרזת כורש. כתוצאה מכך, לאחר החלטת סאן רמו, היו מגדולי ישראל - ובראשם רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק [בעל ה'משך חכמה' על התורה וה'אור שמח' על הרמב"ם] - שאמרו, שבעקבותיה סר פחד השבועות. הגיעה עת ה'תחפץ', ופג תוקפן של השבועות.

[*] בהודמנות זו ראוי לציין לברכה את פועלו של חברנו ידיד האגודה רבי רחמים יעקביאן, אשר מעורר כל העת על חשיבותו של תאריך זה בתולדות עמנו ואשר מדי שנה משקיע מכתו ומממונו על-מנת לציין את התאריך החשוב הזה בסעודה ובכלי נגינה להודות ולהלל לבורא עולם על חסדיו המרובים עמנו.

זאת, מכיוון שאם אומות העולם ישתעבדו בנו יותר מדי, וה' יראה כמה אנחנו סובלים מידם, תתעורר אהבת ה' אל בניו אהוביו. לכן, לפני שהגיע זמן הגאולה, מושבעות אומות העולם שלא לעשות זאת.

ולמצער, גם שבועה זו הוגבלה בזמן: "עד שתחפץ". בזמן גזירת הגלות, ישנה הבטחה אלהית - "לא מאסתים ולא געלתים", וכן שבועה על אומות העולם שלא להשתעבד בישראל יותר מדי. אך כשמגיעה עת הגאולה, הרי שתם זמנה של ההבטחה האלהית על שמירת עם ישראל בגלות, וגם השבועה על הגויים שלא ישתעבדו בישראל יותר מדי - פג תוקפה...!

מאז הצהרת בלפור והחלטת האומות בסאן רמו, המהוות חזרה ברורה על הכרזת כורש, הגיעה עת ה'תחפץ', והשבועות פקעו לכל הכיוונים. עם ישראל נדרש להעיר ולעורר את האהבה ולעלות כחומה לארץ ישראל, ואומות העולם הסירו את כבלי השבועה מעול צווארם, ועושות לעם ישראל צרות שלא היו מאז גלינו מארצנו.

ואולי זו כוונת הגמרא בכתובות קיא, בהמשך אותה סוגיה. "אם אתם מקיימין את השבועה מוטב, ואם לאו, הריני מתיר את בשרכם כצבאות וכאיילות השדה".

לשבועה ישנם שני צדדים: 'עד שתחפץ' - להימנע, וכאשר 'תחפץ' - לקיים. וכשמגיעה עת ה'תחפץ', אם אנו מקיימים את המוטל עלינו לעת כזו, מוטב, ואם לאו, גם שבועתם של אומות העולם נסתיימה, ואז הם משתעבדים בישראל יותר מדי, ובשרנו מותר כצבאות וכאיילות השדה.

הגלויות בבואם של 42, 360 יהודים. כעבור שנים ספורות הם בנו את חומת ירושלים, ואף את בית המקדש. בדורנו ניתן האות בדמות הצהרת בלפור והחלטת האומות, כאשר כבר קודם לכן היו סימנים ראשונים, ולאחר מכן, בתוך שנים לא רבות, התקבצו ישראל לארצם בכמות של עשרות מונים יותר מאלו שעלו בימי עזרא, קמה מדינת ישראל, שוחררו חבליה של א"י מעול זרים והושבו לרשותנו, ובע"ה לא ירחק היום ויבנה בית המקדש.

לעת כזו, בה קורא ה' לעמו ישראל להיגאל, עת בה רואים את הגאולה מתקיימת בפועל, עת ה'תחפץ' היא. עת שה' חפץ לגואלנו, והיא העת להעיר ולעורר את אהבת ה' אלינו - אהבה שהיתה רדומה, מוסתרת וחבויה במשך כאלפיים שנה, וכעת הגיעה השעה להעירה ולעוררה.

לעת כזו, בה קורא ה' לעמו ישראל להיגאל, עת בה רואים את הגאולה מתקיימת בפועל, עת ה'תחפץ' היא. עת שה' חפץ לגואלנו, והיא העת להעיר ולעורר את אהבת ה' אלינו - אהבה שהיתה רדומה, מוסתרת וחבויה במשך כאלפיים שנה, וכעת הגיעה השעה להעירה ולעוררה.

כיצד מעוררים את האהבה? הן הגמרא הגדירה זאת: עליה בחומה, מרידה באומות ודחיקת הקץ. זאת אשר שואל ה' מאתנו. זה רצונו, וזהו הדבר החשוב ביותר בדורנו

כיצד מעוררים את האהבה? הן הגמרא הגדירה זאת: עליה בחומה, מרידה באומות ודחיקת הקץ. זאת אשר שואל ה' מאתנו. זה רצונו, וזהו הדבר החשוב ביותר בדורנו.

בהתאם לכך, אי אפשר להימנע מלגעת בנקודה כואבת: בין השבועות ישנה גם שבועה על אומות העולם שלא ישתעבדו בישראל יותר מדי.

לפי דברינו, אומות העולם הושבעו שלא ישתעבדו בישראל יותר מדי, כיוון שגם זה מעורר את אהבת ה' אלינו. ה' גזר עלינו גלות, אך גם נשבע שיקיים אותנו בגלות. "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם, לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם" (ויקרא כו מד). לשם קיום הבטחה זו, השביע ה' את אומות העולם, שלא להשתעבד בישראל יותר מדי.

שבועה זו היא 'הפוכה' מהשבועות הנ"ל. היא לא באה לעכב, אלא לחזק. לחזק ולעורר את האהבה בין עם ישראל לקב"ה, ולרצות להידבק בו עד כלות הנפש.

אף אנו נאמר,

שלוש שבועות הושבענו, שלא לעורר את האהבה עד שתחפץ.

אך כשתחפץ, עומדים ונשבעים אנו שבועה נוספת: "חולת אהבה אני".

כעת אנו חולים באהבת ה'. חולים להידבק בו. חולים להעיר ולעורר את אהבתו.

"**אום** אני חומה... חכוקה ורבוקה כן".

נפשי חולת אהבתך!

מבט מעניין נוסף לעניין, ניתן בהתבוננות בפסוקי שיר השירים.

כאמור, שלוש פעמים נכתבה בשיר השירים השבועה המדוברת:

"**השבעת**י אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ" - פרק ב פסוק ז, פרק ג פסוק ה, ופרק ח פסוק ד.

מלבד השבועות בהן התבוננו, ישנה בשיר השירים שבועה נוספת:

"**השבעת**י אתכם בנות ירושלים, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו, שחולת אהבה אני" (פרק כ פסוק ח).

המשך נאומו של הרב יהודה אפשטיין

הרב החפץ בעילום שמו, שתמיד נמצא מאחורי הקלעים, ומוסר נפשו ממש על החלוקה ברחבי הארץ. בלעדיו אין סיכוי שהעלון היה מגיע לכל-כך הרבה מקומות.

הרב חיים איינהורן שעושה הכל - החל מהשיעורים לבחורים בליל שישי שהוא הרוח החיה בהם, ועד הפרטים הקטנים ביותר של ארגון האירוע.

הרב יוסף שלום רייבין - שבלעדיו לא היה כלום - מתרוצץ ממקום למקום כאילו הוא עובד במשרה מלאה.

ישנם עוד רבים - מי יותר ומי פחות, מי בגופו ומי בממונו, כמובן - הכותבים הנכבדים של העלון, תלמידי חכמים מופלגים וברוכי כשרונות, המפיצים בכל מקום וכל שאר הפעילים - תודה לכלם.

"**חזק** ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אהינו וה' יעשה הטוב בעינינו".

והולכים ומשתפרים כל העת, אולם הרוח הזו של 'קדושת ציון' - של דרישת ציון על טהרת הקודש - היא המפתח למהפכה שתהפוך את ישראל ממדינת היהודים, ממדינה גויית דמוקרטית מערבית דוברת עברית, למדינה יהודית באמת, למקום בו יתנוסס לתפארה בית חיינו ותפארתנו על חורבות המסגד הטמא, שעומד כקוץ בגרונה של השכינה, ולאף אחד זה כנראה לא מזוי.

הגיע הזמן לחזור למקורות, ללמוד את התנ"ך כמו שצריך, ללמוד את חזו"ל כמו שצריך, להבין מה ה' רוצה מאתנו, ולקום ולעשות.

אני רוצה להודות לכל העוסקים במלאכת הקודש, שבלעדיהם לא היה כאן כלום. ל"מְכוֹן מִיָּא דְכִנְיָ" שמוציא תחת ידיו מלאכת מחשבת כל חודש מחדש. אני לא מבין בגרפיקה, אבל כל אחד רואה כמה השקעה יש בעלון, אני רק יכול לומר שפנו אלי כמה וכמה אנשים לברר מי הוא זה שמוציא עלון כל-כך יפה, אם אפשר להזמין אצלו עבודות...

נאומו של הרב יהודה אפשטיין

כולם נקבצו באו לך!

ערב טוב,

כשרואים את הקהל העצום שנתכנס כאן, מיד עולה לנגד עיני הפסוק בישעיה - 'שאי סביב עינייך וראי כולם נקבצו באו לך'. כשרואים את הכמות ואת האיכות, את המגוון מכל העדות והחוגים, שמה שמאחד את כולם זה דרישת ציון על טהרת הקודש - הלב מתמלא רינה. קשה להאמין, שעד לא מזמן כל אחד ממי שהאמין ברעיון הנשגב הזה חש את עצמו כבודד בעולם, וכעת - אכן, כולם נקבצו באו לך!

הדברים מהאנשים האלה הכופרים בהשגחת ה' בתחתונים נדברו הם איש אל רעהו ומרבים בדברים האלה ונושאים ונותנים בהם עד שימצאו בשכלם כי כל דרכיו משפט ל' אמונה ואין עול".

אני חושב שזה הנושא המרכזי שעומד מאחורי כל העסק כאן - הידיעה כי ה' אכן משגיח בעולמנו, שאכן יש לו כאן תכלית ורצון, ושזה מתבטא באמצעות ישראל עמו. הידיעה, כי הצדק והאמת ינצחו בסופו של דבר, ושלנו יש תפקיד חיוני ביחס למילוי היעוד הזה.

לנוכח הנסים האדירים שהיו כאן בשנים האחרונות, וביחוד באותם ששה ימים מופלאים, יכולות להתגבש שלושה שקפות.

השקפה אחת גורסת, שלא יתכן שה' יעשה נסים על-ידי רשעים, ממילא זה הסטרא אחרא. אינני רוצה לומר מה התורה חושבת על מי שמייחס כח עצמי לדבר זולת ה', ואיזה מין אל הוא זה, אשר אחז את עיני הבריות בצורה כזו.

ההשקפה השניה אומרת, שאנחנו לא מבינים כלום, לא יודעים, יתמי דיתמי, לקוטי בתר לקוטי וכיוצא בכך. לא רוצים להודות בכך שה' עשה נסים במצב הרוחני הירוד בו העם נמצא, ומאידך מבינים שאי אפשר לייחס כזה כח לסטרא אחרא. אז תומנים את הראש בחול.

אני חושב, שעצם ההתכנסות שלנו כיום לציון את היום הנפלא בו הושיע ה' את עמו לפני 52 שנה, ובכלל - לדרוש לציון על כל המשתמע מכך כפי דעת רבותינו גדולי הדורות

- עצם ההתכנסות הזו יש בה אמירה משמעותית הרבה מעבר למה שנראה בתחילה. אומר הנביא האחרון, מלאכי - "אמרתם שוא עבד אלהים ומה בצע כי נשמרנו משמרתו וכי הלכנו קדרנית מפני ה' צב-אות. ועתה אנחנו מאשרים זדים גם נבנו עשי רשעה גם בחנו א-להים וימלטו. אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו".

וכתב הרד"ק שם -

"כי המאמר ההוא הוא מאמר אנשים שלא בינו דרכי ה' ומשפטיו וכשישמעו יראי ה'

חוקיה ומשפטיה מבוססים על תורה שבכתב ותורה שבעל-פה. נהל מדיניות חוץ ובטחון לפי התורה, ותקציב לפי התורה. לא עוד אנשי 'דת' מסכנים כמו באירופה, שם שולחים כל לא-יוצלה ללימודי כמורה. איננו מחפשים משרות לאנשי דת, אנחנו רוצים להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, שישכיח ה' שכניתו בתוכנו ויהלך בקרב מחנותינו.

בהזדמנות זו, שהוכרז על בחירות, אני קורא להתלכדות של כל יראי ה' סביב העקרונות הבסיסיים הללו - שהתורה היא תורת חיים, ושארץ-ישראל היא מימוש הברית שבינינו לבורא עולם. אם רק נעשה זאת, נראה גל אדיר של אנשים המכונים 'מסורתיים', שרק מחכים שנוביל אותם ונהווה תחליף ראוי לשלטון הכושל של היום.

האירוע הזה הוא אירוע מכונן. מכאן יוצאת בשורה, לפיה קיימת יהדות חרדית שאינה מסתפקת בפרורים, ישנה יהדות חרדית שאומרת בגלוי - כן, אנחנו רוצים מדינה של תורה, אנחנו רואים בתורה ובהלכה את המשפט היחיד שאמור להתקיים כאן, אנחנו רוצים לקיים את כל דברי התורה הזאת ולהיות נאמנים לברית שכתתנו בחורב. לא עוד מיעוט מסכן ומתבכיין, לא עוד מי שמנסים בכח לגייס לצבא כדי לכפות עליו ערכים זרים, לא עוד יהודים של גטו, אלא יהודים גאים בתורתם ובמורשתם, יהודים שרוצים לנהל מדינה, יהודים שיקימו צבא יהודי אמתי, שליברמן ולפיד לא ישלחו את ילדיהם אליו מחשש להשפעה על הערכים שלהם. [נאז גם סוף סוף יבינו את התשובה האמתית לשאלה למה החרדים לא מתגייסים היום].

רבותי, הגיע הזמן להפוך ממיעוט מסכן לרוב בוטח בעצמו. זו לא שאלה של מספרים, זו שאלה של ראש, של גישה. המספרים הם לטובתנו

ההשקפה השלישית - השקפתם של גדולי ישראל - היא ההשקפה של 'קדושת ציון'. אף אחד לא צריך לספר לנו כמה ה' כועס על עוברי עבירה, וכמה חמור בעיניו שאנשים שאינם מאמינים נמצאים בשלטון. אולם כל זה אינו נוגע לכך שהוא החליט דווקא בימינו, למען חילול שמו שחולל בגויים כפי שאומר יחזקאל - דווקא בימינו החליט להניע את גלגלי הגאולה בקצב מסחרר, אחר אלפיים שנות דריכה במקום!

קשה להאמין שדור כזה זכה לכך? אומר המדרש בשיר השירים רבה על הפסוק 'דודי שלח ידו מן החור' - "כך אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כל נסים שעשית לי על ידי כורש, לא היה מוטב לעשותן לי על ידי דניאל, ועל ידי אדם צדיק, אעפ"כ מצי המו עלי". כנסת ישראל מתקשה לקבל גאולה על-ידי כורש. גם אנחנו לא רצינו גאולה על-ידי חילונים, על-ידי בן-גוריון וחבריו. אילו היו שואלים אותנו, היינו אומרים לקב"ה שהחפץ חיים יקים את

מדינת ישראל, או ר' חיים עוזר. אבל מה נעשה שהוא בחר בבן-גוריון?? מה נעשה שהוא עשה לנו נסים אדירים לא כפי שחשבנו? ומה נעשה שהוא מביא לנו גאולה בדרך הטבע ולא כמו שלמדנו אצל הגננת? בגלל זה נתכחש למציאות? נאמר שזה סטרא אחרא? או שמא נטמון את ראשנו בחול?

כולם מבינים היום, שתהליך הגאולה כפי שמתואר ביחזקאל בחזון העצמות היבשות הולך ומתממש. העצמות כבר קרבו זו לזו, התחברו יחדיו, עם ישראל יצא מקברו - הקבר ששמו גלות - אבל עדיין אין רוח בעצמות. כדי שהעצמות תחיינה, חובה להכניס בהן רוח, ואת זה אנחנו נעשה. נהפוך את עם ישראל שוב לעם ה', לעם התורה, לעם שחי במדינת התורה, שכל

עמנואל - בירת השומרון החרדית

הוא הנתון הידוע לכל, והוא שב"ה הציבור החרדי הולך וגדל בשנים האחרונות בקצב מהיר מאד, ועם כל משפחה חדשה שמוקמת צריך עוד מקום דיור עבורה.... מכיון שכולם רוצים לגור באזור ירושלים או בני ברק [לרבות בית שמש, אלעד וכו'], נוצרת עליית מחירים תלולה וצפיפות מרובה עד כדי מצב של משבר. כידוע, מחפשים עסקנים חרדים כל מיני פתרונות למצב, ובין היתר הם מנסים לשכנע משפחות לנדוד צפונה ונגבה למקומות כמו צפת, טבריה, אופקים, נתיבות ועוד. בוודאי שתופעה זו מברוכת, אולם יש לזכור, כי באותה העת מחמיצים את 'ליבה של ארץ ישראל' - הרי הם יהודה, בנימין והשומרון! גם שם ניתן למצוא מחירים זולים במיוחד, ואזורים אלו קרובים הרבה יותר משאר המקומות שהוזכרו [מלבד המעלה הגדולה שהוזכרה לעיל]. ב"ה, ראינו כבר מספר הצלחות של ישובים חרדים ביו"ש כמו ביתר, קרית ספר ועוד, ואין סיבה שלא נמשיך לקדם את המגמה הזאת. בהתאם לכך, לקחה על עצמה מחלקת ההתיישבות של אגודת 'קדושת ציון' כפרויקט את העיר החרדית עמנואל כיעד ראשוני, כמקום להכיר לציבור החרדי במטרה להפריח ולבנות אותה עד הפיכתה לעיר חרדית מרכזית בשומרון - בירת השומרון החרדית! ב"ה, לפני כחודש קיימנו פגישה עם ראש מועצת עמנואל, ר' אליהו גפני, והתקבלנו שם בשמחה עם סקירה היסטורית וסיום בישוב. לאור תחילת העשייה וההתעניינות המרובה שגילו אנשי האגודה, פתחנו לאחרונה קבוצת דוא"ל, בה אנו דנים על רעיונות, יוזמות, הצעות וכדומה בכל מה שקשור לפיתוח ההתיישבות החרדית ביהודה ושומרון. אנו מזמינים את כל מי שיש בידו דבר מה לומר בנושא והוא מעונין להרתם להצלחת המהלך

כידוע לכל קוראינו, ההתיישבות בארץ ישראל היא אחד הנושאים שעומדים על ראש סדר היום במאמרי העלון ובפעילות האגודה. מאמרים רבים נכתבו על המצוה לכבוש, ליישב ולגור בארץ ישראל הן מהפן ההלכתי והן מהפן הרעיוני, כמו גם על הקדושה היתרה והשראת השכינה המיוחדת שנמצאת ב"ארץ אשר עיני ה' אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה". בס"ד, זכינו לאחרונה לכך שהלימוד התחיל להביא לידי מעשה, והקמנו מעין 'מחלקת התיישבות', שמטרתה לנסות להביא יהודים חרדים רבים ככל האפשר לישובים החרדים ביהודה ושומרון, ובנוסף לכך גם לעודד הקמת ישובים חרדים נוספים. אין צורך לומר, כי ההתיישבות בכל חלקי הארץ חשובה לנו עד מאד, אולם חשיבות יתרה נודעת להתיישבות באותם מקומות אשר אויבינו מבחוץ בשיתוף פעולה של בוגדים מבית מתכננים ביחס אליהם כל מיני 'תכניות מדיניות', היל"ת. הנסיון הוכיח במשך השנים, כי ככל שיהודים רבים יותר מתישבים במקומות אלו [כמו יו"ש, לדוגמא], גדלים הסיכויים שחלקים אלו לא ימסרו לידי אויבינו בהסכמים מדיניים כאלו ואחרים, ח"ו. מכאן, שעצם ההתיישבות במקומות אלו מהווה 'כעין כיבוש', מכיון שהיא מחזקת את האחזיה הפיזית שלנו בארץ, וגם משמשת מנוף לחץ על הפוליטיקאים וגם על הקהילה הבינלאומית, אשר נאלצים להבין מכורח המציאות, כי לא יהיו ויתורים באיזורים הללו. ניתן להאריך מאד בחשיבות הענין, אך מחמת קוצר היריעה נסתפק בהסבר הקצר הנ"ל.

נתון נוסף אשר מקדם את המגמה הנרצית של התיישבות חרדית מסיבית ביהודה ושומרון

מנשה, ואילו הנוף המרהיב הנשקף מעמנואל - רכסי ההרים הגבוהים הנושקים לשמים - אלו הם כבר הרי אפרים.

בספר ישעיה מוזכר 'עמנו' כשם של בן העתיד להוולד ואשר מבשר בעצם שמו תשועה גדולה. מסופר שם בפרק ז, כי ישעיה הנביא

הלך יחד עם בנו שאר ישוב אל המלך אחז כדי לומר לו שלא ינצחו אותו פקח בן רמליהו מלך ישראל ורצין מלך ארם, שצרו על ירושלים. לאחר שישעיה אומר את הדבר, אחז אינו מאמין לו, וישעיה מתנבא, ומצווה שיבקש מאחז אות לקיום הדברים, גדול ככל שיהיה. אחז מסרב ובשל כך מתנבא ישעיה ונותן לו אות בעל כורחו. התיאור שכתוב על האות הוא שעלמה תלד בן, אשר יקראו את שמו עמנו, וכשיגדל וידע לבחור בין טוב לרע, כבר תבטל ממלכת פקח ורצין. נחלקו הפרשנים באשר לשאלה מי היא העלמה הנזכרת - יש שאמרו שהיא אשת ישעיהו, ויש שאמרו שהיא אשתו של אחז. בנוסף, רבו הדעות באשר למהות האות שנתן ישעיה לאחז, ובין היתר, אומר הגר"א, שהאות היא, שתקרא העלמה לבנה 'עמנו אל', וכן על שפע כלכלי המתקרב ובא... ככל שנתעמק ונבין ש"עמנו-ל", שהקב"ה נמצא אתנו בכל שלב ושלב בחיים שלנו כיחידים וכאומה, אז נזכה באמת ל"עצו עצה ותופר, דבר דבר ולא יקום כי עמנו-ל" (פ"ט טז) - ועיי"ש, שמדובר על ההצלה הפלאית מחרבו של סנחריב! בזכות האמונה כי עמנו ל, ננצח את אויבינו הרוחניים והגשמיים ונזכה לגאולה האמתית והשלימה בקרוב, אמן.

בברכת 'ובא לציון גואל',

יוסף שלום רבין

מנכ"ל אגודת 'קדושת ציון'

להצטרף לקבוצה. [ניתן לפנות אלי בדוא"ל: yrabin620@gmail.com עם בקשה להצטרף]. בעלון זה תמצאו מאמר פרסומי, שאמנם אינו יוצא מטעם האגודה, אלא מטעם יהודי חשוב בשם ר' אליעזר בילר [פרטיו בגוף המאמר], העוסק שנים רבות בשיווק דירות בעמנואל ובמקומות נוספים ביו"ש. במאמר זה ניתנת סקירה מעמיקה אודות כל האופציות, תוך תאור המצב בשטח בעמנואל. אנו ממליצים מאד לכל קוראינו וידידנו שמחפשים דירות לעצמם או לילדיהם לקרוא בעיון ולחשוב ברצינות על עמנואל כמקום מגורים!

"ש נמו ביתר, קרית ספר ועוד, ואין סיבה שלא נמשיך לקדם את המגמה הזאת. בהתאם לכך, לקחה על עצמה מחלקת החתיישבות של אגודת 'קדושת ציון' כפרויקט את העיר החרדית עמנואל כיעד ראשוני, כמקום להכיר לציבור החרדי במטרה להפריח ולבנות אותה עד הפיכתה לעיר חרדית מרכזית בשומרון - בירת השומרון החרדית!

מכיון שעמנואל נבחרה, כאמור, כיעד הראשון של 'קדושת ציון' לקיומה וביסוסה של התיישבות חרדית המונית ביו"ש, ראינו לנכון להביא בפני הקוראים קצת מדברי תורתנו הקדושה שבכתב ושבעל-פה, המדברים בשבחה של חלוקת יוסף, אשר בה שוכנת עמנואל. "לְיוֹסֵף אָמַר, מִבְּרַכְתְּ ה' אָרְצוּ, מִמֶּגֶד שְׂמִים מְטֵל, וּמִתְהוֹם רִבְצַת

תַּחַת. וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שְׂמֵשׁ, וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יִרְחִים. וּמִרֹאשׁ הַרְרֵי קָדִם, וּמִמֶּגֶד גְּבֻעוֹת עוֹלָם. וּמִמֶּגֶד אָרְץ וּמְלֵאָה" (ג' דברים ל"ג י"ט).

רש"י על המקום מביא את דברי הספרי - "שלא הייתה נחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף". והנה גבול שבט יוסף מפורט בפרוטרוט בתיאור חלוקת הארץ בספר יהושע. שם בפרקים טז ויז מתואר, שבני יוסף, מנשה ואפרים - נפל חלקם בגורל חבל ארץ שומרון. הגבול שבין אפרים למנשה הוא 'נחל קנה' כפי הכתוב (פ"ט ט) - "וירד הגבול נחל קנה נגבה לנחל ערים האלה לאפרים בתוך ערי מנשה, וגבול מנשה מצפון לנחל...". העולה מהכתוב, שעמנואל, אשר יושבת ממש על ההר הצפוני לנחל קנה [ה'וואדי' כלשון הפולשים הערבים], נמצאת בחלק שבט

תארו לעצמכם שמישהו היה מציע לכם דירה גדולה ורחבה, חדשה מקבלן, בעלת מפרט מכני גבוה, קרובה למרכז הארץ, ממוקמת בישוב חרדי עם כמה קהילות גדולות ומתפתחות מכל הזרמים ביהדות החרדית, מחיר זול, אכלוס תוך חצי שנה וצפי לעליית מחירים. הייתם מתעניינים? הייתם רצים לברוקר במה מדובר?

אז הנה. ההצעה הזו מונחת עתה לפתחכם.

אני יודע, שהקל ביותר עבורכם הוא לומר עכשיו - 'עוד הצעה גדל'נית ריקה מתוכן'.

מפתה מאוד להמשיך הלאה עם השכירות.

אנחנו כבר רגילים לכך, שמוכרים לנו סיפורים באויר, קרקעות חקלאיות, קבוצות רכישה ואינספור סימני שאלה.

אז איך נשכנע אתכם שההצעה הזו היא באמת ובתמים משהו אחר? כיצד נסביר לכם שההצעה הזו רצינית לכל דבר ועניין? שמדובר בדירה ממשית ולא בבועת חלומות?

לכן, אבקש מכם: הקדישו כמה דקות. תנו לנו להציע לכם הצעה אמיתית שיש בה ממש. הזדמנות אמת, רצינית ואחראית. אפשרות למגורים איכותיים ונוחים במחיר שאולי כבר לא חלמתם עליו. אל תגבשו דעה לפני שתערכו השוואה בין ההצעה הזו לבין הצעות אחרות, מבחינת מיקום, איכות ומחיר. תבדקו את הנתונים בעצמכם!

בכתבה שלפניכם נספר לכם על הישוב החרדי עמנואל. נצא לסיבוב היכרות עם עמנואל, נלמד על האוכלוסיה, על מוסדות החינוך, על הבניה ועל התחבורה. הולך להיות מעניין. בקשתי מכם: קראו את הדברים ברצינות הראויה. תבדקו אותנו. תשאלו, תבררו ותבואו לראות בעיניים. אשמח לעמוד לרשותכם, יחד עם אנשי המכירות של כלל הפרויקטים בעמנואל, ולסייע לכם לברוקר את כל הנתונים ולקבל החלטה מושכלת.

בברכה

אליעזר בילר

מנהל פרויקט נווה אור עמנואל

טלפון - 054-844-6671

מה גודל הישוב בעמנואל? כמה דירות בנויים שם?

הכל על בניה בעמנואל

ההתעוררות הציבורית לנעשה בעמנואל הולכת וגוברת. מזה כשלוש שנים קצב הרכישות בישוב הולך וגובר, זוגות צעירים ומשפרי דיור רבים מזהים בעמנואל את עיר העתיד החדית - הקרובה ביותר למרכז - וממהרים לרכוש דירה חדשה ומרווחת במחירים סבירים. מספר התושבים גדל בהתמדה באחוזים ניכרים, וקהילות חסידיות איכותיות מצטרפות בו אחר זו להצלחה הגדולה. רק לאחרונה, לדוגמא, הצטרפה קהילת אלכסנדר, שחסידיה רוכשים דירות ועוברים להתגורר בעמנואל.

בניה בעמנואל - המספרים:

הוזה	
980	דירות בישוב שנבנו עד 2015
182	דירות חדשות אוכלסו עד כה
269	יח"ד בשלבי היתרים
1,166	יח"ד נוספות בשלבים שונים בבעלות היומים
166	יח"ד בשיווק מינהל
961	יח"ד לקראת שיווק במינהל

מה מלמדים המספרים?

המספרים מלמדים אותנו, כי הישוב החרדי עמנואל הוא המקום היחיד בקרבת המרכז, שמשוגל להתרחב ולקלוט משפחות חרדיות רבות, ולהפוך לעיר חרדית גדולה ומוצלחת בסמוך למרכז הארץ. עמנואל מתוכננת בידי משרדי הממשלה להפוך לעיר גדולה ומבוססת כמו אלעד, ביתר עילית ומודיעין עילית. לכן, זוהי ההזדמנות המובה ביותר לרכוש דירה במיקום מצויין ובמחיר סביר.

מי מתגורר בעמנואל? מה הציפון הקהילתי שם?

הכל על קהילות בעמנואל

עמנואל הוקמה כיישוב חרדי בידי הממשלה ומוכרת ככזה. בהתאם לכך, תכנון העיר כולה נעשה בהתאם לצרכי קהילות חרדיות. שטחים רבים הוקצו למוסדות חינוך ובתי כנסת, כך שכל קהילה מסוגלת להתרחב ולהתפתח בהתאם לצרכיה.

ולהתפתח בהתאם לצרכיה. בעמנואל לא התפללו בבתי כנסת שמתחת בנין מגורים, ולא תשלחו את בניכם ללמוד בכיתות קרוואנים. כאן תיהנו ממוסדות בנויים לתפארה, מתוכננים ומתוקצבים בידי המועצה המקומית.

קהילות חרדיות מגוונות מתקיימות בעמנואל. בסיבוב קצר בישוב תפגשו חסיד גור, חסיד חב"ד, חסיד סלונים וחסיד אלכסנדר. זאת, לצד קהילה ליטאית גדולה בראשות הרב הילדסהיים. בשנים האחרונות מתפתחות ביישוב קהילות חסידיות חדשות, ביניהן קהילת חסידי אלכסנדר וקהילה כלל-חסידית בראשות הרה"ג ר' שלמה קליין שליט"א - בנו של הגרמ"ש קליין שליט"א.

קהילות וחינוך בעמנואל - הנתונים

בתי מדרש

חניכי הישיבות (נוסח אשכנז)

כלל חסידי

חב"ד

גור

ברסלב

נייטרא

סלונים

אלכסנדר

חוסט

מוסדות תורה וחינוך

ארבעה תלמודי תורה - סלונים (בכיתות הקטנות יש כיתה באידיש וכיתה בעברית), חב"ד, חנוך לנער, ואל המעיין.

ארבעה בתי ספר - חסידי, חינוך עצמאי, חב"ד ואל המעיין.

כולל כלל חסידי, לפנה"צ ואחה"צ.

כולל סלונים, לפנה"צ ואחה"צ.

כולל ברסלב, לפנה"צ ואחה"צ.

כולל ליטאי לפנה"צ ואחה"צ

כולל בוקר

כולל ערב

כולל 'אחוות התורה' בשעות הערב, לאוהבי תורה העוסקים בפרנסתם.

כולל 'מעייני ישראל'

בית הוראה בראשות הרה"ג ר' שלמה קליין שליט"א.

בית הוראה בראשות הרה"ג ר' משה אברהם גולניסקי שליט"א.

מה מלמדים הנתונים?

הנתונים מוכיחים כי עמנואל החרדית בכלל, והקהילות החסידיות בישוב בפרט, משגשגות כל העת. קהילות חדשות נוספות לעיר ומתרחבות בהתמדה. זו ההודמנות להצטרף להצלחה של קהילה איכותית במיקום מצויין.

היכן בדיוק ממוקמת עמנואל? ואיך התחברה ליישוב?

הכל על קרבת עמנואל למרכז

בשנים האחרונות משווקים לציבור החרדי מיזמי גדל"ן למגורים בצפת, מבריה, חיפה וישובים נוספים בצפון ובדרום. הצד השווה שבהם, שמרחק הנסיעה מיישובי המרכז אליהם גדול. עמנואל, לעומתם, קרובה מאוד למרכז הארץ, וממוקמת במרכז השומרון – בסמוך מאוד לקרני שומרון.

'השומרון הוא המרכז החדש', מצהירים נציגי ממשלה המקדמים כל העת את איזור השומרון. אריאל – העיר הגדולה בשומרון – מוכרת כיום לכל אזרח בארץ, ואזורי התעשייה הענקיים 'ברקן' ו'אריאל מערב' מתקשים לעמוד בקצב הביקוש של מפעלי ענק וחברות מסחריות לפעול בקרבם.

קווי תחבורה חדשים נוספים כל העת למערך התחבורה לעמנואל. היתרון המרכזי של הישוב – 40 דקות נסיעה באוטובוס מבני ברק! ישוב חרדי קרוב כל כך למרכז, עם דירות במחירים סבירים – לא תמצאו בשום מקום אחר! תברקו בעצמכם...

המצב הבטחוני הנוח באיזור מעניק לתושבים רוגע ושלווה. ידויה האבנים המוכרים לנו מכבישים אחרים של ישובים חרדיים בעומף ירושלים, לא קיימים כאן. ממש כמו במודיעין עילית, כך גם בעמנואל זוכים התושבים לשקט ושלווה.

תחבורה ציבורית בעמנואל – הנתונים

שלושים וששה (!) קווי אוטובוס יוצאים יום יום מעמנואל לבני ברק.

ארבעים דקות – זמן הנסיעה מעמנואל לבני ברק (47 ק"מ).

12 קווי אוטובוס יוצאים מדי יום מעמנואל לירושלים.

חדש! קו אוטובוס ישיר עמנואל – ביתר עילית ובית שמש, הנחך לקראת קיץ תשע"ח.

חדש! קו אוטובוס ישיר עמנואל – נתניה, בהקמה.

חדש! מועצה אזורית שומרון מקדמת תכנית לכביש גישה חדש ליישוב, שיקצר את הדרך בעשר דקות.

מה מלמדים הנתונים?

נתוני התחבורה מצביעים באופן ברור – עמנואל קרובה למרכז יותר מכל פרויקט מגורים אחר. זו ההודמנות לגור במקום מצויין, קרוב למרכז!

איך אפשר לרכוש דירה בעמנואל במחיר שפוי? ומה אפשרויות התעסקוקה שם?

הכל על מחירי הדירות והתעסקוקה

מחירי הנדל"ן גואים בכל רחבי הארץ. דירות שעד לפני כעשר שנים היו בהישג יד, נמכרות היום במחירי עתק. משפחות צעירות אינן מצליחות להשיג את הסכום הנדרש להון ראשוני בכדי לרכוש דירה. ודירות זולות? הן קיימות רק בצפון המרוחק. אז מה עושים?

עמנואל מציגה פתרון יחיד שאינו קיים בשום פרויקט בניה זמין אחר. דירות קרובות למרכז, בישוב גדול ומפותח עם תחבורה ומוסדות חינוך, במחירים ברי השגה!

בואו נבחן למשל את ההצעה הבאה – דירת שלושה חדרים בגודל תשעים מ"ר, בתוספת מחסן צמוד, עם אופציה מאושרת לבנית שני חדרים נוספים. המחיר: 650,000 ש"ח בלבד!

אז לפני שמבחרים על דירה בעיר צפונית מרוחקת, או מגורים בתוככי שכונה חילונית שאולי 'תתחרד'; לפני שטובעים במצולות משכנתא ענקית לדירה יקרה להחריד, או פשוט ממשיכים עם השכירות הבזבזנית; יש רק הצעה אחת, פשוטה ומעשית, למגורי איכות במחיר הוגן ושפוי. מגורים בעמנואל!

בשנים האחרונות עולים מחירי הנדל"ן בעמנואל בהתמדה. דירות יד שניה עולות היום פי שנים ממחירן לפני כעשר שנים, והמגמה מתחזקת והולכת. זו סיבה מצוינת לנצל את ההודמנות בשתי ידיים ולהצטרף להצלחה כבר עכשיו. בפרויקטים השונים בעמנואל תמצאו דירות מעולות במחירים נוחים במיוחד.

עסקני "מפת"ח עמנואל", בשיתוף פעולה עם נציגי הקהילות השונות, מסייעים לכל תושב בעמנואל למצוא עבודה כלבנו עבורו ועבור רעייתו, בעמנואל עצמה או בסביבתה. מוסדות החינוך בישוב וביישובי האזור

קהילה ומוסדות חינוך. בישוב החרדי עמנואל קיימות מגוון קהילות חסידיות ומוסדות חינוך איכותיים מבוססים, לעומת חלק מפתרונות הדיור בהם קיימת מובלעת חרדית קטנה בתוך ישוב לא חרדי, ומוסדות החינוך מתקשים להתפתח ולמצוא מבנים ותשתיות מתאימות.

גודל ואיכות הדירה. בעמנואל מציעים לכם דירה ענקית ומרווחת עם אופציה, חדשה מקבלן עם מפרט מכני גבוה, לעומת דירות ישנות או דירות חדשות קטנטנות בחלק מפתרונות המגורים המוצעים.

מחיר הדירה. בעמנואל תשלמו 650,000 ש"ח עבור דירה מצויינת עם אכלוס קרוב. מחיר מדהים יחסית להצעות האחרות בשוק.

קרבה למרכז. עשרות קווי אוטובוסים מובילים את תושבי עמנואל במהירות וביעילות לכל יעד חרדי בארץ, במיוחד לבני ברק הסמוכה. לעומת ריחוק ואפילו ניתוק חלקי של חלק מפתרונות הדיור המוצעים.

אפשרויות תעסוקה. מוסדות החינוך בישוב ובאזור, מפעלי הענק ומשרדיהם באזורי התעשייה, לצד הקרבה למרכז הארץ, מאפשרים מגוון רחב של מקומות עבודה. לעומת חלק מפתרונות הדיור הסובלים ממצוקת אפשרויות פרנסה.

אמנם, אחדים מפתרונות הדיור בארץ עונים על אחד או יותר מהדרישות לעיל. יש דירות זולות במיוחד, אך הן רחוקות וללא אפשרויות תעסוקה. יש דירות קרובות לעיר חרדית, אך ללא תחבורה ציבורית וללא מוסדות חינוך במקום. וכך הלאה. מדהים להיווכח, כי עמנואל עונה על הדרישות שלנו מדירת מגורים, הרבה יותר מאשר כל פיתרון דיור אחר המוצע כיום.

מה מלמדים הנתונים? השואת עומק שתערכו תבהיר לכם את התמונה המלאה – עמנואל היא כיום פתרון הדיור העונה באופן מיטבי על כל הדרישות שלכם!

קולמים המוני עובדי ועובדות הוראה וחינוך. מפעלי הענק ומשרדיהם באזורי התעשייה 'ברק' ו'אריאל מערב', מחפשים כל העת מנהלים/ות חשבונות, משגיחי כשרות, ועוד שאל עובדים במגוון מקצועות. קרבת הנסיעה ליישובים קדומים, קרני שומרון, אלעד, פתח תקווה ושאר יישובי המרכז, יוצרת אינספור אפשרויות תעסוקה ומינות ומותאמות לכל אחד ואחת.

מה מלמדים הנתונים?

בחינת עומק של מחירי הדירות בעמנואל אל מול הפרויקטים האחרים הקיימים כיום לציבור החרדי, מוכיחים באופן ברור כי דירה בעמנואל היא העסקה המתאימה והמשתלמת ביותר למשפחה החרדית. אפשרויות התעסוקה המגוונות מאפשרות להתבסס בעז"ה במקום בהצלחה ולהינות מהמקום לאורך ימים ושנים. אתם מוזמנים לבדוק בעצמכם!

חסרים היום פתרונות דיור? מה העדיפות של עמנואל על פני כל ההצעות האחרות?

'עמנואל' מול פתרונות דיור אחרים

כמו בכל שוק, גם בשוק הדיור – לכל מוצר ישנו היתרון הייחודי שלו. כשניגשים לרכוש רהיט לבית, למשל, משווים יתרונות מול חסרונות, משקללים את איכות המוצר, מחירו, השירות שנקבל, ומגיעים למסקנה מה העסקה המתאימה עבורנו.

בשוק הנדל"ן, זה לעתים מסובך יותר. נתונים רבים משפיעים על הדירה ומקשים עלינו לקבל החלטה מושכלת. לכן, ניסינו לעשות סדר, ולמנות את רשימת היתרונות המתבקשת מדירת מגורים איכותית שתתן מענה מושלם לצרכים של משפחה חרדית.

השוו בעצמכם את עמנואל אל מול צפת, חיפה, קרית גת, מעלה עמוס, מבריה או פיתרון אחר שמציעים לכם.

הבה נתבונן:

השיבנו ה' אליך הרב דוד שלום הרץ

זה היה דוה לבנו... על הר ציון ששמם... על דא מיבעי למיבכי, על דא בעי להתאבלא.

אבל למה, למה בית המקדש הוא כ"כ חשוב, למה צריך כ"כ להצטער על זה לאחר כמעט אלפיים שנה? מה חסר לנו בלי בית המקדש? ב"ה יש לנו תורה, יש לנו מצוות. אבל חשבת, זה ממש לא מושלם, "מלכה ושריה בגוים

איך תורה" מתאונן הנביא, הרי את ההשגה שלנו בתורה לעומת ההשגה בזמן הבית - אין להשוות בכלל. ומצוות? הרי חלק גדול מהמצוות קשורות לבית המקדש ולקרבנות, ולנו - זה אינו. אבל עדיין, עדיין קשה, על זה כל האבלות, על זה שאנחנו לא מספיק משיגים בתורה, ועל המצוות שאנו לא יכולים לקיימן? הרי סוף סוף כרגע זאת התורה ואלו המצוות שה' מבקש מאתנו, הוא לא מבקש מאתנו תורה שאנחנו לא יכולים להשיג, ולא מצוות שאנו לא יכולים לקיימן בגלל שאין בית המקדש בנוי. זה כל הענין? עוד מצוות ועוד השגה בתורה? קשה לי, לא נראה לי שזה כל הענין.

שכינתא בגלותא, צער השכינה - זהו הצער הגדול, חשבת. אבל מה הפירוש בזה שהשכינה בגלות? אני לא מבין בסוד ובדברים עליונים, האם יתכן שלאדם פשוט כמוני, שלא זכה להבין את עומק המושג 'שכינה' ואת המשמעות של 'שכינתא בגלותא' - לי אין על מה להצטער? הרי גם לי ולשכמותי תקנו דיני אבלות...

ואולי, אולי על זה יש להתאבל, על שאנו לא מבינים, שאנחנו לא מבינים מה חסר לנו בלי בית

רוח חרישית של אחר צהרים נשבה בפני, בעודי עולה לאחד מגגות ירושלים שבין החומות באחד מהימים הראשונים של חודש אב. השמים נצבעו בצבעי כחול אדמדם שמבשרים על שקיעת החמה הקרבה ובאה. הגעתי לגג, ולמול עיני נגלה השיקוף המשומם שנצב בהר בית ה', ואני הרהרתי על יום תשעה באב הקרב ובא.

נכון, חשבת, אנחנו נוהגים מנהגי אבלות, אבל האם זה כל הענין? האם כל האבלות מסתכמת באיסור כיבוס, תספורת ורחיצה? הרי מצות האבלות ודאי כוללת גם את צער הלב, שבאמת נצטער, שבאמת נרגיש שזה חסר לנו. איך יתכן שמה שמעסיק אותי בימים אלו, זה מה לעשות ביבין הזמנים, או מתי המדורות יעזבו את חופי הים...

מהגג העפתי מבט למטה לרחוב, במדרגות היורדות לכותל ראיתי קבוצת אנשים הולכת לכותל המערבי, ברחוב נראו ילדים וילדות משחקים ברחובות ירושלים, ולצדם ראיתי אברך כמדרשו עם ספרו בידו ממהר ל'כולל'. בקיצור, עולם כמנהגו נוהג, הכל נראה בסדר, הכל נראה טוב, כולם מרוצים, גם לי ברוך ה' יש בית, יש משפחה, יש בית מדרש ללמוד. אז מה חסר לנו, למה להצטער, למה לבכות?

שוב הבטתי לכיוון הר הבית, ראיתי שועלים ישמעאלים מהלכים שם בנחת. כאן היה בית המקדש, חשבת. כן, בית המקדש. על זה מתאבלים, בט' באב נחרב הבית הראשון והשני, הבית נחרב ונשרף ולנו אין בית המקדש, על

חסר להם, לא היה טוב להם. וזו רק דוגמא אחת, וזה מבואר במקומות רבים, שעם ישראל נמצא במצב לא טוב, וה' ינחם את עמו וישיע את נחלתו. אז מה חסר לנו? והנביא אומר בסוף איכה – "על זה היה דוה לבנו... על הר ציון ששמם... אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור", אבל אנחנו... –

"למה לנצח תשכחנו תעזבנו לארך ימים... – אנחנו, מה יהיה אתנו?...?"
"השיבנו ה' אליך ונשובה"...
תשיב אותנו, אנחנו לא יכולים, "חדש ימינו כקדם... כי אם מאוס מאסתנו", הרי... "קצפת עלינו עד מאד..." – כבר כעסת עלינו כ"כ, אנחנו מבקשים "השיבנו אליך". אז מהו הצער הגדול שיש לנו, למה אנחנו כ"כ מבקשים 'השיבנו', מה חסר לנו? ...

מהורר במחשבותי, נזכרתי

במעשה באב ששיכל את בנו, ובא פילוסוף אחד לנחמו. שאל הפילוסוף את האב – 'תגיד לי – למה אתה כל כך מצטער?' ענה לו האב – 'על בני, בני חביבי, אני רוצה אותך, הוא כ"כ חסר לי'.... שאל הפילוסוף – 'למה הוא כל כך חסר לך?' ענה האב – 'אני כל כך אוהב אותך, אני מרגיש כ"כ שהוא חסר לי'.... אמר הפילוסוף – 'כן, הבנתי שהוא חסר לך, אבל תגיד למה, תסביר לי, תגיד לי מה כל כך כואב לך, אם אתה רוצה שיהיה לך המשך בעולם שתשאר זרע אחרך, הרי יש לך עוד ילדים, אם אתה רוצה משפחה, גם יש לך עוד ילדים, מה כל כך חסר לך ילד פלוני שנפטר?'. כעס עליו האב – 'אתה לא מבין, אני אהבתי אותך ואני רוצה אותך'. אמר הפילוסוף – 'כן, אתה כבר אמרת את זה, וסליחה שאני אומר, אבל אתה לא עונה לי בצורה לוגית, אתה לא מדבר לענין, תגיד לי למה בן פלוני כ"כ חסר לך'. צעק עליו האב – 'פילוסוף מפולסך שכמוך, תפסיק לפלסך אותי, אתה לא מבין כלום, אתה לא מבין מה חסר לי, חסר לי הבן שלי, ואם אתה לא מבין את זה, זו בעיה שלך...!'

המקדש ובלי קרבנות, צריך להצטער על שאנחנו במדרגה כל כך נמוכה, שאנו לא מרגישים מה חסר לנו. אבל האם זה מספיק, זו כל האבלות, על זה שאנחנו לא מבינים, זה נקרא להתאבל על חורבן בית קדשנו ותפארתנו? בודאי עיקר תקנת חכמינו להתאבל הייתה על המקדש, על המזבח, על הקורבנות! יכול להיות שבזוה גם כלולה האבלות על הדרגה הנמוכה שלנו, שאנחנו לא מבינים מה זה בית המקדש. אבל זה לא מספיק.

ואז תפסתי את הענין! מה היה חסר לאבא, היה חסר לו הבן, היה חסר לו קשר וחיבור, זה דבר שאי אפשר להגדיר במילים מדויקות, זה דבר שמרגישים, רגשות אהבה אי אפשר לבטא. וזה מה שחסר לנו, חסר לנו הקשר עם הקב"ה, חסר לנו ה"שכנתי בתוך בני ישראל", קרבת אלוהים, הקשר עם מלכנו וגואלנו

בעודי מתבונן, התנגנה

במחשבותי קינת "אלי ציון ועריה" ואז הגעתי ל"עלי שמך אשר חולל". חילול ה' – זה הדבר הנורא שקרה בחורבן הבית, כבוד שמים שהתחלל, ביתו נחרב והיכלו נשרף. אבל אז שאלתי לעצמי, באמת שראוי לנו להצטער על כבוד שמים ועל חילול ה', וספרי הנביאים מלאים בזה שה' ישיב את ישראל למען שמו, וכתוב בירמיה (יד כב) "אל תנאץ למען שמך אל תנבל כסא כבודך...", ובתהילים (ט)

ט – "עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך, והצילנו וכפר על חטאותינו למען שמך", וכהנה יש פעמים רבות בנ"ך, וכן אומרים כל יום בקדיש – "יתגדל ויתקדש שמה רבה", ובקדיש הגדול (שלאומריס סוס) ממשיכים ומבקשים – מתי זה יקרה, למיבנא קרתא דירושלם ולשכללא היכלא בגווא וכו'. אבל עדיין זה לא מספיק, האם כל צערנו זה כביכול רק בשביל הקב"ה, לנו הכל בסדר? לנו לא חסר כלום? אמת, שהקב"ה הוא אבינו, הוא מלכינו, ואם שמו מחולל זה מצער אותנו מאוד מאוד, אבל נראה, כי צורת האבלות מעידה לא רק על זה, אלא גם על כך שאנחנו מרגישים באמת שחסר לנו, שלא טוב לנו. לדוגמא, המשורר אומר בתהילים (קב) – "על נהרות בכל. שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון. על ערבים בתוכה תלינו כינורותינו. כי שם שאלונו שובינו דברי שיר ותולדנו שמחה שירו לנו משיר ציון. איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר. אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני...". הלוויים שגלו וישבו על הפרת היה

שאביו גרשו מעל פניו, וכמו אשה שבעלה שילח אותה, שאנחנו רוצים לחזור אליו, רוצים את הקשר אתו, רוצים שישפיע עלינו. וכמו שאומרים בתפלה - "ותמלוך עלינו, כי מחכים אנחנו לך... מתי תמלוך בציון... ועינינו תראינה מלכותך..."⁷⁶, וכמו שאומרת הרעיה בשיר השירים (פסוק) שהיא המשל על כנסת ישראל, והיא מחפשת ומבקשת את דודה - "אבקשה את שאהבה נפשי", "בקשתיהו ולא מצאתיהו", "מצאוני השומרים הסובבים בעיר הכונית פעצוני", והיא אומרת "השבעתי אתכם בנות ירושלים, אם תמצאו את דודי, מה תגידו לו".⁷⁷ מה תאמרו לו? אל תאמרו לו את כל הצרות והגליות והשמדות שעברתי, "מה תגידו לו - שחולת אהבה אני". מפרש הגר"א - מכל הצרות שעברתי אל תגידו לו, רק שחולת אהבה אני, שזה קשה לי יותר מכולם, מה שהוא נפרד ממני. זה הכי קשה לי, על זה אני לא נרגעת, אומרת כנסת ישראל, אני רוצה אותו אני רוצה את קרבתו את שכנינו.

השמש כבר שקעה, השמים האפירו, ומהר בית ה' החלו להשמע קולות של בני השפחה מקרקרים בהיכל - "שאגו צורריך בקרב מועדיך"⁷⁸ (תהילים טז). נפלתי על פני וידי פרושות השמימה, והתפללתי (ישעיה סג-טז) - "הבט משמים וראה מזבול קדשך ותפארתך... כי אתה אבינו גואלנו מעולם שמך. למה תתענו ה' מדרכיך תקשיח לבנו מיראתך, שוב למען עבדך שבטי נחלתך... ונהי כטמא כלנו וכבגד עדים כל צדקתינו, ונבל כעלה כולנו ועוננו כרוח ישאנו. ואיך קורא בשמך מתעורר להחזיק בך, כי הסתרת פניך ממנו, ותמוגנו ביד עוננו. ואתה ה' אבינו אתה, אנחנו החומר ואתה יוצרנו, ומעשה ידיך כלנו. אל תקצוף ה' עד מאד ואל לעד תזכור עון, הן הבט נא עמך כלנו. ערי קדשך היו מדבר, ציון מדבר היתה ירושלים שממה. בית קדשינו ותפארתנו אשר הללך אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה. העל אלה תתאפק ה', תחשה ותעננו עד מאד...".⁷⁹ (תהילים פב) "שוכנו אלה ישענו, והפר כעסך עמנו. הלעולם תאנף בנו תמשך אפך בדור ודור. הלא אתה תשוב תחיינו ועמך ישמחו בך. הראנו ה' חסדך וישעך תתן לנו. השיבנו ה' אליך... ונשובה... חדש מינו קדמם".⁸⁰

אז חשבתי, בית המקדש חסר לנו, אולי אנחנו לא יודעים להגדיר, אבל כל אחד מבין ורוצה את זה...

ואז תפסתי את הענין! מה היה חסר לאבא, היה חסר לו הבן, היה חסר לו קשר וחיבור, זה דבר שאי אפשר להגדיר במילים מדויקות, זה דבר שמרגישים, רגשות אהבה אי אפשר לבטא. וזה מה שחסר לנו, חסר לנו הקשר עם הקב"ה, חסר לנו ה"שכנתי בתוך בני ישראל", קרבת אלים, הקשר עם מלכנו וגואלנו. בהיות בית המקדש על מכוננו, הייתה שכנינו יתברך שרויה בינינו, וכשהקב"ה שוכן בישראל, אז הכל נראה אחרת, הכל יותר טוב הכל יותר שמח, "וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלים, וישישו בשמחה"⁸¹ (תהילים סח). אומרים בני קורח - "ואבואה אל מזבח אלים, אל א שמחת גילי, ואורך בכינור אלים אלהי"⁸² (תהילים נג). היום איך נראית התורה שלנו, איך נראות המצוות, איך נראית הפנימיות שלנו? הכל יבש היה כעץ. אבל כשה' מאיר פניו אלינו, כשהוא שוכן בתוכנו, משיגים הרבה יותר, הלבבות נפתחים, האהבה לקב"ה נפתחת, אין מחסומים, הקשר הוא חי, המצוות מאירות, התורה מקדשת אותנו, כנסת ישראל דבוקה בקב"ה, חבוקה ודבוקה בך, משכני אחרין נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך (פס"ה ב). על המקדש נאמר - "אפריזן עשה לו המלך שלמה, מעצי הלבנון. עמודיו עשה כסף, רפידתו זהב, מרכבו ארגמן, **תוכו רצוף אהבה** מבנות ירושלים. צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו".⁸³ ודרשו חז"ל (סוף תענית) - "ביום חתונתו - זה מתן תורה, וביום שמחת לבו - זה בנין בית המקדש". שם מקום הקשר שלנו עם הקב"ה. אומר דוד המלך בהיותו במדבר יהודה - "אי אתה אשחרך, צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי מים". אבל מה חסר לי, למה אני צמא, לא למים, אלא, "כן בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך"⁸⁴ (תהילים סג). "אני משתוקק אליך, אני משתוקק לקרבתך", אומר דוד המלך, "אני רוצה לבוא לבית מקדשך". אומרים בני קורח - "מה ידידות משכונתך ה' צב-אות. נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', ליבי ובשרי ירננו לא חיי"⁸⁵ (תהילים טז). אבל מעת שחבר מקדשינו, אנחנו כמו בן

המדריך למטייל בארץ ישראל

הרב שמואל קרלינסקי

ישנם הרואים במקרא הזה רמז למצווה ללכת בארץ, וכן הנחיה לדורות, שעל ידי שנלך בארץ כראוי נזכה להתחבר אליה ולרשת אותה. וכן מהמקרא (דברים ג כב) - "אֲעֲבֹרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה וְהִלְבֵּנֵן". וכן (בראשית יג יד) - "וְהָאֵמֶר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּדֹד לוֹט מֵעִמּוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה שָׂם צַפְנָה וְנִגְבָּה וְקָדְמָה וַיִּמָּה. כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רָאָה לְךָ אֶתְנַנְּהָ וְלִזְרַעְךָ עַד עוֹלָם" - ללמד, שראיית הארץ מצווה היא, ויש מצווה לראות מקומות חדשים כדלקמן.

בתלמוד

במסכת כתובות (קיא.) אמרו על הפסוק: "נותן נשמה לעם עליה, ורוח ההולכים בה" - "כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל - מובטח לו שהוא בן העולם הבא". הדר בחורץ לארץ זוכה רק למעלת נפש, ואילו המבקר בארץ ישראל זוכה לתוספת מעלה והיא רוח, והיושב בה בקביעות זוכה למעלת נשמה, ככתוב "נותן נשמה לעם עליה" (מנצח ששם החרוז).

ממימרא זו למדו הפוסקים, שגם הדר בחורץ - מצווה עליו לבוא לבקר בארץ ישראל (מגן אברהם סימן רמח ס"ק טו), בנוסף למצוות חיבת הארץ שיש בזה (כמוצא בש"ח מנהיג"ט ח. קלד). לכן התיר הגרש"ז אויערבך לבן חו"ל לסוע לביקור בא"י אפילו בתשעת הימים, בהם לא נכנסים לספק סכנה, ואפילו בתשעה באב עצמו (שלמי מועד עמ' תפח).

במאמר זה נצא ללמוד בעז"ה האם יש מעלה או אולי אפילו מצווה בללכת ולטייל בארץ ישראל, והאם טיול זה אינו בגדר ביטול תורה?

במקרא

המהלך הראשון בתורה בארץ ישראל היה אברהם אבינו, כמובא (בראשית יג ח) - "קום התהלך בארץ לארצה ולרחקה פי לך אתננה". הרמב"ן בפירושו מביא שני הסברים למאמר ה' לאברהם "קום התהלך בארץ". לפי הפירוש הראשון, אין כאן מצווה, כי אם רשות. הקב"ה הבטיחו שלא יחשוש ללכת, שהרי הקב"ה הבטיח לו את הארץ, וישמרהו מחיות וליסטים. לפי הסברו השני של הרמב"ן, הקב"ה 'מצווה' את אברהם ללכת לארצה ולרחבה של הארץ, כיוון שבכך הוא עושה פעולה של חזקה וקניין לו ולבניו בארץ ישראל.

בגמרא (בבא בתרא ק.) מבואר, שלכל הדעות ה' מצווה את אברהם ללכת בארץ ישראל, אלא שנחלקו בטעם הדבר. לדעת ר' אלעזר, ההליכה מקנה לאברהם את הארץ לו ולזרעו אחריו. לפי חכמים, לעומת זאת, הליכה אינה קונה, והמצווה ללכת נועדה לפרסם שניתנה הארץ לאברהם, וכאשר יבואו בניו לכבשה, ידעו כולם שהם יורשים ולא גזלנים, או לפי הסבר אחר - שגם אם יחטאו, לא יוכל השטן לקטרג ולמנוע מהם את הארץ, היות ונבואה שיצאה מהכוח אל הפועל אינה מתבטלת (רשב"ם, ריב"ז ח' ומפרשים עט).

וכן מסופר על הגר"ח זוננפלד, שהיה מהלך כל יום ויום עוד ארבע אמות שלא הלך בהם מעולם, פעם לצד מזרח עד שהרחיק וחזר והילך לצד מערב, וכן הלאה (פליה דקייטא סי' ט).

ונראה, שבאמת אין כאן כל סתירה וקושיה, שכן מעולם לא נתכוונו כל אותם שאמרו 'ארבע אמות חדשות' לומר, שרק בזה מתקיים מה שאמרו בגמרא - "כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל - מובטח לו שהוא בן העולם הבא". אלא שמצד מצוות חיבת הארץ (כמו שיבאר לקמן) חיפשו תמיד ארבע אמות חדשות.

וכן רואים מהכתוב (שמות יג): 'וְהָיָה כִּי יִבְאֶרְךָ ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וְלְאַבְתֶּיךָ וְנִתְּנָה לְךָ רִשׁוֹנִי: 'ונתנה לך - (מכילתא) תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום ואל תהי בעיניך כירושת אבות'. מדוע צריך להרגיש כאילו היום באנו לארץ? כי דבר חדש גורם לאדם חיבבות גדולה. לכן בארבע אמות חדשות יש מצווה של חיבת הארץ.

מצוות חיבה

לפני שנביא את תשובתו המפורסמת של הבן איש חי, ראוי להקדים הקדמה קצרה - שונה מצוות ישיבת ארץ ישראל, משאר מצוות התורה. לא מצאנו מצווה לאהוב את הטלית ואת התפילין, אין מצווה לאהוב סוכה ולולב וכדומה, רק על ארץ ישראל נצטוונו (שמדבר לו, ט): "ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל". הלשון 'ידבקו' בא להורות על כך, שעם ישראל צריכים להיות דבוקים בארץ, מלשון "ודבק באשתו" והיינו 'דבקות נפשית'.

בכל ספר משנה תורה להרמב"ם, המסכם את כל תורה שבעל-פה, לא מצאנו כמדומה מצווה לנשק אף דבר, רק את ארץ ישראל. כתב הרמב"ם (מלכות ומנהגותיו סי' א): "גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין בעפרה, וכן הוא אומר 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו'". ארץ ישראל היא כמו האשה של עם ישראל (עי' ישעיהו סא ב) ועל אשה נאמר (וימות סג): - "האובה את אשתו כגופו".

גם לתושב הארץ יש תוספת מצווה בהליכה בארץ ישראל (ש"ח ארן ישראל עמוד סט, גשם הגר"ח קניסקי שליט"א). מצווה זו מתקיימת גם בניסיעה ברכב. אמנם מסופר על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שבמסע הרבנים של הגרא"ה קוק והגר"ח זוננפלד למושבבות השומרון והגליל בחורף תרע"ד, ירד הרב זוננפלד מהעגלה מזמן לזמן, כדי ללכת ברגליו על אדמת הארץ משום חיבת ארץ ישראל (אלה מסעי עמ' 217. מוצא ציטוט ב'ירושלים' עמ' שד). [צ"ע כיצד ניתן ללמוד מממירא זו על תוספת מצווה להולך בא"י, הרי הגמרא אמרה שאפילו אדם שלא גר, אלא רק הלך בא"י כבר זוכה לעוה"ב, ומנין שהגר בא"י זוכה לתוספת מצווה בהליכה מאשר בישיבה במקומו, אמנם בארבע אמות חדשות כדלקמן וודאי יש תוספת מצווה].

ארבע אמות חדשות

ישנה ציטטה השגורה בפי הבריות - "ארבע אמות חדשות בארץ ישראל", שכביכול המצווה ללכת בארץ ישראל אינה מתקיימת אלא בארבע אמות חדשות, שלא דרך בהן מעולם. מחקר מקיף שנעשה (פיתוח 'סוכסוכ', לך נח טש"ח), מראה שבגמרות שלנו לא מופיעה כזו גירסה, ואין הבדל בין ארבע אמות ישנות לחדשות. וכך הורו כל הפוסקים (פליה דקייטא סימן כ, בגאון רבי מנדכי גרוס שליט"א, מנחת אמת עמ' עד).

אמנם מצאנו בכמה וכמה מקומות חשובים ביטוי זה. המקור הקדום ביותר הוא בספרו של אחד משירתו של רבי יהודה החסידי, שעלתה ירושלימה בשנת תס"א, ותיעד את רשמיו בקונטרס 'שאלו שלום ירושלים'. בסוף הקונטרס הוא כותב - 'ידוע, שההולך ארבע אמות בארץ ישראל יש לו חלק לעולם הבא, ומנהג תלמידי חכמים של ארץ ישראל, כשהוא הולך במקום שעדיין לא היה שמה אומר 'הלכתי ארבע אמות חדשים'.

גם על מרן החזו"א מסופר, שנהג לקח אותו לברית מילה, וכשהגיעו לקרבת המקום, הגיעו לאתר שעדיין לא נסלל בו כביש, והנהג סירב לנסוע על החולות. כאשר נוסע נוסף הפציר בנהג, אמר החזו"א מיד - "עוזב אותי, אל תבקש. אנחנו נלך ארבע אמות חדשות בארץ ישראל" (מעשה אש ח"ב עמ' רט).

למדנו מדבריו, שעל-מנת להדבק בדבר חייבים להתענג ממנו, ולכן אנו מבקשים בברכות התורה 'זה ערב נא...את דברי תורתך', וכן הדבר גם ביחס למצוות אהבת הארץ.

טיול של חיבה

כתוב בשו"ת תורה לשמה (סימן תיח) – "שאלה: אנכי העבד זכני השי"ת וקבעתי דירתי בארץ הקדושה תוב"ב צפת תוב"ב, והנה רחוק מן העיר באיזה שעות יש מקום אחד אשר גם הוא מארץ ישראל אשר גם בשאר ארצות המגדלות פירות טובים יש לפירות אלו שבה ויתרון, והנני שואל ממעכ"ת אם ארצה לילך בזמן גידול הפירות למקום ההוא ואשב שם איזה ימים כדי לאכול מפירות הטובים שבו, אם יש בזה איזה פקפוק ממידת חסידות ללכת ממקום למקום מהלך איזה שעות בשביל אכילה והנאה של מותרות הגוף, כי כל אכילה זו היא בכלל מותרות נחשב, או אולי שרי גם לפי מידת חסידים משום חיבוב ארץ ישראל, כי פירות הם של א"י ויש מצוה בהליכה לשם לאכול מפירות החשובים של א"י. יורנו המורה לצדקה ושכמ"ה.

תשובה: גם לפי מדת חסידים לית בהא פקפוק וחשש, דכן מצינו בגמרא דערובינ דף ל' אמר רבב"ח כי הוה אולינא בתריה דרבי יוחנן למיכל פירי דגנסור כי הוינן בי מאה הוה מנקטינן לכל חד וחד מאה מאה, ולכל מאה מנייהו לא הוה מחזיק להו צנא בת תלתא סאוי, והוה אכיל להו לכולהון וכו' ע"ש, הרי מפורש שהיו הולכין רבי יוחנן וסיעת מרחמויה מאה רבנן ממקום למקום, כדי לאכול פירות מתוקים וטובים, וכל הליכתם בשביל זה, שכן מוכח מן הלשון, ובודאי הם היו מכוונים בזה והנה ודאי כולם היו חסידים וקדושים נמצא ד"ז הוא משנת חסידים ולית ביה פקפוק".

מדבריו למדנו, שכאשר ההולכים לטייל מכוונים לשם חיבת הארץ, הרי זו מצווה גמורה.

גדולה מצווה זו, עד שהכוזרי (מאמר ס - הוצא צמדים וצמ"ס) ראה בה את הדבר שבו תלויה הגאולה. כדבריו הנפלאים של רבי משה דוד וואלי בפירושו לתהלים (ק' טז), וז"ל: "וימאסו בארץ חמדה. הנה העוון הזה היה כל כך חמור לפניו ית', לפי שפגם בעיקר הכל שהיא האמונה. עד שממנו נמשכה הגזרה של הגלויות, כדי שיכירו וידעו הבנים שאין ארץ כארצם, ולא יתוקן עון המאיסה של האבות, עד שהבנים יביאו את עצמם לחשוך בה בחשק גדול, כענין שנאמר: אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד – כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, כלומר דהא בהא תליא, שלא יבא עת חניניה לציון, עד שבניה יחמדוה בתכלית החמדה והתשוקה".

כתב בספר 'טבור הארץ':

"אין לך מצווה גדולה מזו, לחבב ארץ אשר מלך מלכי המלכים הקב"ה חפץ ביקרה, ודורש אותה תמיד, ועיני ה' אלהיך בה. ובזכות זה נבוא במהרה אל המנוחה ואל הנחלה, וישלח לנו גואל משיחו במהרה בימינו אמן".

דבר נוסף מצאנו שיש מצווה לאהוב הוא התורה, כמו שאמרו במסכת כלה רבתי פרק שלישי, וז"ל – "הוי אוהב את התורה ומכבדה. אהוב התורה מנא לן? דכתיב 'את' [ואהבת את ה' אלהיך] לרבות התורה". גם בספר 'אגלי טל' בהקדמת ספרו, כתב בזה הלשון – "שמעתי קצת בני אדם שועין מדרך השכל בענין לימוד תורה הקדושה, ואמרו כי הלומד ומחדש חידושים ושמח ומתענג בלימודו, אין זה לימוד התורה כל כך לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה. אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו".

ובאמת זה טעות מפורסם. ואדרבא, כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה" [ועיין פירש"י סנהדרין נח. ד"ה ודבק].

וכדומה, יראה בזה מעשי ה', ויתבונן בנפלאות הבריאה של הקב"ה. כשנוסעים לטיול, ובפרט עם הבנים, ראוי לילך למקומות שיכולים לשייכם לדברי חז"ל כגון מקומות עתיקים וכלים עתיקים שנאמרו במשניות ובגמרא."

בטיול כדאי להתבונן בנס הנפלא של קיום ההבטחה (דברים ל ה): "וְהִבְיֵאתָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְרָשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וַיְרַשְׁתָּהּ וְהִיטַבְתָּ וְהִרְבֵּתָ מְאֹד בְּתִיבָתֶיךָ". כיצד? ארץ שהייתה שוממה עד לפני כמאה וחמישים שנה, היום מתקיים בה (ישעיהו נא ג) - "כִּי נַחֵם ה' צִיּוֹן נַחֵם כָּל חֲרָבֶתֶיהָ וַיִּשֶׂם מְדִבְרָהּ כְּעֵדֶן וְעֶרְבָתָהּ כְּגֵן ה' שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצָא בָּהּ". וכאשר רואים את זה, יש לנו תפקיד לתת "תודה וקול זמרה".

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שיתן לכולנו טיול מהנה ומועיל לגוף ולנפש, טיול המרבה אהבת ה', אהבת ישראל (המשפחה) ואהבת ארץ הקודש.

ניתן לשמוע מהרב שיעורים בענייני ארץ הקודש והמסתעף בקול הלשון במספר: 03-6171111-1415-44.

נשמח לקבל הערות והארות ומ"מ נוספים:

8436092@gmail.com

גם אם יש בזה ביטול תורה, סבר הבן איש חי, שמותר, אם כוונתו בשביל חיבת הארץ. וכעין שכתב החת"ס (סוכה ל) - "ובועז זורה גורן השעורים הלילה משום מצוה [ישוב ארץ ישראל], וכאלו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה ה"נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה". מצוות חיבת הארץ היא מצווה המוטלת על כל אדם ואדם, וכשם שכל תלמיד חכם משקיע מזמנו למצוות 'אוהבה כגופו', כך לפעמים צריך להשקיע זמן בחיבת הארץ. וח"ו לא ילמד מכאן הקורא לבלות כל זמנו בטיולים, וכפי שמצינו בחז"ל, שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל ושותפים כתרנגולים, ותלמוד תורה כנגד כולם, וכבר אמרו (סוכה מ) - "משבח אני את העצלנים שאין יוצאים מבתיהם ברגל". ישמע חכם ויוסף לקח.

בטיול כדאי להתבונן בנס הנפלא של קיום ההבטחה (דברים ל ה): "וְהִבְיֵאתָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְרָשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וַיְרַשְׁתָּהּ וְהִיטַבְתָּ וְהִרְבֵּתָ מְאֹד בְּתִיבָתֶיךָ". כיצד? ארץ שהייתה שוממה עד לפני כמאה וחמישים שנה, היום מתקיים בה (ישעיהו נא ג) - "כִּי נַחֵם ה' צִיּוֹן נַחֵם כָּל חֲרָבֶתֶיהָ וַיִּשֶׂם מְדִבְרָתָהּ כְּעֵדֶן וְעֶרְבָתָהּ כְּגֵן ה' שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצָא בָּהּ". וכאשר רואים את זה, יש לנו תפקיד לתת "תודה וקול זמרה"

כתב הרב מרדכי גרוס (ספר מנחת חמת פיק ז) - "רצוי שבדרכים ילמדו מקראות ומאמרי חז"ל הקדושים ממעלות וסגולות ארץ ישראל השייכות לחלק שבה. וישתדל להבחין בצד הרוחני שבטיול, לראות מעלותיה ותכונותיה של ארץ ישראל, וכן להכיר את גבולותיה של ארץ ישראל ונחלות השבטים. כשרואה נוף מיוחד

שישנו משוש הקמתאבלים עליה

לקראת שבתות הנחמה המתחילות אחר תשעה באב ומסתיימות לקראת הימים הנוראים, גם השנה ניתן יהיה לרכוש את החוברת המיוחדת של מכון 'דעת תורה' של אגודת 'קדושת ציון' העוסקת במהותן של אותן הפטרות בפרט ובנבואות הנחמה בכלל. שמה של החוברת - 'נחמו נחמו עמי'. בחוברת זו מתלבנים יסודות חשובים בהבנת דברי הנביאים מתוך התבוננות במציאות המתקמת בימינו לאור דברי רבותינו שבכל הדורות.

קובץ זה הוא חיוני עבור כל מי שנשארו לבו לגשת אל מלאכת הקודש של לימוד דברי הנביאים ושואף לקנות ידיעות במהלך גאולתן של ישראל הן בבקיאות רחבה והן בעומק העיון.

על-מנת להשיג את הקובץ ניתן ליצור קשר בטל' 052-7137627
וכן בדוא"ל של אגודת 'קדושת ציון' QDUSHAT.ZION@GMAIL.COM

עליה החוברת 20 ט"ו

קווי ה' מחליפים כח בשומרון!

אגודת 'קדושת ציון' שמחה לבשר לקהל הקוראים על טיול מהנה ומרתק שיתקיים בס"ד ביום ג' י"ב מנחם אב למרחבי השומרון היפהפיים. לקראת קריאת הפטרות הנחמה שבישעיה נוכל לחוות בפריחת הארץ ונחזק את ההיאחזות בה. תהיה זו גם הזדמנות מצוינת להכיר זה את זה, להתחזק יחדיו באהבת ה', אהבת עמו וארצו, להתרענן ולהחליף כחות.

תוכנית טיול

יצאה מירושלים	08:00
מצפה יוסף	09:30
הר ברכה	10:30
טיול רגלי מהר ברכה למעיין יוסף, מעיין עמושה, "הלבנים", עם אפשרות להתנדבות בעזרה בכרמים	11:00
איסוף מהכיכר הסמוכה לבה"ד 3, נסיעה ליצהר	13:00
שיחה עם הרב דודי דודקביץ	13:30
נסיעה לגבעת קומי אורי	14:00
נסיעה ליקיר טיול בנחל קנה	15:30
איסוף בכביש מתחת עמנואל	19:00
פדואל - תצפית - המרפסת של המדינה	19:30
חזור לירושלים	21:00

יתכנו
שינויים, וכדאי
להתעדכן בטלפון
0527615541

לעלות נפש תושיע

הרב אבא שלמה גולדברג

ישראל לילך בה, ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה' - הרי הוא בחזקת משיח" [**]. ולכן דין הצום ליבטל, הרצים יצאו דחופים ותהום כל העיר. אך כשכאבו הדברים לפני גדולי ישראל, בקשו לפרסם בדחיות, שחלילה וחס מלבטל את הצום.

עם צאת השבת יצאו כלל הבר"צים בפסקי הלכה ברורים, שאף שיש להודות לה' על גודל חסדיו ולהלל לפניו, כי זיכנו לשמוע פעמי משיח, מ"מ כל זמן שלא נבנה בית המקדש, חייבים לצום, כמבואר בגמרא ובפוסקים. אמן והלוואי, אך האם באמת כך יהיה? מה עניינינו לזה, ואולי בכלל יבנה מקדש קודם, או שמא כך, או שמא אחרת, אחת היא לנו, אנו נמשיך לייחל לזכות ולראות בבא לציון גואל. אך מתוך המחשה זו עולה תמיהה גדולה, מפני מה בית המקדש לבדו - הוא אשר קובע אבלות על עם ישראל, בבנינו שמחים, ובחורבנו עצבים, לא מודדים כמה צרות יש לעם ישראל, ולא כמה ישועות, רק בודקים - אם יש בית בהר - ששון ושמחה, ואם חלילה לא - אבל ויגון. בבית שני [לרוב השיטות] עשו יום טוב בלי משיח, אפילו כשהיו צרות, ולעומת זאת אפילו נגאלים ישראל, והם ששים שמחים ודשנים על אדמתם, ורק הר הקודש לבדו עומד ושומם - ישראל יושבים על הארץ, אבלים וחפויים ונדמים כמי שמתו מוטל לפניו. הן וודאי שישראל מאמינים בני מאמינים הם, ומצפים בכל ליבם לביאת המשיח, בכל יום שיבוא, ואף בזמן הבית קיוו ישראל למשיח, אך האבלות היא לא על כך שהמשיח לא הגיע, אלא האבלות מתחדת

[**] וממשיך שם - "אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביבו ונבנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל - הרי זה משיח בוראי".

ערב תשעה באב תשע"ט[*]. מזה מספר ימים אשר שלומי אמוני ישראל לוחשים ורוחשים, אוהבי ה' ששים ושמחים, וחסידים ברניה גלים, ושונאי הדת נהפכו פניהם כשולי הקדרה.

מזה קרה? מה פשר ההתרחשות?

ומעשה שהיה כך היה - יהודי אחד צנוע ועניו, הוגה בתורה, אשר רגליו מוליכין אותו לבית המדרש, העוסק במצוות בהתלהבות ושמחה, חש כי הוא אינו יכול יותר לשאת את חילולי השבת, חוסר הצניעות, ושאר הפגיעות בתורת ה'. קם ועשה מעשה. מה המעשה אשר עשה איננו יודעים, אך זאת ברור לכל, כי ה' הצליח דרכו, אימתה ופחד נפלו על כל אוהבי החטא, וארגוני התשובה איימו לקרוס תחת העומס. והנה בערב תשעה באב נפל דבר בישראל, מיועדנו הופיע לפני בית דין הגדול (שייבין מ) והודיע להם שמעכשיו הוא מתכוון לקחת את העניינים לידיים, זהו הקץ להשפלת כבוד התורה, וכמובן שהוא לא יאפשר יותר שום פגיעה באף יהודי. ליל שבת הגיע, ורב אחד אשר מפני כבודו לא נזכיר את שמו, עמד והכריז בבית מדרשו שאין לצום ביום ראשון, וכך אמר - הרי נפסק ברמב"ם (מג"א י"א ז) - "ואם יעמוד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה בכתב ובע"פ, ויוסף כל

[*] המאמר נכתב מתוך תפילה, שעד שיפורסם הוא כבר לא יהיה רלוונטי, ותוך התנצלות על שלא הושלם המאמר 'קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה', זאת מפני חיבת הקדש לכתוב על בית חיינו סמוך ליום חורבנו, וכדאי הוא בית אלהינו להצטער על חורבנו על כל פנים יום אחד בשנה. והאת למודעי, כי הדברים נכתבו אליבא דהלכתא, וכפי שסברו רוב הראשונים, אך יש לדעת שהרמב"ם רוח אחרת היתה עמו, ואכמ"ל.

בהקדמת שיר השירים - "עתידין ישראל... להתאונן בגלות זה על כבודם הראשון, ולזכור חיבה ראשונה אשר היו סגולה לו מכל העמים לאמר 'אלכה ואשובה אל אישי הראשון'... ואת הטובות אשר אמר לתת להם באחרית הימים. ויסד הספר הזה ברוח הקודש, בלשון אשה צרורה אלמנות חיות, משתוקקת על בעלה, מתרפקת על דודה, מזכרת אהבת נעוריה אליו, ומודה על פשעה. אף דודה, צר לו בצרתה, ומזכיר חסדי נעוריה ונוי יופיה וכשרון פעליה, בהם נקשר עימה באהבה עזה - להודיעה, כי לא מלבו ענה, ולא שילוחיה שילוּחין, כי עוד היא אשתו והוא אישה, והוא עתיד לשוב אליה". וכתב הבני יששכר (תתמ) 5 - "כנסת ישראל אומרת, עזבני הוי"ה בהעדר הייחוד זה כמה... כי בעוה"ר כבר נשכח ממנה תענוג הייחוד שהיה לה בנקודת ציון הוא יסודה, ובהפלגת תמרורים דיברה בהפלגה כאשה אלמנה ושתייאשת זה כמה שנים מלהינשא לבעל ואינה מעלת על לכה התענוג שיש לאשה בהתחבר עמה הבעל, ואי אפשר להרחיב הדברים".

שוב פעם במילים שלנו - העולם עומד ולועג לה - גברתי, במה את אשתו? איפה אתם נפגשים? אין לכם בית בכלל, ובמה שהיה אמור להיות החדר שלהם, ווקדת כשעירה, צרתה שפחתה הארורה!... וזה עצוב לה, וכבר הייתה מעדיפה לראות שם שועלים, "אבחר לקאת וקיפוד ישכנו כן, ואוי לי אם אדום וערב קננו בקנייך". ואכפת לה גם עליו - "אדון בית כאורח במלון", "כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי - ערב תשעה באב מביאין לו פת חרבה במלח, ויושב בין תנור לכיריים... ודומה כמי שמתו מוטל לפניו" (תעניי) 6. בואו ונצטרף לבכי שלה, "על רגשת מגדפיה, בתוך משכן חצריה", "כי ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל לך", "עד מתי אשכבה בין שפתיים, ובין תנור וכיריים יכהו לי עיניים, עד מתי אשתומם על חורבן פעמיים, עד מתי לא תרחם את ירושלים, עד מתי יהגו בצר שארית צאן מרעיתך, **אהים באו גוים בנחלתך**". יש פה שאלה עקרונית מחשבתית, השאלה היא האם זו כיפה יפהייה שמפארת את אתר הכותל המערבי, או שזה סילון ממאיר, שיקוף שומם, המדאיב את

דווקא לבית ה', כי למשיח מייחלים מקווים ומצפים, ואף נקבע על כך מועד של ראש השנה, ואילו על המקדש בוכים, מייללים וזועקים, ועל זה קבעו את המועד של תשעה באב, ובזכות מצוות דרישת ציון, נזכה להביא את הגואל, שהרי בט"ב במנחה נולד משיח.

מהו סודו של הבית, שאלפי שנים יושבים מאות ריבואות יהודים, עצבים וכאובים דאובים ודומעים. ומה מעלתו של המקום, אשר הם משתוקקים אליו, עולה איתם על ראש שמחתם, שותף להם בימי אבלם, מה חשיבותה של עיר אשר נוהמת כיונה, ומפיחה כל רגש יהודי? דברי נוי ממשילים אליה, אהבה ותקווה מתלווים אליה, מתפללים עליה, קוראים בשמה, שרים ומזמרים, ומכריזים כי היא אמם והם בניה. ירמיה הנביא בסיכומה של מגילת קינות, קובע ואומר "על זה היה דווה ליבנו על אלה חשכו עינינו - על הר ציון ששם, שועלים הלכו בו"!!! זוהי תכלית המגילה, זהו שיאו של שבר ישראל, והרי לך קינה אשר היו נוהגים בירושלים תובכ"א לומר אחר חצות ככל לילה בככי, ונתקבלה ככל ישראל, לומר במנגינת שומרון קול תיתן. "עד מתי ה' ביום זה, לעומתך במר תיילל עדתך, על בית תפילתך אשר שרפו צריך, והרגו בני ברידתך, **אהים באו גוים בנחלתך**... עד מתי עשנת בתפילת עמך, אשר יהגו לפניך על חורבן ביתך, **אהים באו גוים בנחלתך**".

והנה, על מנת להבין את הכאב, לחוש איך שדווה ליבנו על הר ציון ששם, להרגיש שחושכים עינינו כשוראים שועלים מהלכים בו, לזכות לייילל במר עם עדתך על שבאו גוים בנחלתך, צריך להבין - מהו יהודי. כי אילו היה יהודי יודע מה זה יהודי, היה עצוב ומתפלש בעפר, בראותו "ארמון אשר נטש, באשמת צאן עדריה, ועל ביאת מחרפי א, בתוך מקדש חדריה" והיה זועק "כמו אישה בצריה, וכבתולה חגורת שק, על בעל נעוריה".

ההסבר בקיצור הוא, שלהיות יהודי זה להיות הגברת של בוע"ע - "וארשתין לי לעולם... וארשתין לי באמונה וידעת את ה' (תעניי) 3, וברש"י

בלי בית מקדש הוא כמו אישה, שהאישות שלה מתבטאת בזה, שבתעודת זהות שלה כתוב 'נשואה'. זה גם חשוב, אבל... רחם על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושבי, אותה עלובת נפש, השואלת במנגינת שומרון קול תיתן "עד מתי רשעים יעלוזו, עד אן יצעק בשבי (צ"פ) אמתך, באו גויים בנחלתך?". "המאוס מאסת את יהודה, אם בציון געלה נפשך?" אותה תושיע במהרה בימינו, וכל פב"פ המתאבל על ירושלים זוכה ורואה במשחתה, 'בבניינה' לא נאמר, ללמדך שמי שכואב את כל חורבותיה, כשרואה מדברה כעדן - ששון ושמחה ימצא בו, אבל מי שלא מתאבל כראוי יכול לראות בבניינה, אך מה שמחה יש לו? אך אנו יראו עינינו, וישמח לבנו, ותגל נפשנו, באמור לציון מלך אהיך, ונאמר - "לכן כה אמר ה' שבתי לירושלם ברחמים, ביתי יבנה בה נאם ה' צב-אות וקו ינטה על ירושלם" (זכיה 6 טו). המקום ינחם אותנו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא נסיף לדאבה עוד.

הנפש^[*]. ואנו תפילה בכל יום, שיבנה המקדש, ותשוב מגילת תענית ויכתב בה - "ביום פלוני, יומא טבא לישראל, דלא למספד ולא להתענאה, לפי שאף הוא היה יתד תקועה לישראל בימי... וצר להם לישראל מאד מפניו, וכשגברה יד... וביטולם, רמה קרנם בה', ושמחו שמחה גדולה, ומי שענה ליעקב בבית אל בהסירו אלהי הנכר, ולדוד מלך ישראל בהורישו עיר יבוס, ולאסא בנו בהסירו את מפלצתה אשר עשתה, וישלך בנחל קדרון, ולמתתיהו כהן הראש, בזובחו עבודה זרה ועובדיה יחדי - הוא יעננו וישמע קול צעקתנו". במהרה בימינו, אמן.

"מי שמתו מוטל לפניו" - זה תיאור מצב של חיסרון, אבלות חלה רק על משהו שחסר. יהודי

[*] "שיקוין שומם" בנימטריה - "כפת הפסע אל-אקצה" (ובגמרא (תענית כה) שואלת הגמרא - "ולתת שיקוין שומם. וחד הוה? והכתיב 'על כנף שקוצים משומם', אמר רבא תרי הוו".

אגודת מטמוני ארץ
לימודי תורה ודב תורה ודב תורה ודב תורה

כינוס

מתחת לפני השטח (א)

הכינוס יתקיים במחנה ה' ביום שלישי י"ב בסיוט באולם הפסל יוד ביה סוכת הדינים חתום ומוזמנים הרבה אל הרבנים.

הרשמה לסינוס אצל יודי העדה הרב יודיק סימול וזכס"ק ilgossai196@gmail.com | 054494880

חבר העדה הרב אליהו קולומבייסקי: ilgossai@gmail.com

דמי השהות: כיום הריון: 50 ₪

18:30 התכנסות ודינים

מזכ"א

18:50 מופת דברים מני המנהל חרב ישראל טרמטיל.

19:00 הרב נטח זמיר, חרם התורה ליורטולמיה ולחבנות הימניות.

19:30 הרב יעקב לויט, תולת האחריות המוקדמת על פי שפת מנחת פתיקות.

19:40 הרב זלמן גרמה גלדנברג, החרה המלכות על פי תוריקולמיה (במסע).

19:50 הרב פי האלטר, תאריך ימי תיקון האלן.

19:50 התסקר.

19:40 'קוסת גרל' הרבא + סוסן מנת הרב זלמן גלדנברג עשות עיר חד מסע של מנח"כ חזקיהו.

19:45 מנה חסיד - מכליל אל מוסתם - התקם סוריקולמיה, למשו לסיני מסקנות תורות במגשות מרוקס חרות בר אלן.

מזכ"ב

19:00 מוסע על יצירת מנחים ותכניה לארץ.

19:00 תולת מנת מורה המושב הרב יוסף מילאל מיסקיץ' ח"י אגודת מטמוני ארץ.

19:05 הרב יהושע ענבל, ארכיטקטורה האמנות.

19:30 הרב יואל בן זון, מנת ירושע והמסעו על הבנת מניית מנח"ך ותלמודו, הכוסף תאריך.

19:40 ד"ר אריה ברנשטיין, 'תקנים' תולת מנחות מאר - מלחה מולכים בניו 'כיסוס תאריך לארד תנח"ך, ודולל במגשותם תארכיאלומים.

19:50 ד"ר יהושע סיסן, קהיות ליצירת מנחים.

19:50 הרב יואל אלמיר, תאריך יצירת מנחים הכוסף תאריך על פי תנח"ך במקראת למקורות המנחים.

19:50 התסקר ותולת מנחות.

מזכ"ג

19:00 הרב ישראל גלדנברג, מוקמת מנחת המנחות.

19:45 הרב אברהם קוסמק, 'מל תורה בשרי' מכלול תארכיאלומיה בתאריך בתאריך בית הנשל לארד מסעו של אליעזר מנחות ונקת.

מנחה של מרוקס השורת בר אלן תסקר במסג -

תאריך יצירת מנחות

נרסה 27 תולת כ" 949 ש"ח במקום: 1,698 ש"ח
נרסה 27 פלוס כ" 1,149 ש"ח במקום: 1,998 ש"ח

הזופיע ויצא לאור הספר

לכו נרננה

תורת התשובה והגאולה
במישנת הגר"א וממשיכי דרכו

ליקוטים פנינים ושביבים נפלאים בנושא אתחלתא
דגאולה במשנת גדולי ישראל, התשובה והגאולה
במשנת הגר"א וממשיכי דרכו. מתובלים בעובדות
והנהגות ואמרות קודש המלהיבים את הלבבות
ומחיים את ענין הגאולה וההודיה להשי"ת.

בנוסף השיר 'ארץ
הקדושה יקרה תמודה'
שנהגו לשורר החרדים
וחבורתו בציון התנא ר'
יהודה

קטת

מאפילה לאורה מושעבוד לגאולה

תהליך הבירור בעיצומו הרב יהודה אפשטיין

אלא אדרבה - הוא הכרחי לברור האמת מתוך השקר, להנחלת נצחון הטוב על הרע. ולא רק זאת, אלא שבניגוד להצטדקויות העולות מקרב חלק מ"דוברי" היהדות החרדית, כאילו אין לנו כל ענין לכפות את התורה על אחינו הטועים, וכי כל שאנו רוצים זה שיניחו לנו לשמור את המצוות כאוות נפשנו, כפי שמכבדים זכויות של מייעוטים ברחבי העולם - האמת התורנית אומרת בדיוק את ההפך! עם ישראל הם אומה אחת, ואנחנו ציבור שומרי התורה נענש גם בעונותיהם של החילונים, ואין לנו רשות להניח אותם למרוד בה' ולומר 'שלום עליך נפשי', כי זעמו ינתך, חלילה, על כולנו יחדיו (ראה שבת נב).

ממה נובעת הבריחה, שלא לומר המנוסה, של חלקים מתוך היהדות החרדית בזמננו מהתמודדות חזיתית מול טענות החילונים ביחס לרצוננו לממש את תורת ה' במרחב הציבורי? וכי אין הדברים פשוטים לכל ילד שלמד חומש, שתורת ה' כוללת בתוכה גם אלמנטים אשר בעיניים מערביות נראים בלתי-דמוקרטיים בעליל - אלמנטים של כפיה, של הגדרת טוב ורע במושגים מוחלטים ושל שלילת הרע מעצם היותו רע, ללא כל קשר ליחסו אל הזולת? התקשורת אוהבת להביא את הדוגמא של עונש הסקילה למחללי שבת, אבל יש כאן דבר עמוק הרבה יותר. הרי ברמה הפרקטית, קשה מאד להאמין שמישהו בפועל יסקל במדינת הלכה - הרי דיני הראיות הם כאלו, אשר רק מי שמשמם יתאמץ להתחייב בדין אכן יוצא להורג. והחילוני הקיצוני ביותר אוהב את חייו יותר מאשר את 'זכותו' למרוד בסמכות ההלכה, שהרי על-יכן הוא חילוני, אשר תכלית חייו היא מילוי תאוותיו, ונפילה מגובה שתי קומות איננה

רבים מודאגים לאחרונה מריבוי ההסתה האנטי-דתית והאנטי-חרדית, אשר מקבלת ביטוי נרחב בתעמולה של אישים שונים בפוליטיקה הישראלית, כאשר שני הבולטים שבהם הם אביגדור ליברמן יו"ר ישראל ביתנו ורון קובי ראש עיריית טבריה. החשש המקנן בקרב רבים הוא שהשיח האנטי-חרדי יתפוס את הכותרות ורכים מקרב הציבור החילוני ינהו אחריו, במיוחד כאשר הוא בא מצדו הימני של המפה הפוליטית, ולא מהשמאל, אשר יותר ויותר הופך ללא רלוונטי בארצנו.

האסטרטגים הפוליטיים, הפרשנים והיועצים למיניהם מציעים להתעלם מאותם מסיתים, וחלקם אף תומכים במתן 'חיבוק דב' לליברמן - להראות לציבור את צביעותו הרבה, אחר שבמשך שנים רקם דילים שונים עם הציבור החרדי, וכעת לצרכי בחירות הפך את עורו. אולם אותם יועצים ופרשנים יודעים להסתכל על המציאות מנקודת זווית מאד מצומצמת שמסתכמת בשאלה כיצד להפחית את מספר המנדטים של ליברמן בבחירות הקרובות, ואילו במדור זה נשתדל לנתח את הסוגיה מהיבט יותר רחב, וחשוב מכך - מהיבט תרוני שורשי, הרואה את מאורעות ההיסטוריה כנדבכים בתכנית האלהית להביא את הבריאה לידי תכליתה.

וכאשר מביטים במבט כזה, כאשר מתבוננים דרך המשקפיים של תורתנו הקדושה, של דברי נביאינו הנאמנים ודרך פרשנותם של חז"ל אשר בעיני הברולח שלהם ידעו כיצד להתייחס למאורעות מתוך אותה התבוננות תורנית - אזי מבינים, כי הויכוח המהותי שבין דתיים לחילוניים אינו דבר שעלינו לברוח ממנו,

ה', על נס את תורתנו הקדושה ונציב אותה כאלטרנטיבה יותר מראויה לתרבות החטאים הקלוקלת של המערב? מדוע שלא נתגר אנחנו, ציבור היראים, את המערכת המושחתת והרקובה שכל תכליתה לספק את הנאות הגוף במערכת להיות נותנת פתרון לכל צרכי האדם החל בקומה הנמוכה ביותר של הצרכים הגשמיים וכלה בהשגות הרוח המשכלת, השגות שמכוחם העמיד עמנו נביאים שדברו עם ה' בשעה שאנשי המערב המתורבת והמעונב עוד טפסו על העצים? מדוע שלא נתגאה אנו, קהל יראי ה', במוסר האמתי והמוחלט שעמנו הנחיל לעולם, ותחת זאת נרעה בשדות זרים, כאשר בית המדרש מהווה מפלט מהחיים האמתיים ולא מגדלור שלאורו חיה האומה את חייה? מהיכן החשש להתמודד על הנהגת האומה, כאשר תחת זאת אנו משפילים את עצמנו בתכלית השפלות, עד כדי כך, שכבר שגורה הלשון בפי הבריות – "החרדים והערכים" כביטוי לאוכלוסיות מוחלשות' ול'מיעוטים בחברה הישראלית'. במקום שתעמוד היהודית החרדית בראש הבנין של האומה היהודית המפוארת, אנו מושווים לבזויים שבאומות העולם, וכדי בזיון וקצף.

אחר שנים רבות, בהן התנהל השיח הציבורי בכל מיני מישרים ועל כל מיני נושאים משניים ורחוקים מנקודת המרכז של המחלוקת האמתית היוצרת את התהום הפעורה שבין יראי ה' לאויביו, עלינו היהודות לליברמן ולשותפיו על כך שהזכירו לכולנו על מה באמת נסוב כל אותו השיח. המוטל עלינו – היהדות החרדית – כיום איננו לברוח מהעיומות, אלא להפך – עלינו לקדם אותו בברכה. הגיע הזמן להתנער מעפר הגלות, לקומם את קרן ישראל ואת קרנה של היהדות הנאמנה, להעמיד את התורה כחוקת האומה ללא מורא וללא בושה, חלילה, ולהציב בפני כלל ישראל את דרך התורה כאלטרנטיבה למשפט הגויים, עד שיכירו באור הגדול וכירעו – "ה' הוא האלים, ה' הוא האלים".

אחת מהן. יש כאן דבר עמוק הרבה יותר, והוא עצם יומרתה של המדינה לקבוע עבור האדם מה טוב ומה רע, ולהעניש אותו על בחירה ברע בשל עצם אותה בחירה. לפי התפיסה המערבית השולטת כיום, מעשה רע הוא רק כזה אשר מפריע לזולת לחיות את חיי החופש שלו. אולם המעשה הבהמי ביותר – כל עוד אינו מפריע לזולת – הוא מעשה שלא רק אין עליו עונש, אלא הוא אף נחשב לגיטימי מעצם כך שהאדם חפץ בו! כך, הפכו העריות כולן – שהתורה חייתה עליהן כרת, ולעיתים אף במיתת בית דין – להיות גמור בתרבות המערבית!

תורת ה' אינה יכולה לסבול את צורת החשיבה הזו. מכיון שה' ברא את העולם וקבע בו כללים, הוא מצפה מברואיו שיפעלו לפי אותם כללים. ומעם בחירו, עם ישראל, הוא מצפה לכללים ברורים ומדוקקים, עד שמי שמעביר מחט מהבית לרחוב בשבת חייב סקילה. זה לא נובע מפרימיטיביות, מתרבות החושך של העולם העתיק, עד שהוצרכו חז"ל להגביל את תוקפם אל אותם חוקים, כפי שמנסים להציג הסלפנים והזייפנים למיניהם. העונשים החמורים שבתורה קיימים דווקא משום שמדובר בצורת חיים עליונה בהרבה ביחס לזו של העולם המערבי הבהמי, עולם התווה וההפקר, בו אין אמת ואף אחד אינו יכול אפילו להתימר לדעת את האמת, ובשל אותה ריקנות – אי אפשר לקבוע מה טוב ומה רע, כך שהפרמטר היחידי להערכת מעשה האדם הוא האם הוא מפריע לאדם שליחו לחיות כאוות נפשו. מבחינה מהותית, סדרי החברה המערביים נועדו בסך-הכל להסדיר את מערכת היחסים בין הבריות, כפי שסדרי החברה שבעולם החי מסדירים את החיים בקרב בעלי החיים. אולם תורת ה' שואפת למקום גבוה הרבה יותר, ומכח זה מערכת החוקים שלה היא שונה בתכלית, ומערכת המושגים שלה שונה אף היא.

איננו חושב שישנו יהודי חרדי שיחלוק על הדברים שנכתבו לעיל, וממילא מזדקרת השאלה – מדוע שלא נרים אנו, החרדים לדבר

עיונים בדרכי העבודה

הרב אליהו ברים

[פרק כ]

ישנם בירורים נוספים שרציתי לברר גם בנושא בו עסקנו בפעם הקודמת, הלא הוא נושא האשמה והתשובה, וגם במה שעלה שם בבירור התפיסה שלי אודות הצער על הכשלונות, שאמתי שלאדם שהזיק לעצמו 'מגיע' להצטער, והתפיסה שלי, ולפיה אם אדם אינו מצטער על כשלונות - מדוע ירצה שלא להכשל? מסקרן אותי מה תגיד לי על זה. אך קודם לכך היו לי מספר שאלות לגבי האופן בו הצגת את עניין התשובה."

- "הבה נשמע!"

"הצגת את עניין התשובה כמעשה קליל כזה, משהו יומיומי ופשוט שבכל רגע שאני מזהה רשלנות שלי עלי לעשות, ואפילו על הפסד של אוטובוס... זה נשמע לי, איך נאמר..."

- "מה לא מסתדר לך?"

"לא כל כך פשוט לעשות תשובה!"

"איך שאני מכיר את עניין התשובה, זהו עניין גדול וכבד שעוסקים בו פעם בשנה, בחודש אלול ולקראת הימים הנוראים, ושם זה מוצג כמו שמובא בראשונים, כדבר כבד ומשמעותי, הרבה צער, ושינוי של כל החיים כמו שמובא ברמב"ם ובשערי תשובה!"

"יפה, שאלה טובה ומתבקשת. אגב, ממש מתאים לעסוק בנושא הזה בתקופה הזו, גם לקראת אלול, אך גם בהקשר של אבלות החורבן. הרבה שנים שמפריעה לי העובדה, ש'בין הזמנים' חוצץ בין שלושת השבועות ותשעה באב לבין אלול והימים הנוראים. הרי האבלות אינה על חורבן הבית ועל היציאה מארץ ישראל לחוץ לארץ בפני עצמם. עיקר החורבן הוא ניתוק הקשר שלנו, עם ה', ממקור הקשר והחיבור אל ה'. השאיפה לגאולה אינה שאיפה לחיים נוחים יותר או רגועים יותר, אלא צפייה לכך ש'מלוך ה' לעולם, אהיך ציון לדור ודור... מלכות ה' - זה מה שחסרנו בגלות. וממילא, העיסוק באבלות החורבן כולל גם את הדיבור על

"עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלֹו סלֹו המסלֹה סקלֹו מאַבְן הַרִימוּ נִם עַל הָעַמִּים".
(שפי"ו ס 30)

"שבעה שמות יש לו ל'יצה'ר... ישעיהו קראו מְשׁוֹשׁ, שנאמר (מ"ה): 'וְאָמַר סלֹו סלֹו פִּנּוּ דְרָךְ הַרִימוּ מְשׁוֹשׁ מִדְּרָךְ עִמִּי', יחזקאל קראו אבן...".
(סוכה 33)

- "שלום בן-ציון! מה שלומך? זמן רב מאוד לא יצא לנו לשוחח..."

"אכן, נראה לי שמאז הועידה של 'קדושת ציון' לא שוחחנו שיחה ראויה לשמה..."

- "זה יכול להיות סימן מעודד... אולי אתה לא מרגיש שיש לך משהו לברר באופן קיומי..."

"יפה לראות זאת כך... אני ראתי זאת כרפיון ועצלנות..."

- "נו, לא ניכנס לנידון הזה שוב... למעשה, מה קורה איתך? הכל בסדר? אתה מאושש ומתקדם או מדשדש ותקוע?"

"אה... תלוי במה. בנושא של שמחה בחלקי אכן בס"ד אני מרגיש התקדמות, שגם גורמת לי להתקדמות כללית בלימוד ובעבודה, מתוך כך שאני יותר ממוקד בתשומת לב למה שנראה לי שבכוחותי לעשות בלי להתרשל, לעומת הבדיקה של הסובבים אותי כמדד למקום בו אני אמור לעמוד, שאתה העמדת אותי על חוסר חשיבותה. ומכיוון שלמעשה השאלה במה אני חייב ובמה לא היא כלפי השאלה מה ה' דורש ממני, אני רואה שהנוכחות של ה' ושל רצונו בתוך החיים שלי עלתה מאוד!"

- "או, זה מדהים ממש! משמח מאוד! תראה מה הווחת מהמצב הכאילו ירוד שהיית בו! אילו לא הייתה לך ההתמודדות הזו, שמא לא היית מגיע למצב הנפלא הזה!"

"כן... אבל בנושא של חשבון המעשים הממוקד, עדיין לא באתי אל מחוז חפצי, וכמו כן

כדבריו הנפלאים והמשמחים של הרמב"ם בפרק ז מהלכות תשובה הלכה ו- "גְדוּלַת תְּשׁוּבָה שְׁמֵקָרְבָת אֶת הָאָדָם לְשִׂכְנֶיהָ... כְּלוּמַר אִם תִּחְזֹר בְּתְשׁוּבָה בִּי תִדְבֹק. הַתְּשׁוּבָה מְקַרְבֶת אֶת הָרְחוּקִים. אֲמַשׁ הִיָּה זֶה שְׁנֵאוֹי לִפְנֵי הַמְּקוֹם מִשְׁשָׁן וּמְרַחֵק וְתוֹעֵבָה. וְהַיּוֹם הוּא אֶהוּב וְנִתְמַד קְרוֹב וְיָדִיד". וכמו שנראה מהגמרא, אין דבר זה תלוי בחילוקי כפרה או ביום הכיפורים, אלא הרהור התשובה הוא זה שמשנה את המצב.

"אם כן, מדוע יש עוד צורך בכפרה?"

- **במעשה החטא קרו שני דברים.** א- האדם המרה את פי ה', וה' כביכול 'כועס' עליו. ב- החטא יצר קלקול במציאות! את היחס בין האדם לה' מסדרת התשובה, כמו שראינו ברמב"ם. אך הקלקול שנוצר, הרע שגבר במציאות - הוא סר מהמציאות רק על ידי הצער והיסורים שהאדם או האנושות סובלים, כמבואר במס"י בפרק ד', ובעוד מקומות ברמח"ל, בהם הוא מסביר את עניין היסורים. "נראה לדוגמה דרך ה' חלק ב' פרק ג' חט-ט

ר'גע, הסברת שמעשה התשובה מנתק למעשה בין האדם לבין מעשה החטא בכך שהוא אינו רוצה בו ומתחרט עליו מעיקרא, ומאז המעשה עובר לאחירותו של ה', כאילו לא האדם עשה אותו. מדוע, אם כן, האדם שחטא הוא זה שסובל את היסורים כדי לתקן את המעשה הזה? ולמה יש מקרים, בהם באמת האדם אינו סובל את היסורים לכפרה, אלא האנושות ככללה?"

- **שאלות** מציונות. תשובה מדויקת אני לא יכול לענות לך, אך נראה שזה קשור להבדל בין תשובה מאהבה לתשובה מיראה או על ידי יסורים - ראה יומא פו... בתשובה מיראה, שזדונות נעשות כשגגות, עדיין יש על האדם מה לכפר. אך בתשובה מאהבה, שהופכת זדונות לזכיות, לא מסתבר שעדיין האדם צריך לעבור יסורים. והדבר מובן היטב על פי מה שהסברנו את פעולת התשובה. בתשובה מיראה או מיסורים, האדם אמנם מתחרט חרטה דמעיקרא, אך זאת מפני שכעת הוא סובל יסורים או שהוא ירא את ה', ועל כן הוא מתחרט ואומר שמעשה העבירה נעשה בטעות, ואילו היה יודע את המחיר שישלם על המעשה, לא היה עושה אותו. כלומר, החרטה היא בעקבות המחיר של המעשה ולא בגלל

כך, שכדי הביא לגאולה השלמה, עלינו לשוב בתשובה, להתחזק בעבודת ה', בדרישת אהי ציון וגילוי מלכותו על כל הארץ, שזה ממש עניין ראש השנה ויום הכיפורים. ואת רצף ההתחזקות הזה קוטעים הימים של 'בין הזמנים'..."

"אני מסכים להרגשה שלך... גם אני מרגיש ככה..."

- **ו"אם** כבר הזכרנו את העניין, כאן המקום להכיר טובה למארגני הטיוול של האגודה הקדושה/קדושת ציון/ב'בין הזמנים' השנה. זהו טיוול, שכל מטרתו לעורר בנו את הכיסופים והתשווקה למלכות ה' שתגלה בכל הארץ, ובהבטת הגעגוע שבלבנו אל ארץ ה' הכבושה תחת יד בני האמה. זהו אמנם טיוול מהנה, אך הוא אינו מהווה סתירה כלל אלא אדרבה, הוא חלק מההתחזקות של

דרישת ציון ואהיה שבבין המצרים, לבין המלכות על כל הארץ שבחודש תשרי. כמו כן, גם האפשרות להשתתף במצוות בציר הכרם [כדבריו הידועים של מן החת"ס...]. בהר יהודה - אף היא, מלבד היותה הזדמנות לחוויה מהנה ויחודית, הרי היא חלק מאותו רצף של התחזקות וחיבור לה' ולארצו.

תשובה לעומת כפרה

ונשוב לעניין. אתה אכן צודק. בראשונים מובאים בהקשר לתשובה גם דברים קשים וכבדים, כמו שקראת להם. אך יש להבדיל ולחלק בין עניין מעשה התשובה לבין הכפרה. אני לא רוצה להכביד ולעייין כעת במקורות, אך החל מהגמרא וכן בראשונים יש לשים לב לחלוקה בין הדברים. מעשה התשובה הוא מעשה פשוט שהופך את האדם מחוטא לצדיק. כידוע מהגמרא הידועה בקידושין (ע"ג): "המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור - מקודשת! שמא הרהר תשובה". כלומר, אפילו הרהור של תשובה הופך אדם רשע גמור לצדיק. אך כדי שיתכפרו לו חטאיו, לכך ישנם ארבעה חילוקי כפרה - יסורים, תיקונים, גלות וכו' וכו' כמובא בספרים. ישנם מעשים שהתשובה עצמה מכפרת עליהם, וישנם כאלו שרק על ידי תוספת של צער וכו' יתכפרו. אך הכפרה אינה תנאי להפיכה להיות צדיק גמור!

לעשות, כדי לא לשוב על הטעות והמכשול, למה זה קרה ואין זה קרה, ומחפשים תחבולה איך לגדור את הפרצה! זוהי העבודה שמש"י מביא בזהירות. וכלשון הגמרא: "תנא דבי ר' ישמעאל, אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום, שמא עשה תשובה. שמא סלקא דעתך? אלא ודאי עשה תשובה!" (ברכות י"ב). ברגע שאתה שם לב שיש לך על מה לעשות תשובה, תעשה!"

"אם כן מה מיוחד בעשרת ימי תשובה וביום הכיפורים?"

- **"יום הכיפורים** מכפר לשבים ואינו מכפר לשאינם שבים. אז אכן יש לעשות השתדלות מיוחדת ומאמץ מיוחד כדי לזכות לכפרה של יום הכיפורים. ואז התשובה יפה ביותר ומתקבלת מיד, אף שהתשובה והצעקה יפים לעולם' כלשון הרמב"ם." (תשובה 13).

"טוב. יפה מאוד. נראה שסגרנו את הנושא."

- **"גוסיף** עוד חיזוק מגמרא נוספת. "תנן התם רבי אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך. שאלו תלמידיו את ר"א וכי אדם יודע איזהו יום ימות אצמו להן וכל שכן ישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה. ואף שלמה אמר בחכמתו (קהל"ט ח) - 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר'. (שבת קכ"ג)." אין מה לפחד מלעשות תשובה. יש אולי הרגשה שאם עושים תשובה אז זהו. יותר אי אפשר לחטוא, ואם לא, כאילו זה בסדר בינתיים... אין לך שקר גדול מזה שמשקר אותנו היצר. ראשית, יש בזה צד של 'האומר אחטא ואשוב'. מלבד זאת, אנחנו חייבים בכל מקרה ובכל מצב לעשות את מצוות ה'; וגם אם יש נושא שלא עלינו כבר 'הותרה לך', נעשית לו כהיתר, הרי זה לא מותר... יש לחזור בתשובה על כל נפילה. וכי מה החשש, שנתיאש? כביכול אם לא עשינו תשובה ונכשלנו שוב, חלילה, אין זה אומר שאיננו יכולים להצליח, כי הרי לא נישינו 'בכל הכח'. אך אם נעשה תשובה ואז חלילה ניכשל שוב, אנחנו עלולים ליפול ברוחנו, לחשוב שאיננו יכולים להצליח? הרי כבר ביררנו שאת השאלה האם אנחנו יכולים או לא אנו מבררים אך ורק כנגד הכוחות שה' נתן לנו! ואם יש דבר שנראה שאכן אין בכחנו להצליח, מה שמוטל עלינו כעת הוא לחפש את הסיבה לכך, ולעשות מה שבכחנו כדי לתקן את הטעון תיקון ככל האפשר!"

"אולי יש סיבה אחרת להרגשה שעדיף לדחות את התשובה. כאילו לא נעים לבקש סליחה על אותו

המעשה עצמו, ואילו היה ירא או שסבל יסורים - יתכן שהיה רוצה באותו מעשה. חרטה כזו הופכת את המעשה שנעשה בזדון לכאילו נעשה בטעות. אך כאשר אדם שוב מאהבת ה', כאשר החרטה שלו היא על **עצם המעשה**, על כך שמעשה זה פגע בקשר שלו עם ה', על כך הוא מיצר ולכן הוא מתחרט - חרטה כזו אכן מנתקת לחלוטין בין האדם למעשה שלו, ולא די שאין צורך שיקבל יסורים כדי להסיר את הזוהמה שהגביר בעולם, אלא אפילו הזדונות נעשות זכוכיות! בכך שהחטא עצמו בסופו של דבר דווקא הגביר וחיזק את הקשר שלו לה', על ידי הצער על הריחוק מה' והגעגוע אל קרבתו. אך כל זאת אני אומר מסברה. מכל מקום, לגבי ההקשר שבו אנחנו עוסקים, שהוא האפשרות להוריד ממך את הדאגה שמה מצבך כיום הוא באחריותך עקב רשלנותך - ברגע שעשית תשובה מכל סוג שהוא, עליך לראות את מה שהיה כאילו זה המצב שה' יצר עבורך, כמו שהרחבנו."

"יפה מאוד! באמת היה קשה לי להבין את כל הנושא הזה... אני רוצה שבהזדמנות תעשה לי סדר בכל הנושא של האהבה והיראה. כל הנושא הזה לא ברור לי. יראת חטא, יראת העונש, אהבת ה' וכו'. דרך אגב, יש מחשבה כזו, שכדאי לעבור עבירות ואחר כך לעשות תשובה מאהבה, ולקבל שכר על העבירות..."

- **"בן... אך מי שבאמת אוהב את ה' לא חושב על כזה רעיון... הגר"א במשלי על הפסוק 'נפתי משכבי' אומר שאכן זה אחד מפיתויי יצר הרע... תראה שם (פ"ח). אך נחזור לענייננו. שאלת על ההצגה של התשובה כדבר יומיומי. אני מתפלל לשמוע שאלה כזו ממך."**

"בכל עת יהיו בגדיך לבנים"

"מדוע?"

- **"מלבד זה שזו גמרא מפורשת ומפורסמת, הרי שלוש פעמים ביום אנחנו עושים תשובה כללית... חז"ל תיקנו בתפילת שמונה עשרה ברכה שזה עניינה! 'סלח לנו אבינו כי חטאנו'; וכי אנחנו מבקשים שה' יסלח בלי שנעזוב את החטא? ואם אדם יודע שיש בידו חטא, ראוי שיתוודה עליו בתפילה הקרובה! (פסגה ציונה קוב"ס ע"ד). כך גם מנהג ישראל לומר וידוי שלם קודם נפילת אפיים. תשובה זה המגן שלנו! לא צריך לחכות לשום דבר! אפילו הרהור כבר מועיל. אחר כך יושבים ובודקים מה**

העונש. אך אין זה מקום לשאוף אליו. השאיפה היא לכנות בנו את הרצון להיות יותר ויותר מחוברים למה שאנחנו עושים! לא רק לעשות מה שה' אומר, אלא לרצות את מה שה' רוצה! כלשון המשנה: 'עשה רצונך כרצונו'! שנגיע למצב של 'זמיונות' תרדוף נפשי. זוהי עבודה מאהבה. להתחבר למגמה של ה' יתברך ולרצות אותה בכל מאודנו! זה מניע הרבה יותר חזק מאשר פחד, וכמובן הרבה יותר אמיתי! תעיין במידת הזריזות, ותראה שזה כתוב שם."

"בסדר, הבנתי. נסכם ונסיים?"
- "בכבוד."

"שכנעת אותי שהתשובה היא מעשה תדיר, מעשה פשוט בעיקרו, וכאשר האדם בלאו הכי במהלך של חשבון המעשים ותיקון המעשים, הרי הוא במצב תמידי של 'קבלה' לעתיד' וחרטה על הכשלונות, וכל שנוטר הוא הווידוי. הראית שהדיבורים הקשים בעניין התשובה שייכים לחלק של הכפרה ולא של מעשה התשובה, כלומר ניקוי החטא מן המציאות אכן מצריך תיקונים ויטורים, אך כדי לחזור לקשר המתוקן עם ה', לחזור להיות 'אהוב ונחמד וקרוב וידיד' לה', די במעשה התשובה אף ללא הכפרה. הסברת את ההבדל בין תשובה מיראה לבין תשובה מאהבה, והסברת הסבר נחמד, שההבדל נעוץ בסיבת ואופי החרטה. נגעת במספר טענות של היצר שמנסה למנוע מאיתנו לשוב לה', ולבסוף הערת הערה לגבי המניע שלנו לתקן את מעשינו. לא מפני הפחד מהכשלון, אלא מפני הרצון להצליח! ממש יפה. יישר כח! נראה לי שיהיה לי יותר קל השנה לעשות את עבודת האלול ועשיית. בעז"ה כמובן. נראה לך שתשתתף בטיוול?"

- "מה אתה אומר?"

"אני אומר שכדאי לך, ואני אשמח שתבוא. תבוא עם הילדים... אם אתה מסופק, תקרא את המאמר של הרב שמואל קרלינסקי בגליון זה על מעלת הטיוול בארץ ותשתכנע..."

- "רעיון טוב... נראה... לעת עתה כל טוב, ושנזכה לראות בבנין בית המקדש עוד קודם, והיה ה' למלך על כל הארץ."

"אמן. וצום החמישי יהיה לנו לשון ולשמחה." ■

דבר שכבר ביקשת עליו סליחה אתמול או שלשום...
לכן יש נטייה לדחות את עשיית התשובה..."

- "מחשבה כזו מתאימה לתפיסה אנושית. אך ה' אינו אדם! אדם אכן אחר פעם ופעמיים כבר מתרעם על בקשות סליחה חוזרות ונשנות. אך ה' הוא 'חונן המרבה לסלוח!' הוא 'הרוצה בתשובה!' אין ספק, שמי שחוזר ומתוודה בכל יום על כשלונות שקרו לו, עושה נחת רוח לפני ה' הרבה יותר ממי שמרגיש ש'לא נעים לו להטריח' ו'לא נעים לו שכבר ביקש סליחה על אותו הדבר'. יצר הרע מטעה אותנו כאילו זה לא לכבודו של ה' לעשות תשובה על אותם המעשים שוב ושוב. אך מטרתו היא להשאיר אותנו בחטא ולהרחיק אותנו מה'! לא תאבה לו ולא תשמע אליו! הבורשה מפני ה' אמורה לשמור עלינו שלא נחטא, לא למנוע אותנו מלשוב אליו!"

"זה רעיון טוב! הבורשה הזו יכולה להחליף את ההרגשה הרעה של הכשלון בתור סיבה למה לא להיכשל."

נמשך או נדהף?

- "טוב, זה הנושא השני שהזכרנו היום, אך נראה לי שלא נכנס אליו עכשיו. אולי בקצרה. לשם מה אתה צריך את הרגשות הלא נעימים כדי לגרום לך שלא תרצה להכשל? הסיבה עבודה איננו רוצים להיכשל היא על-מנת לא להרגיש רע? אין כך רצון? ניקח דוגמה. כדי שבחור ירצה לקום בזמן, לדברך עליו להרגיש רע בכל פעם שלא הצליח לקום. כי אם לא כך, מדוע שיקום? ואני שואל, מדוע שיקום? כי הוא רוצה לקום! ואם באמת חסר משהו ברצון שלו, יעזור שהוא ירגיש רע? שזו תהיה ההנעה שלו? מה שצריך לעשות הוא לברר מה חסר לו ולהגביר אצלו את הרצון! גם זה קשור להבדל שבין עבודה שמבוססת על יראה לבין עבודה שמבוססת על אהבה. אך נסתפק בזה לעכשיו."

"מעניין... אתה צודק... למה לא חשבתי על זה..."

- "הורגלנו או התרגלנו לדרבן את עצמנו על צד השלילה. גם זה בסדר כאשר יש צורך. יש מקום ליראת העונש. וגם פחד מרגשות קשים הוא כיראת

אם הבנים שמחה

ספרו הנודע של הגה"ק
רבי ישכר שלמה טייכטל זצוק"ל הי"ד
מאמרים בשבחה של ארץ ישראל ושיבתה

במחיר מיוחד

מהדורה חדשה ומתוקנת
בהוצאת משפחת המחבר זצ"ל

להשיג בחנויות הספרים המובחרות | הפצה: קולמוס